RAD
JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE ZNANOSTI I UMJETNOSTI
HISTORIČKO-FILOLOGIČKI I FILOZOFIČKO-JURIDIČKI RAZRED
KNJIGA 253 (113) i 255 (115)

DR. TOMISLAV MARETIĆ

METRIKA MUSLIMANSKE NARODNE EPIKE

U ZAGREBU 1936
TISAK NADBISKUPSKE TISKARE

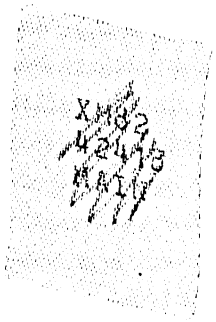

KNJIŽNICA
HRVATSKOG NOVINARSKOG DRUŽTVA
ZAGREB
2.810

Metrika muslimanske narodne epike

Napisao pravi član
Dr. Tomislav Maretić

Primljeno u sjednici historičko-filologičkoga razreda Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti 10. januara 1934.

Ova je moja radńa upravo drugi dio one moje radńe, koju sam g. 1907. objelodanio u 168. i 170. knízi »Rada« Jugoslavenske akademije: Metrika naših narodnih pjesama.* U toj mojoj radńi obrađena je građa, što nam je daju Vukove knige »Српских народних пјесама«: I (1841), II (1845), III (1846), IV (1862) i V (1898), a sad sam se evo pothvatio, da prikažem metriku muslimanskih narodnih junačkih pjesama, i to iz knńiga:

1. Narodne pjesme Muhamedovaca u Bosni i Hercegovini, sabrao Kosta Hörmann. Knńiga prva. Sarajevo 1888.

2. Narodne pjesme Muhamedovaca u Bosni i Hercegovini, sabrao Kosta Hörmann. Knńiga druga. Sarajevo 1889.

3. Junačke pjesme (Muhamedovske). Knńiga treća. Uredio Dr Luka Marjanović. Zagreb 1898 *(izdańe »Matice Hrvatske«).*

4. Junačke pjesme (Muhamedovske). Knńiga četvrta. Uredio Dr. Luka Marjanović. Zagreb 1899 *(izdańe »Matice Hrvatske«).*

Gdje se u radńi navodi, otkle je koji stih, uzimaju se po dva broja, od kojih je prvi 1 ili 2 ili 3 ili 4, i tim se naznačuju knńige sada ovdje navedene, a na drugom je mjestu broj, koji znači stranu dotične knńige.

Glavne razlike između ove moje radńe i one starije u »Radu« razabira se iz natpisa jedne i druge: jedna je »Metrika muslimanske

* Gdje treba da iz te svoje starije radńe što citiram, naznačujem to riječju »metrika« i stavļam uza ńu brojeve, koji znače §§-e (a ne strane) te radńe.

narodne epike« (dakle samo junačkih pjesama), a druga je »Metrika naših narodnih pjesama« (dakle ne samo junačkih, nego i ženskih).

Pišući ovu svoju drugu radńu bješe mi svrha, da pokažem podudarańa i razlike u građi stihova među epikom muslimanskom i među onom, koja pripada krštenom dijelu naroda našega. Podudarańa ima mnogo više nego razlika, i to nam je dokaz, da su Muslimani pored svega, što ih je rastavļalo od hrišćana (kršćana), mnogo i rado slušali pjevańe i kazivańe junačkih pjesama od svoje krštene braće. Plod toga mnogoga slušańa hrišćanskih (kršćanskih) pjesama bješe i to, što su Muslimani u svoju epiku unijeli iz ńih veliko mnošvo onih crta, o kojima ja govorim u II. i V. glavi moje ḱnige »Naša narodna epika« (1909).

Glava I.

Članci i ńihovo raspadańe u pojedine riječi

(»metrika« 22—34)

1. Kad se govori o dvosložnim, trosložnim, četvorosložnim i t. d. riječma u našoj narodnoj metrici, onda treba razlikovati p r a v e i n e p r a v e dvosložne, trosložne i t. d. riječi (ili dvosložnice, trosložnice i t. d.). Prave su na pr. *voda, koļeno, pogledasmo, razgovaraju* i t. d., a neprave su, kad se pred takovim riječma ili za ńima nalazi koja proklitika ili enklitika, na pr. *za dan, dar je, u vodi, voda je, po koļenu, da pogledamo, pogledajte ga, razgovaraju se* i t. d. Vidi u »metrici« 23, gdje se kaže i ovo: »i po dvije naglašene, jednosložne riječi, kad se nađu jedna do druge, broje se u metričkom smislu kao jedna dvosložna riječ, na pr. *svu noć* ili *crn koń* i t. d. Ali ako se tri takve jednosložnice nađu jedna do druge, na pr. *taj vaš bog, naš mlad zet, svu noć ja* i t. d., onda se prve dvije broje za jednu dvosložnu riječ, a treća zadržava svoju vrijednost kao samostalna jednosložnica, što bismo pismom ovako mogli naznačiti: *tajvaš bog, našmlad zet, svunoć ja.*«

Dobro je i predobro poznato, da naš narodni junački deseterac ima dva članka, koji su rastavļeni odmorom, na pr.

dva su bora || naporedo rasla.
kad se ženi || srpski car Stjepane.
vino pije || Novak i Radivoj.

Prvi članak ima 4 sloga, a drugi ih ima 6. Budući da je odmor u svakom desetercu nuždan, tako je vrlo lako shvatiti, da su navedeni brojevi obligatni, t. j. u prvom članku ne može ih biti ni više ni mańe nego 4, a u drugom ni više ni mańe nego 6.* Riječi, koje se nalaze u prvom članku, mogu biti jednosložnice, prave i neprave dvosložnice, trosložnice i četverosložnice; isto mogu biti i riječi u drugom članku, ali treba im još dodati prave i neprave šestosložnice.

O dvosložnicama, trosložnicama i četverosložnicima pravim i nepravim nije potrebno ovdje više govoriti nakon onoga, što je o ńima već rečeno. Ostaju dakle samo jednosložnice, petosložnice i šestosložnice, da se o ńima kaže, što treba. Uzeću najprije riječi navedene ovdje na drugom i na trećem mjestu, a onda jednosložnice.

2. Za prave petosložnice navode se u »metrici« 27 osim drugih ovi primjeri:

ovce ti se sve **pometiļale!**
mene ćete vi **osramotiti.**
prošetaše dva **gospodičića.**

Toga ima ponešto i u muslimanskim pjesmama:

da je spremim mom **nesuđeniku.** 1, 105.
čaušim sam ja **zapovjedio.** 1, 152.
tri godine mi **ašikujemo.** 1, 296.
Velagiću, mlad **gospodičiću!** 2, 151.
odgovara mlad **Veziroviću.** 2, 155.
a spomińu dva **Ćejvanagića.** 3, 206.
svoju djecu tî **zaboravio.** 3, 322.
zdravo bio, mlad **gospodičiću!** 3, 329.
da si zdravo, mlad **Osmanagiću!** 3, 556.
sve bih s tobom ja **raspolovila.** 4, 172.

Kako se vidi u svim je tim stihovima pred petosložnicom naglašena jednosložnica. Drukčije ne može ni biti, jer da je na tome mjestu proklitika, onda bi ona s petosložnicom iza sebe činila nepravu šestosložnicu, na pr. da je rečeno:

da je spremim **za nesuđenika.**

Isto bi to bilo, da je iza petosložnice enklitika, na pr.

svoju djecu **zaboravio si.**

---

* Protivni su tome jedanaesterci, o kojima vidi u § 18.

A da naglašena jednosložnica ne može stajati iza petosložnice, na pr.

da je spremim nesuđeniku mom,

to ćemo vidjeti u idućem §-u.

Za neprave šestosložnice navodi se u »metrici« 23 dosta primjera, kao što su:

Boga moli, umolila ga je.
ako tuži, za nevolju mu je.
mlad sam junak, i dolikuje mi.
vino piju, razgovaraju se.

U muslimanskim pjesmama ima takvih stihova veliko obilje:

beg Ljubović sa Hercegovine. 1, 13.
po svoj Bosni i Hercegovini. 1, 52.
nabodice i krvopilice. 1, 53.
na atima i bedevijama. 1, 87.
pjevajući i pušketajući. 1, 94.
pjevajući i tamburajući. 1, 146.
Karavlaška i Karabogdanska. 1, 188.
otpukoše niz ćesarovinu. 1, 205.
malo sio i otpočinuo. 1, 263.
vezak vezu, razgovaraju se. 1, 312.
dobrom čašom i dobrodošlicom. 1, 528.
Bukovicu i Orahovicu. 2, 8.
ne boj mi se, ne prepadaj mi se. 2, 69.
nab'jeli ga i narumeni ga. 2, 129.
svoje rane i zaboravio. 2, 141.
sjed', Osmane, okamenio se! 2, 495.
da nijesi iz Hercegovine. 2, 565.
na ńoj sedlo od orahovine,
kuskuni joj od mašljikovine. 3, 102.
od Jeleča iz Hercegovine. 3, 230.
ofališe i opotrebiše. 3, 280.
sad selišta i ogorelišta. 3, 320.
najmilija i najpametnija. 3, 383 i 4, 235. 532.
izgonio u principovinu. 3, 486.
halali mu i blagoslovi ga. 3, 555.
uputi ga u ćesarovinu. 4, 20.
(iznovice kahvu postavila)
zameditu i zašećeritu. 4, 103.
ubilica i krvopilica. 4, 178.
milovali i ašikovali. 4, 326.
o junaštvu i o vojevańu. 4, 478.
i t. d.

U »metrici« 22 kaže se, da ima podosta potvrda, da se prave šestosložnice nalaze u drugom članku deseterca i same ga sobom ispuńavaju:

što si mi se **oneveselio?**
pošetala **Velimirovica.**
igra Ćira s **prijateļicama.**
s junacima **Starovlašanima.**

Takovim stihovima odgovaraju iz muslimanskih pjesama deseterci:

sve do paše **Rizvanbegovića.** 1, 154.
a tvoj zete **Šeremetoviću.** 1, 197.
ono mi je **prvobratučeda.** 1, 202.
dok eto ti **kapetanovice.** 1, 223.
krajišnici **brzokońanici.** 1, 291.
dvoje s' milo **zaašikovalo.** 1, 295.
već to bila **Mustajbegovica.** 1, 330.
do dva brata **Poprženovića.** 2, 171.
a to čula **Alibegovica.** 2, 290.
barjaktara **Podgojilovića.** 2, 367.
ńega viknu **Vođogazoviću.** 2, 450.
iz pritoke **Šestokrilovića,**
iz Udbine **Ogojenovića.** 2, 588.
ovo j' Mate **Moružinoviću.** 3, 144.
ja sam Jovan **Kocijanoviću.** 3, 147.
na Turčina **Poprženovića.** 3, 283.
a zacvili **Omeraginica.** 3, 364.
i gospoju **Smailbegovicu.** 3, 390.
o divojci **preeglendisaše.** 4, 62.
viknu Simo **Kosijeroviću.** 4, 133.
moj ujače **Vlaškarinoviću!** 4, 195.
posla kńigu **Petrovaradinu.** 4, 561.

3. Sad treba da govorim o namještaju naglašenih j e d n o s l o ž n i c a u desetercima. Glavno ili pravo mjesto takvim je riječima pod ritmičkim ili pjevačkim akcentom, što se u latinskoj metrici zove »ictus«. Da bismo to razumjeli, treba uzeti na um, da metrika naših narodnih pjesama (sviju, ne samo junačkih) nije osnovana na govornom ili gramatičkom akcentu,* dakle se u pjevańu

* Ima u našoj učenoj literaturi radńa (od M. Šrepela), u kojoj se dokazuje, da je 50% naših deseteraca osnovano na govornom akcentu; ali da pisac nije dokazao, što je htio da dokaže, to sam ja razložio u »metrici« 3 i u kńizi »Naša narodna epika«, str. 37/38.

ne drže i ne mogu držati govornoga akcenta, nego ritmičkoga, a tome je akcentu u desetercima mjesto u slogovima prvom, trećem, petom, sedmom i devetom bez obzira, slaže li se on ili ne slaže s govornim akcentom. To je Vuk već g. 1824. u predgovoru I. knige narodnih pjesama (ženskih) štampanih u »Lipisci« opazio i rekao, da se govori i čita na pr. ovako:

i pȍnese tri tòvara blâga,
à kad tàkô svädbu urédiše,

dakle držeći se govornog akcenta; — ali kad se pjeva, onda je ovako:

í ponése trí továra blága,
á kad táko svádbu úredíše,

dakle s »ictus«-om, koji ja ovdje bilježim znakom, što nam inače služi za akc. u riječima na pr. gláva, rúka (Vuk u pomenutom svojem predgovoru drukčije bilježi govorne akcente i »ictus«).

Veoma su obične naglašene jednosložnice u prvom slogu; u »metrici« 25 navodi se 10 primjera mjesto vrlo mnogih drugih, a ovdje će dosta biti navesti otud ova četiri:

on govori Fatimi devojki.
car hoćaše pogubiti ljubu.
tu dopade deli Tatomire.
grom zagrmi na svetoga Savu.

Isto je tako mnogo takvih primjera u muslimanskim pjesmama:

beg Ljubović sa Hercegovine. 1, 13.
car s kraljestvom ńeg će rastaviti. 1, 26.
sve zaposti, i muško i žensko. 1, 51.
beg Vuković sa Glasinca ravna. 1, 67.
car Sulejman silan kupi vojsku. 1, 130.
car besjedi Daničiću Vuku. 1, 130.
tad Bugarin na noge skočio. 1, 223.
on veziru tiho progovara. 1, 232.
svu obiđe Liku i Udbinu. 1, 299.
ko pogibe, da mu kuća znade. 1, 413.
dva sestrića, do dva Kurtagića. 1, 445.
on raspińe kaursku mavlutu. 2, 20.
to ne bješe ružno pogledati. 2, 59.
sve mislio, na jednu smislio. 2, 109.
što procvili u tavnici mojoj. 2, 288.

vuk na vuka ni u gori ne će. 2, 344.
ti počekaj dizdareva sina. 3, 161.
sve pijući po Kotoru vino. 3, 174.
daj poslušaj pobratima svoga. 3, 199.
noć noćili, rano podranili. 3, 202.
Bog ubio Lazu kapetana! 3, 203.
pir činio za nedi|u dana. 3, 282.
dužd mletački pita Jankovića. 3, 419.
on iziđe vrhu na planinu. 4, 82.
daj povedi u paradu doru. 4, 147.
beg ispade gradu na kapiju. 4, 254.
vik izvili, porod izrodili. 4, 319.
tu svatovsku pismu zapivaše. 4, 366.
i t. d.

Sámo se sobom razumije, da se ovamo ne mogu brojiti ovaki stihovi:

on će meni vojskom okrenuti. 1, 206.
sve se smije mali Radovane. 4, 44,

jer je tu na početku, kako već znamo, neprava dvosložnica. — Isto se tako samo sobom razumije, da u drugom slogu ne može biti prave jednosložnice, jer je u tom slučaju svagda pred ńom druga koja riječ, obično proklitika, te s ńom zajedno čini nepravu dvosložnicu, na pr.

ni to vr'jeme za dugo ne bilo. 1, 116.
u svog daje konak učinio. 4, 314;

isto je tako:

ni to nemoj tako učiniti. 1, 232.
kad ti vidje od Kladuše Muja. 2, 345.
on sve caru po istini kaže. 3, 99.
taj dan prođe, kavge ne bijaše. 4, 210.

O naglašenim jednosložnicama, kad se u stihu nađu jedna do druge, biće govora u § 8.

Treći slog stoji doduše pod iktusom, ali u ńemu ne može biti prave naglašene jednosložnice, jer za ńom svagda mora biti kakva druga jednosložnica, s kojom zajedno čini nepravu dvosložnicu, na pr.

drugi **put me** bo|e dočekajte. 2, 56.
sve šest **nek ih** pod moj Stambol siđe. 3, 32.
ńemu **svu noć** san na oči ne će. 1, 337.
nije l' **Bog do** i sreća Božija. 3, 281.

4. Prema onome, što je rečeno na početku § 3, ne bismo u četvrtom slogu, t. j. na kraju prvoga članka očekivali naglašene jednosložnice, ali preko našega očekivańa nalazi se kašto takova jednosložnica u četvrtom slogu. Evo nekoliko primjera takovih stihova između onih, što se navode u »metrici« 25:

pod stari grad na vodu Moraču.
tebe će dat majka za bo|ega.
kakva je to careva zamjena?
a ja sam već izgubio glavu.
ako sam ja drugog pogledala.

O takovim stihovima u Vukovim zbornicima kažem ja u »metrici« 25 ovo: »Ako i ima podosta junačkih deseteraca s naglašenom jednosložnicom na kraju četverosložnoga članka, ali kad bi se svi takovi primjeri iz svih pet kńiga Vukovih izbrojili, vidjelo bi se, da ih ima oko 60, — a šta je to prema ukupnome broju svih deseteraca u tih pet kńiga? to nije ni 1 : 1000.« Ja sam dakle tu nepravilnost ili taj izuzetak odbijao na to, što se pomenuti namještaj sasma rijetko nalazi. Imao sam dodati još dvoje, i to prvo: narodni pjevači i kazivači navedene i slične stihove ne drže za pogrešne ni izuzetne, a to se vidi otud, što bi im se često lako mogli ukloniti, t. j. trebalo je neznatno promijeniti red rijèčî, pa bi stih bio bez naglašene jednosložnice u četvrtom slogu; stihovi na pr. prvi, drugi i četvrti mogli bi glasiti i ovako:

pod grad stari na vodu Moraču.
tebe daće majka za bo|ega.
a ja već sam izgubio glavu,

te im niko ništa ne bi mogao zabaviti. Drugo imao sam dodati: i ako narod stihove, o kojima je ovdje govor, podnosi, ali ih nikad ne upotrebļava ondje, gdje bi iza naglašene jednosložnice na kraju prvoga članka stajala kakva interpunkcija (po »gramatičkom« ili ńemačkom načinu biļežeńa), a inače je interpunkcija dosta često združena s odmorom, kako će se vidjeti u § 13. Mislim, da u narodnoj našoj poeziji nema ni traga ovakovim na pr. stihovima:

kako je to? sad mi pravo kaži.
dođosmo svi, samo nema Marka.

Stihovi dakle s naglašenom jednosložnicom na kraju prvoga članka dopuštaju se, ali nijesu, da tako rečem, sasvim ravnopravni s drugim pravilnim stihovima.

O stihovima s naglašenom jednosložnicom na kraju prvoga članka vidi još u § 6.

U muslimanskoj se epici također nalazi takovih stihova, ali udara u oči, da ih je u obje Hörmanove knige znatno više nego u knigama »Matice hrvatske«. Evo primjera:

a krajem ńe Mitar Latinine. 1, 74.
tude ćeš ti noćas prenoćiti. 1, 220.
kako ćeš ti smaći Mustaj bega. 1, 232.
kakav sam ja noćas san usnila. 1, 250.
pa treći dan na Turevo siđe. 1, 253.
tada ću ja i ńeg opraviti. 1, 332.
ne ćeš li ti dobre sreće biti. 1, 361.
ko vam je to sa turske Udbińe? 1, 393.
vidjećeš ti moga gospodara. 1, 396.
ne ću te ja brez sebe puštati. 1, 409.
ondar ću ja tebi vjerovati. 2, 21.
ako ti ja po voļi nijesam. 2, 36.
ja bih ti to jedva dočekao. 2, 37.
kako smo mi dobili đogata. 2, 65.
ne će l' se tu malo veseliti. 2, 134.
međer si ti dopanuo rana. 2, 140.
s tebe ću ja izgubiti glavu. 2, 305.
što ćemo mi od života svoga? 2, 365.
sedam je već pobježala puta. 2, 417.
što bi nam ti reko, šehislame? 3, 29.
kako sam ja Muju darovao. 3, 189.
hoćeš li ti meni narediti? 4, 92.
kakav bi ti zeman upetila? 4, 122.

Ovamo pristaje i primjer, u kojemu na kraju prvoga članka nestoji naglašena jednosložnica, nego trosložnica s akcentom na skrajńem slogu:

od kogagöd zaištem djevojku. 2, 478.

Ali ne bi vaļalo metnuti ovamo stih:

u dobri čas Mujagin Halile! 2, 124,

a ne bi vaļalo zato, jer se po Bosni *u dobrì čas* izgovara kao jedna riječ onako kao *dobàr dân, dobrò jutro, dobàr večê*, dakle *u dobrì čas*, a to je neprava trosložnica.

U knigama »Matice hrvatske« počesto se vidi, kako im se pjesme nahvalice uklanjaju naglašenim jednosložnicama na kraju prvoga članka, a to čine one tako, da takove jednosložnice pomiču iz četvrtoga sloga u prvi; tako na pr. mjesto da se reče:

kako sam **ja** Liku ostavio,

promijeni se red riječî, te bude:

ja kako sam Liku ostavio. 3, 156.

Takovi su i ovi stihovi:

(tri puta je pasom pretegnuo)
put četvrti od sab|e kajasom. 3, 155.
(a sluša ga kićena divojka)
ći Ružica brińskog kapetana. 3, 167.
ti kakve si svate pokupio? 3, 203.
ja da sam se sada oženio. 3, 212.
ti čijega laškaš pobratima? 3, 222.
već otklen se sužńi ne vraćaju. 3, 271.
ja kako sam |ubu izgubio. 3, 300.
ja kako sam agu izgubio. 3, 352.
mi sad ćemo službu učiniti. 3, 373.
ti čija si kićena divojka? 3, 374.
ja otklen ga ne bih povratio. 4, 53.
(toga grada ni palanke nema)
mi kojemu sahodili nismo. 4, 144.
vi doklen ste ate zamorili? 4, 277.
moj ako je Halil na ženidbu. 4, 313.

Mnogo je mańe takovih stihova u Hörmana, jer pjesme u ńegovim knigama ne zaziru toliko od naglašenih jednosložnica u četvrtom slogu, koliko pjesme u knigama »Matice hrvatske«. Evo primjera iz Hörmanovih kniga, koji ovamo idu:

ti jesi li beg Mustaj beg lički? 1, 92.
ti ako si, Luka, poginuo. 1, 153.
on kako će begu dohoditi. 1, 157.
ti da si se osužńio, sine. 1, 254.
ja kako sam đoga dobavio. 2, 309.

5. Kao što su naglašene jednosložnice veoma obične na početku prvoga članka, isto se tako nalaze one veoma često na početku dru-

goga članka, t. j. u petom slogu. Evo četiri primjera iz »metrike« 27:

tu će meni **sad** svatovi doći.
oj Milošu, **naš** rođeni brate!
prošetaše **dva** gospodičića.
đegođ dođe, **svud** zameće kavgu.

Veliko je mnoštvo takovih stihova i u muslimanskoj epici:

da se za te **ja** na mejdan spremam. 1, 8
i pred ńima **dva** careva kneza. 1, 26.
i sa sobom **on** dovede kraļe. 1, 66.
da je spremim **mom** nesuđeniku. 1, 105.
dok padoše **dva** crna gavrana. 1, 132.
veće slušaj, **moj** jedini sine. 1, 140.
čaušim sam **ja** zapovjedio. 1, 152.
odvrgla se **sva** careva raja. 1, 233.
u svakoga **sto** hiļada vojske. 1, 244.
tri godine **mi** ašikujemo. 1, 296.
kńigu dade **svom** bratu Halilu. 1, 403.
to se sprema **mlad** janočki bane. 1, 415.
i ja uzeh **dva** moja sestrića. 1, 441.
i Omera, **svog** nejakog sina. 2, 76.
Velagiću, **mlad** gospodičiću! 2, 151.
odgovara **mlad** Verizoviću. 2, 355.
kad sam tebi **ja** za Bosnu kazo. 3, 25.
kad prođoše **dva** puna miseca. 3, 34.
on podigo **svu** Hercegovinu. 3, 68.
peti danak **car** podigo vojsku. 3, 84
zar bi sestri **tî** kidiso glavi? 3, 118.
iz sveg grla **on** Aliju viče. 3, 130.
ni nas, bože, **ti** ne bi vidio. 3, 184.
kod vode su **dva** bora zelena. 3, 215.
evo ima **tri** nediļe dana. 3, 281.
svoju djecu **ti** zaboravio. 3, 322.
zar ti ne znaš, **mlad** gospodičiću? 3, 535.
kod ńih nađe **svog** brata Osmana. 4, 82.
sve bih s tobom **ja** raspolovila. 4, 172.
Luka kńige **te** nositi ne će. 4, 560.
sve slušaju **tri** paše careve. 4, 562.
ja ńegova **dva** sina posopca. 4, 583.
i t. d.

Kako se iz nekih od navedenih primjera vidi, naglašena jednosložnica u petom slogu može iza sebe imati petosložnu riječ.

Šesti slog kako ne stoji pod iktusom, tako ne može u ńemu biti ni naglašene samostalne jednosložnice, jer pred jednosložnicom, koja bi sama sobom mogla biti naglašena, svagda stoji druga jednosložnica (naglašena ili nenaglašena), s kojom zajedno čini nepravu dvosložnicu, na pr.

obadva su **u krv** ogreznula. 1, 384.
zaludu nam **i nam** i junaštvo. 3, 483.
sve sam tebi **ja to** govorio. 1, 18.
odjahaše **sva tri** pobratima. 4, 289.
i t. d.

U »metrici« 27 kažem ja, da se naglašena jednosložnica u sedmom slogu nalazi nešto ređe nego u petom, ali opet često, na pr.

čini mi se, stari **svat** da ide.
ja sam noćas zao **san** usnio.
pa podviknu, što ga **glas** donosi.
od Turaka malo **ko** uteče.

To isto vrijedi i za muslimansku epiku:

ja sa tobom nemam **kad** govorit. 1, 24.
o robińe, je li **to** istina? 1, 73.
kad u jutru bijel **dan** svanuo. 1, 111.
otkad s carem ļuti **boj** bijemo. 1, 130.
kad mu sjutra b'jeli **dan** osvanu. 1, 141.
možeš dati, što ću **ja** iskati? 1, 317.
jer ja ńega nikad **još** ne vidjeh. 1, 363.
jer sam, pobro, čudan **san** usnio. 1, 395.
ja sam noćas ružan **san** usnio. 1, 414.
iz Hrńice crna **krv** polila. 1, 555.
kad ja začuh, što mi **brat** govori. 2, 187.
ne bi li te mio **Bog** pomogo. 2, 326.
nije prošo b'jeli **dan** do podne. 2, 496.
ako tebe mio **Bog** pomože. 3, 9.
da ti vidiš, što smo **mi** vidili. 3, 30.
noćas sam ti čudan **san** usnio. 3, 54.
tvrd je Promin, sam ga **Bog** ubio! 3, 86.
hodali su puna **tri** miseca. 3, 145.
Malkoviću, da si **brat** po Bogu! 3, 206.
ići ćemo sutra **lov** loviti. 3, 252.
nikad ti glavi ne bih **ja** kidiso. 3, 407.
kad im sutra bio **dan** osvanu. 4, 19.
a Hrńica, da si **brat** po Bogu! 4, 293.

6. U osmom slogu ne bismo nikako očekivali da će se nalaziti naglašena jednosložnica, jer osmi slog nikad ne stoji pod iktusom, ali preko očekivańa to se nalazi, doduše vrlo rijetko, — »tih je primjera tako malo, da se mogu držati za izuzetke« (»metrika« 27). Iz Vukovih zbornika idu ovamo stihovi:

što je lepa, kosa joj još lepša.
da se ńemu po bijel groš dade.
ja ću poći, za kog me ti dadeš.
da vidimo, čija je sad Mačva.

U osmom slogu nalazi se jednosložnica *čas*, i to iza riječi *u dobri:*

žen' se, sinko, u dobri čas bilo!
i ovo nam u dobri čas bilo,

ali da te primjere ne treba uzimati među one, u kojima je druga kakva naglašena jednosložnica u osmom slogu, to se razabira iz onoga, što je o riječi *čas* rečeno u § 4.

U muslimanskim pjesmama slučaj, o kojem se ovdje govori, još je ređi nego u Vukovim knigama; iz pjesama u knigama Matice hrvatske ne mogu navesti ni jednoga primjera, a iz Hörmanovih kńiga samo ova tri:

Bože mio, ko li bi to bio? 1, 407.
pa poznaji, čije su to glave. 2, 19.
da ja viđu, može li što biti. 2, 189.

Kad sam ja pisao svoju »metriku«, ja sam mislio (i izrekao u § 4), da će »možda samo vrstan muzikolog moći odgovoriti« na pitańe, zašto su naglašene jednosložnice tako rijetke u osmom (a i u četvrtom) slogu, a sad držim, da za taj odgovor ne treba muzikologije, t. j. da se može odgovoriti ovako: naglašene jednosložnice na pomenutim mjestima nijesu narodnim pjevačima i kazivačima zato mile, što ne stoje pod iktusom, osim toga zato, što stoje među dva iktusa, pa bi se morale slabijim glasom izgovarati i pjevati, t. j. kao slogovi bez iktusa, dakle kao jednosložne enklitike (na pr. *ću, smo, li* i t. d.), a tako se one ne izgovaraju i ne pjevaju, nego im ostaje sva snaga ńihova gramatičkog akcenta. Taj saboj triju akcenata, t. j. dvaju ritmičkih i jednoga gramatičkog, koji je među ńima, za govor je, a još više za pjevańe nepriličan, nezgodan, hrapav (rogobatan), zato se tome saboju pjevači i kazivači uklańaju, što više mogu.

Ovdje bi se mogao ko meni protiviti i reći: kad se gramatički akcenat u kojem stihu ne slaže s ritmičkim (t. j. s iktusom), onda vidimo, da se gramatički akcenat gubi i prelazi u ritmički, i to na slog, što ga ritam traži. To imamo na pr. u stihovima iz druge knige Vukove:

među ńima tankòvrha jéla. 14.
pošétala càrica Mîlica. 307.

Tako se samo kazuje, a pjeva se (v. § 3):

méđu ńíma tánkovŕha jéla.
póšetála cáricá Milíca.

To je istina, ali treba uzeti na um, da to premještańe gramatičkog akcenta i mijeńańe u ritmički može da bude samo u istoj riječi, i to u pravoj ili nepravoj trosložnici i četverosložnici (»među ńima« je neprava četverosložnica). Kad je tako, onda ja pitam: kamo će naglašena jednosložnica premjestiti svoj gramatički akcenat sa svoga jedinog sloga? Nema dakle druge, nego treba reći, da naglašene jednosložnice u četvrtom i u osmom slogu zadržavaju svoj gramatički akcenat, i zato da su takovi stihovi hrapavi, a poradi hrapavosti slabo se upotrebljavaju.

7. U »metrici« 28 kaže se, da u d e v e t o m s l o g u naglašenu jednosložnicu ne možemo drukčije ni zamisliti, nego da iza ńe, t. j. u desetom slogu stoji ili enklitika ili druga naglašena jednosložnica. Prvo je veoma rijetko, a za drugo ima potvrdâ samo od združenih riječi *Bog da;* u Vukovim knigama nalaze se samo primjeri:

a jabuka u ljubavi **dar je.**
nego misli s tobom, ako **Bog da.**
ma mi ne će duša, ako **Bog da.**
i tvoja će ońen, ako **Bog da.**

Isto je tako jedno i drugo rijetko i u muslimanskim pjesmama:

sunce žarko, na visoko **ti si!**
moj Alija, na daleko **ti si!** 1, 77.
car će tvoju pogubiti glavu,
a Hasane ne će, ako **Bog da.** 1, 169.
sjutra rano, ako mili **Bog da.** 1, 495.
a moremo, ako dragi **Bog da.** 2, 134.
a rad svoje sreće, ako **Bog da.** 2, 421.
oh Omere, dobro, ako **Bog da.** 2, 429.

Svi su ti stihovi, kako se vidi, iz Hörmanovih knjiga, a u knjigama Matice hrvatske mislim da se to ne nalazi.

U narodnim desetercima nema ovakih završetaka:

što je reko, učinili **to su.**
Mehmed agi pokloniše **svi se,**

nego je ovako (primjeri su iz Vukovih zbornika):

što je reko, **to su** učinili.
Mehmed agi **svi se** pokloniše.

Zašto je tako, to mogu čitatelji naći u »metrici« 28, a zašto združene riječi *Bog da* mogu stajati na kraju, to će biti jasno iz § 8, u kojem će se vidjeti, da je vokal u devetom slogu deseterca mnogo češće dug nego kratak.

Da bi se na kraju deseterca, t. j. u desetom slogu, nalazila naglašena jednosložnica, tome upravo nema potvrde. Nalazimo doduše u Vukovim knjigama:

id'te, deco, pošli u dobri **čas!**
pođi, sine, pošo u dobri **čas!**
hajde s Bogom, pošo u dobri **čas!**
bratimim te i jošte jedan **put,** —

ali da je *dobri čas* neprava trosložnica, to je rečeno već u § 4; isto je tako neprava trosložnica i *jedan put* (t. j. jedàn pût), a po svoj prilici je neprava četverosložnica *Miralaj beg* u stihovima (u »metrici« 27):

da je došo beže **Miralaj beg.**
dočeka ga bego **Miralaj beg.**

Neprava je po svoj prilici trosložnica i *Mustaj beg* u stihu, što ćemo ga imati u § 52:

ujagmio lički beg **Mustaj beg.**

Da se vratimo k stihovima, o kojima je malo prvo bila riječ, t. j. u kojima stoje na kraju stiha po dvije naglašene jednosložnice. Tamo smo vidjeli samo riječi *Bog da* tako namještene. Ovdje dodajem, da na drugim mjestima u desetercu nalazimo počesto po dvije naglašene jednosložnice, ali svagda tako namještene, da je iktus

*

na prvoj. Između primjera, što se navode u »metrici« 29, uzimam ovdje ova četiri:

ja ńu ljubim, ona mene ne će.
neka **Bog zna,** dobra biti ne će.
nit' bi imo **ko glas** donijeti.
da bi **Bog do** svakom, ko što hoće.

A sad evo primjera iz muslimanskih pjesama:

sve sam tebi **ja to** govorio. 1, 18.
ko je tute **moj zet** Hasanaga? 1, 171.
ti to nemoj tako učiniti. 1, 232.
a ti hajde, što ti **sam Bog** dade. 1, 243.
ńemu **svu noć** san na oči ne će. 1, 337.
jer će sjutra **beg vaš** poginuti. 1, 337.
bio **grad to** il' bila palanka. 1, 360.
kad ti vidje od Kladuše Muja. 2, 345.
neka digne **on svu** Posavinu. 3, 68.
nije mańe **neg pun** misec dana. 3, 83.
on sve caru po istini kaže. 3, 99.
svu noć piše, dana dočekaše. 3, 128.
zamakoše **sva tri** pobratima. 3, 161.
svi mi znamo, da si junak pravi. 3, 212.
jer svatova **vas dug** danak nema. 3, 222.
nije l' **Bog do** i sreća Božija. 3, 281.
ko to piva pismu u avliji? 3, 303.
koń ga **svu noć** ispod kule nosa. 3, 307.
nije l' **Bog do,** Kurtagić Hasane! 3, 449.
eto bego, ako **Bog da** zdravļe. 3, 461.
Ajka **svu noć** sanka ne imade. 3, 517.
taj dan proće, kavge ne bijaše. 4, 210.
odjahaše **sva tri** pobratima. 4, 289.
u mene je **još šest** bratinaca. 4, 294.
da vidimo, **što ta** ńiga kaže. 4, 333.
povratiću, ako **Bog da** zdravļe. 4, 464.
još ban uze četri perjanika. 4, 578.

Ne će biti na odmet dodati ovdje, da mi je, pišući »metriku«, umakao primjer iz I. ńige Vukove (str. 576), u kojem su t r i naglašene jednosložnice jedna do druge:

tebe prosi **naš mlad zet** Alaga.

Tu je iktus na *naš* i na *zet*, zato riječi *naš mlad zet* nijesu neprava trosložnica, nego je to neprava dvosložnica i naglašena jednosložnica (t. j. *naš mlad* + zet). U muslimanskim pjesmama mislim da nema ni jednoga takvog primjera.

8. Prave dvosložnice svagda su u desetercima tako namještene, da im prvi slog stoji pod iktusom, a drugi izvan iktusa, a to s drugim riječima znači, da prave dvosložnice obuhvataju slogove: prvi i drugi, treći i četvrti, peti i šesti, sedmi i osmi, deveti i deseti. Ako iktus ne stoji na prvom slogu koje dvosložnice, onda je to samo sobom dokaz, da tu nema prave dvosložnice, nego je neprava, kako je u stihovima pjesme »Bog nikom dužan ne ostaje« u Vuka:

jedno Pavle, a **drugo** Radule.
života mi i **moga i tvoga.**
ali noži u **krvi** ogrezli.
kroz kosti joj trava pronicala.

Nema pravila za dvosložnice na prva četiri mjesta, kakav im je prvi slog, dali kratak ili dug, ali za dvosložnice na petom mjestu nalazimo vrlo važno pravilo, o kojemu mnogo koješta zavisi u građi deseteraca. To pravilo glasi: narodnim sup jevačima na kraju deseteraca mnogo milije one dvosložnice, kojima je prvi slog dug, negoli one, kojima je taj slog kratak (»metrika« 33). Kažem narodnim pjevačima, jer se to pravilo jamačno počelo razvijati u pjesmama, koje su se pjevale, pjevačima je bilo milo, kad su vokal u rečenom slogu mogli otegnuti, i to se otezaṅe slagalo s prirodnom duljinom u običnom govoru, pa su to primili pomalo i kazivači junačkih pjesama, jer su instinktivno osjećali, da je to karakterističan znak deseterca.

Kad narodni pjevač ima izbor između dvije dvosložnice, koje se razlikuju u kvantiteti prvoga sloga, on će mnogo radije na kraj deseterca metnuti onu, kojoj je prvi slog dug; ako li pjevač ima izbor između dvosložnice sa kratkim prvim slogom i između trosložnice i četverosložnice, on će ponajviše gledati, da na kraj stiha stavi trosložnicu ili četverosložnicu. Prema tome imamo ove na pr. stihove u Vuka (»metrika« 33):

uzeću te, da mi budeš **ljúba.**
i upita, je li doma **Mújo.**
a kad hodi, sve se zemļa **trésê.**
nego ćeš mi **cära** pozdraviti.
kum neverni, **vĕra** ga ubila!
poranile tri **sŕpskê** vojvode.

Tako je mnogo običnije, nego bi bilo, da su dvosložnice *bȗdêš, dȍma, zèmļa, cȃra, vȅra, sȓpskê* metnute na kraj navedenih stihova, premda bi taj namještaj po pravilima običnoga govora bio sasvim dobar.

Kad je dakle pjevačima mnogo milije namještati dvosložnice s dugim prvim vokalom na kraj stiha negoli one sa kratkim prvim vokalom, onda je to dokaz, da je to osobito metričko pravilo.*

Mnogo obilnije nego u samoj »metrici« govorim ja o važnom ovom pravilu u dva moja članka, od kojih je jedan (»o građi našega narodnog deseterca«) štampan u srednjoškolskom časopisu »Nastavni Vjesnik« (1901, knjiga X, str. 145—175), a drugi (»novi prilošci o našem narodnom desetercu«) u organu Jugoslavenske akademije »Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena« (1903, knjiga VIII, str. 1—47).

Muslimanske pjesme lijepo se slažu u pravilu, o kojemu je ovdje govor, s pjesmama Vukovih zbornika. Prije nego to stanem pokazivati, iznijeću statistički dokaz pomenutom pravilu. U »metrici« 33 ja kažem, da svih deseteraca na prvih 50 strana II, III i IV knjige Vukove ima 4337, od njih je samo 101 stih takav, da na kraju stoji kratka dvosložnica, a onakih stihova, koji na kraju imaju dugu dvosložnicu, nalazi se 1172. Broj 101 prema broju 1172 stoji kao 1 : 11·50, t. j. dugih dvosložnica na kraju stihova ima 11·50 puta više nego kratkih.

U Hörmanovoj prvoj knjizi prebrojih dvosložnice na kraju stihova u pjesmama 1, 2 i 3, a u drugoj knjizi u pjesmama 2 i 3, i rezultat je mojega brojenja ovaj: u svih tih 5 pjesama ima stihova 4082; između tih stihova imaju na kraju kratku dvosložnicu 83, a dugu 1055. Brojevi 83 : 1055 stoje jedan prema drugome kao 1 : 12·71, — dakle je ovih drugih dvosložnica nešto više nego u Vukovim knjigama.

Drukčiji je račun u knjigama Matice hrv. Pregledah u trećoj knjizi pjesme 1, 2, 3 i 25, a u četvrtoj knjizi pjesme 32 i 44 i nađoh, da u tih 6 pjesama ima stihova 3985; između tih stihova u 143 na kraju je kratka dvosložnica, a u 953 je duga. Brojevi 143 : 953 stoje među sobom kao 1 : 6·66, — razlika je dakle među jednim i

* Izrazi »dvosložnice s dugim prvim vokalom« i »dvosložnice sa kratkim prvim vokalom« suviše su dugački, zato ću dalje upotrebljavati kraće izraze »duge dvosložnice« i »kratke dvosložnice« i još kraće: 2^k, 2^d, a prema tome i 3^k, 3^d (t. j. trosložnice sa s r e d ń i m vokalom kratkim i dugim).

drugim stihovima mańa nego u kńigama Vukovim i Hörmanovim, ali ipak broj dugih dvosložnica nadvisuje znatno broj kratkih.

Gotovo isto takvu razliku nalazimo u Jukić-Martićevu zborniku (1858); u ńemu prebrojih duge i kratke dvosložnice na kraju stihova u pjesmama 1—8, 13—15 i 30—33 te nađoh, da stihova ima u ńima 4324; onih prvih dvosložnica ima 1148, a drugih 180. Razmjer je dakle kratkih dvosložnica prema dugima kao 180 : 1148, a to je kao 1 : 6·37.

Pregledah također iz druge kńige B. Petranovića (1867) pjesme 1—6 i 12, 13, 23; tu je broj stihova 2555, kratkih dvosložnica ima 61, a dugih 683, t. j. 61 : 683, a to je kao 1 : 11·19, dakle gotovo onako kao u Vukovim kńigama.

Napokon mislim, da ne će biti bez interesa dodati još ovdje, da sam prègledao (samo prègledao, a ne točno prebrojio) kratke i i duge dvosložnice na kraju stihova u dva najstarija zbornika deseteračkih junačkih pjesama, a to su: »Ерлангенски рукопис« (izdao G. Gezeman 1925), koji je pisan g. 1733, — zatim pjesme, što su štampane u Bogišićevu izdańu (»Народне пјесме« 1878) iz rukopisa pisanoga g. 1775. na str. 231—336. Mislim, da mogu reći, da je u te dvije kńige razmjer kratkih dvosložnica prema dugima od prilike onakav, kakav je u obje kńige Matice hrv. i u kńizi Jukić-Martićevoj, ako nije broj drugih dvosložnica i nešto veći.

Oslańajući se na navedene brojeve držim, da imam potpuno pravo reći, da je pravilo o dugim dvosložnicama na kraju deseteraca dobro osnovano. Ko bi rekao, da tih dvosložnica zato ima na kraju stihova više, jer da ńih i u jeziku ima znatno više nego kratkih, ja bih mu odgovorio ovako: S pomoću rječnika ili gramatika bilo bi vrlo teško dokazati, kojih od pomenutih dvosložnica ima u jeziku više, kojih li mańe, ali ima mnogo kraći put, kako možemo to saznati. Kad sam ja ovu partiju u mojoj »metrici« pisao, uzeh u ruke Ńegošev »Gorski Vijenac«, da vidim, kakvo je pravilo u ńega za jedne i druge dvosložnice na kraju ńegovih deseteraca. Ńegošu jamačno nije bilo poznato pravilo narodnih pjesama, o kojemu se ovdje govori, jer sam ga ja otkrio i objelodanio g. 1901. u »Nastavnom Vjesniku«, t. j. pô vijeka poslije smrti pjesnikove. Pjesnik se dakle »Gorskoga Vijenca« nije mogao toga pravila držati, nego je dvosložnice stavļao na kraj svojih deseteraca onako, kako su mu dolazile u pero bez ikakvoga obzira, je li im prvi vokal dug ili kratak. Deseteraca (ne stihova uopće) ima u »Gorskom Vi-

jencu« 2747, na kraju im ima kratkih dvosložnica 367, a dugih 323, — dakle sudeći po »G. V.« bilo bi u jeziku našem ovih drugih dvosložnica n e š t o m a ń e negoli onih prvih, t. j. 11·7% : 13·3%. Oni brojevi pobijaju bjelodano one, koji bi mislili, da moje pravilo izlazi iz većega i mańega broja jednih i drugih dvosložnica u jeziku.

9. U muslimanskim pjesmama rijetki su stihovi, u kojima kratka dvosložnica stoji na kraju stiha; takovi su na pr.

veće svaki nek preda se **gleda.** 1, 20.
oba doļe na avliju **sašla.** 1, 160.
et' vezira, gdje na penǵer **gleda.** 1, 167.
Anđelija, ujela te **zmija!** 2, 45.
poletje mu, uhvati ga **Omer.** 2, 433.
kad su oni do razboja **došli.** 2, 462.
kad se oni na čardaku **našli.** 2, 463.
mrtav Sava kod bunara **pade.** 2, 484.
nikada te povratio **ne bi.** 3, 404.
navrati se do čifluka **našeg.** 3, 555.
zar ti šale zamećati **ne daš?** 4, 103.
sve se Ivan iz grohota **smije.** 4, 163.

U tim primjerima stoji kratka dvosložnica iza trosložnice ili iza prave i neprave četvorosložnice. Ako poboļe te primjere ogledamo, lako uviđamo, da bi se u svima kratka dvosložnica mogla namjestiti tako, da ne bude ni jedna na kraju. Sasvim bi dobri navedeni stihovi bili, i da ovako glase:

veće svaki nek **gleda** preda se.
oba doļe **sašla** na avliju.
Anđelija, **zmija** te ujela!
i t. d.

Hajde, da pokušam odgovoriti na pitańe, zašto je u navedenim stihovima kratka dvosložnica metnuta na kraj, gdje je po pravilu mjesto dugim dvosložnicama. Ima podosta stihova, koji u drugoj svojoj polovini imaju tri kratke dvosložnice (koje ne moraju sve biti prave), a to znači: kakogod se te tri riječi namjestile, svakako se na kraju stiha mora naći kratka dvosložnica. Evo takvih stihova:

pred kapijom **oba bega stoje.** 1, 22.
a tako ti **Alah sreću dao!** 1, 150.

ti me udri **svojom britkom sabljom.** 1 ,155.
a sjutra ću **novu igru igrat.** 1, 221.
ne bi li se **koji junak našo.** 1, 222.
odvede ti... **tvoju milu sestru.** 1, 522.
nagizda se, **štogod bolje more,**
na se udri, **štogod više more.** 2, 58.
u Liku je **sa mnom reko ići.** 2, 492.
već od cara **carev ferman bio.** 3, 78.
da će zato **turski care biti.** 3, 78.
ako 'š meni **svoju vjeru dati.** 3, 178.
pojahaše **svoje dobre konje.** 3, 213.
valah, kume, **tako biti more.** 3, 267.
da te vidi **dvoje djece tvoje.** 3, 323.
kod Srvaća **bio čador peńe.** 3, 462.
ali ti je **tvoje djece žao.** 3, 486.
što su t' sada **braća na um pala.** 3, 500.
kad je begu **taka knjiga stigla.** 4, 182.
da joj ne bi **braća tamo stigla.** 4, 258.
Mehmed begu **kasno na um palo.** 4, 450.
ufatili **obi ćeri moje.** 4, 555.

Po a n a l o g i j i* takvih stihova provalile su kratke dvosložnice na kraj stihova i ondje, gdje bi se vrlo lako mogla postaviti duga dvosložnica; moglo bi se na pr. sasvim lijepo reći:

na jabuci **alem kamen dragi.**
Mare ne da, **voli dati glavu,**

ali je analogija zavela pjevača, te je kratku dvosložnicu metnuo na kraj:

na jabuci **alem dragi kamen.** 1, 9.
Mare ne da, **voli glavu dati.** 3, 78.

Tako je i u stihovima:

sad je vr'jeme, **mila majko naša.** 1, 29.
kad subota **b'jeli danak svane.** 1, 61.
car Sulejman **grozne suze lije.** 1, 128.
za ńime će **ona primit tebe.** 1, 331.
sjede Mujo **crnu kahvu piti.** 1, 402.

* Ovdje nam prvi put dolazi a n a l o g i j a, koja je važan faktor u našoj narodnoj metrici, onako važan, kako je gramatička analogija u gramatici. Od sad ćemo se često namjeravati na analogiju tumačeći ńome različne pojave u građi stihova, a često se ona uzima u pomoć i u mojoj »metrici«.

u nas, kraļe, **čudan adet ima.** 1, 530.
a prihvati **golu ćordu britku.** 1, 555.
gdje u bašči **divno kolo igra.** 2, 69.
iz Muja se **crna krvca lije.** 2, 75.
o Seńani, **draga braćo moja!** 2, 209.
oj dorate, **desno krilo moje!** 2, 300.
kuku, brate, **grdna rano moja!** 2, 319.
videć Osman **gorke proli suze.** 2, 443.
Udbińani, **draga braćo moja!** 2, 462.
kod ńeg aģe **drača ćordu britku.** 3, 34.
seiz Simo, **virna slugo moja!** 3, 132.
Anđelija, **virna ļubo moja!** 3, 138.
moj dorate, **desno krilo moje!** 3, 156.
vidiš, aga, **oba sina moja.** 3, 193.
pa si Jeli **tvrdu viru dao.** 3, 229.
i Nuhanu **grdne rane zada.** 3, 247.
u avliji **divno kolo igra.** 3, 259.
davor vranče, **desno krilo moje!** 3, 377.
po tom znade, **da je zima došla.** 3, 482.
bi l' on meni **tvrde vjere bio.** 4, 316.
a u jutru **sińa magla pala.** 4, 456.
tri put si mi **tvrdu vjeru dao.** 4, 465.
onoj duši, **kojoj suđen bude.** 4, 534.

Kad se tako u muslimanskoj epici našlo veliko mnoštvo stihova sa kratkom dvosložnicom na kraju, onda je iz ńih takova dvosložnica lako mogla prodrijeti u stihove, što su navedeni na početku ovoga §-a, te ih poradi ńihove rijetkosti možemo držati za izuzetke.

10. Kud i kamo više stihova ima građenih po pravilu, t. j. kratka dvosložnica ne stoji na kraju stiha. Ono, što iza kratke dvosložnice stoji, može da bude duga dvosložnica, kako je na pr. u stihu:

ali grmi, al' se **zemļa trese.** 3, 131.

može da bude prava ili neprava trosložnica, na pr.

a pred ńima **tri topa velika.** 1, 200.
proď se, aga, da s' **otac po Bogu.** 4, 278,

a napokon nalazi se i to, da je kratka dvosložnica dio neprave trosložnice, na pr.

jesam, brate, **viru** ti zadajem, 4, 306,

da je u tom stihu rečeno:

jesam, brate, zadajem ti viru,

kratka bi dvosložnica stajala na kraju.

A sada evo potvrdâ:

i vidio, šta mu **ferman** piše. 1, 54.
on zavika, što ga **grlo** daje. 1, 57.
danas sr'jeda, a **sjutra** četvrtak. 1, 61.
be aferim, moj **mio** sestriću. 1, 63.
podaj kńigu mom **bratu** u ruke. 1, 78.
jedno Bajo, a **drugo** Limune. 1, 101.
dok ga vidje, **odmah** ga poznade. 1, 165.
hajd' otolen, ti **pasje** kopile. 1, 558.
Krajina je, gdje i **prije** bila. 2, 24.
a kad vidje, što mu **kńiga kaže.** 2, 26.
mi smo čuli i **haber** uzeli. 2, 71.
ko pogibe, da mu **kuća** znade. 2, 74.
o Halile, moj **brate** rođeni! 2, 74.
čeka ńega tri **puna** sahata. 2, 117.
gdje si, Mujo, **nigdje** te ne bilo! 2, 118.
niti jedu niti **piju** pića. 2, 301.
što će tebi, kad **nije** za tebe? 2, 583.
jesi l' čuo, je l' ti **iko** kazo? 2, 586.
eto sablje, evo **moje** glave. 2, 223.
nek je vodi, nek se **ženi** s ńome. 3, 226.
prije tebi doći **mogo** nisam. 3, 364.
primakni se, pa **sa mnom** divani. 3, 399.
ako s' zdravo ja **natrag** povratim. 4, 42.
do u jutro, dok se **rodi** sunce. 4, 43. 161.
aga, na te ja **kńigu** andišem. 4, 89.
kad rekoše, da su **zdravo** bili. 4, 94.
ćeri moja, **zmija** te ujela! 4, 293.
ja sam došo, da vam **haber** dadem. 4, 445.
Ivan skoči, da **mače** ujagmi. 4, 470.
ćeri Zlate, **zmija** te šinula! 4, 501.
ovo j' Ivan, što **s tobom** govori. 4, 512.
na kapiji dva **stoje** soldata. 4, 514.
kako l' rekla, da bi **pošla** za te? 4, 515.

i t. d.

Golema je množina stihova, u kojima kratka dvosložnica stoji pred pravom ili nepravom četverosložnicom, kako je u primjerima:

a kad Omer **čuo** lakrdiju. 1, 146.
pa će sa mnom **biti** prijatelji. 2, 227.
tavnica je **kuća** neobična. 3, 166.
pod kočije **vrgo** bedevije. 4, 182.

Za sad neka su dosta i ta četiri primjera, a u četvrtoj glavi (u §§ 75. 76. 85. 87) imaćemo ih na pretek. Budući da tamo ne će biti prilike, da navodim osobitu vrstu četverosložnica, t. j. različne glagolske oblike, što stoje na kraju stiha iza kratke dvosložnice, a ima ih sva sila, zato ću evo ovdje da navedem pregršt takovih slučajeva.

nemojte mi **obraz** zapaliti. 1, 7.
i za sina **curu** isprosio. 1, 7.
kad je care **bega** ugledao. 1, 17.
svakome ćeš **pozdrav** ponijeti. 1, 30.
a momak mu **tiho** govoraše. 1, 92.
i od sebe **đerđef** oturila. 1, 135.
vas je bože **u dim** ogreznuo. 1, 167.
on veziru **riječ** besjeđaše. 1, 237.
tri put sam je **na snu** posestrio. 1, 367.
ovdje ću te **noćas** ostaviti. 1, 441.
na ńeg cura **suze** prolijeva. 1, 542.
odmah ńega **suze** popadoše. 2, 15.
vas je đogat **u dim** ogreznuo. 2, 86.
pa ga pope **stade** razgovarat. 2, 123.
ondar pope **tiho** besjeđaše. 2, 123.
ti bi meni bolje učinio. 2, 184.
nije tebe **žao** umrijeti. 2, 185.
u sokake **juriš** učinismo. 2, 187.
Jelica im **zače** govoriti. 2, 339.
i tako ćeš **mene** izbaviti. 2, 434.
sad bih moju **sablju** otpasao. 3, 96.
kako ga je **lako** udario. 3, 110.
svi su mene **dobro** đerirali. 3, 149.
harambaše **kraju** pribigoše. 3, 183.
Pava će vam **konje** dodržati. 3, 207.
jednoga bi **mati** poželila. 3, 229.
na ńeg paša **oči** uzopriči. 3, 345.
gospa onda **zetu** govorila. 3, 349.
pobratim je **mene** nahranio. 3, 551.
a Mustaj beg **rano** podranio. 4, 20.
pa u logor **za ńim** uskočila. 4, 261.
kad u jutro **danak** osvanuo. 4, 280.
kod ńega su **konak** učinili. 4, 292.
svi se sužńi **mogu** podmiriti. 4, 317.

a Rade ga **mačem** udario. 4, 318.
jednoć beže **okom** pogledao. 4, 442.
ako bi ga **sreća** poslužila. 4, 484.
Osman begu **suze** udaraju. 4, 555.
i t. d., i t. d.

A sad evo primjera, u kojima kratka dvosložnica stoji pred nepravom četverosložnicom:

pokraj bega **stade** na nogama. 1, 8.
jera care **gleda** sa peńgera. 1, 20.
a oćuti **jeku** iz oblaka. 1, 132.
mladu djecu **vode** u sužaństvo. 1, 142.
ali nešto **gleda** po Travniku. 1,167.
tamna noćca **pade** na ledinu. 1, 441.
Mujo voda **ńega** po četama. 2, 227.
nov mu ćurak **puče** na plećima. 2, 358.
to joj reče, **ode** u mehanu. 3, 159.
ja ću t' ljubi **biti** kod koljena. 3, 344.
dušmanin ti **bio** pod nogama. 3, 430.
ja za ńime **pukoh** iz pušaka. 4, 13.
dok pritegnem **rane** na sebeka. 4, 214.
ugleda ih **dizdar** sa peńgera. 4, 246.
pa udara **momak** kroz Kanižu. 4, 451.
sve ih Ahmet **gleda** sa peńgera. 4, 487.

11. Ovdje treba da se zabavimo oko dugih dvosložnica na kraju stihova.

U § 9. navedeno je podosta primjera za stihove, koji u drugoj svojoj polovini imaju po tri kratke dvosložnice. Isto se tako nalazi priličan broj stihova, koji iza odmora imaju tri duge dvosložnice, kako je na pr.

od žalosti **biloj kuli** ne će. 3, 498.
ode Stipan **svomu bilu dvoru**. 4, 34.
i t. d.

Budući da se samo sobom razumijeva, da u takim stihovima duga dvosložnica mora biti na kraju, nije ni malo potrebno, da se o ńima dalje govori.

Vidjeli smo u § 9., da se nalazi stihova, koji u drugoj polovini imaju tri dvosložnice nejednake kvantitete, pa je po analogiji kratka dvosložnica metnuta na kraj (na pr. sad je vr'jeme, *mila majko naša)*. Mnogo veći broj ima stihova, koji u takom slučaju imaju na kraju dugu dvosložnicu, na pr.

nikad žarkog sunca vidjet **ne ćeš.** 1, 27.
Mehmed paša ńima selam **viknu.** 1, 40.
ti nijesi nikad htio **doći.** 1, 91.
o gospojo, srce moje **živo!** 1, 135.
otle beže natrag vrati **vojsku.** 1, 239.
Dilavere, vjerna moja **slugo!** 1, 255.
jer sam ńemu tvrdu vjeru **dala.** 1, 300.
Maǵarinu more indat **doći.** 1, 385.
sve ko da se crna zem|a **trese.** 1, 405.
moj Osmane, moja rano **|uta!** 1, 513.
i sjedoše hladno piti **vino.** 1, 517.
prangijama podaj vatru **živu.** 2, 6.
čuste li me, moje vjerne **sluge?** 2, 44.
tu je Muju loša sreća **bila.** 2, 139.
pa doziva svoju vjernu **|ubu.** 2, 160.
ako meni suđen sahat **dođe.** 2, 190.
moglo bi se ondje piti **piće.** 2, 338.
a sjaju se obje puške **male.** 2, 374.
jedan drži punu čašu **vina.** 2, 464.
evo tebi moja vjera **tvrda.** 2, 518.
svaki ode svojoj tankoj **kuli.** 2, 535.
jesam, brate, milom Bogu **hvala!** 3, 103.
Milovane, moje dite **drago!** 3, 126.
ako Bog da tvojoj djeci **zdravļa.** 3, 203.
svak bi reko, da je junak **pravi.** 3, 241.
o Ličani, moja braćo **draga!** 3, 280.
i za pasom dvije puške **male.** 3, 389.
već tako ti turske vire **lipe.** 3, 413.
on pašama turski selam **viknu.** 3, 427.
pa mi kaži kako bratu **svome.** 3, 445.
Bogom brate, vlaško momče **mlado!** 3, 489.
u odaji sili piti **vino.** 4, 12.
da mu Vuče jednu skupi **vojsku.** 4, 175.
na ńem, sinko, ruse glave **nejma.** 4, 190.
da ja vidim, čija gine **vojska.** 4, 262.
evo tebi naše knige **kažu.** 4, 300.
da mi ćesar svoju krunu **dádê.** 4, 293.
o Jelice, moja sestro **draga!** 4, 321.
a kod ńega nigdi nikog **nejma.** 4, 448.
više ńe se zlatna kruna **svitli.** 4, 458.
da se more tebi junak **naći.** 4, 484.

i t. d., i t. d.

Iza prave četverosložnice, koja je kakav glagolski oblik, vrlo rado stoji na kraju stiha duga dvosložnica, kako dokazuju primjeri:

odaji se otvoriše **vrata.** 1, 8.
da zajedno podignemo **vojsku.** 1, 29.
mi moremo pogubiti **glavu.** 1, 76.
tu su noćcu prenoćili **bili.** 1, 96.
a u ruke prihvatio **ćordu.** 1, 129.
na penǵer je naslonio **glavu.** 1, 159.
da s' ne more povratiti **amo.** 1, 238.
ja te banu prokazati **ne ću.** 1, 271.
baš danica pomolila **lice.** 1, 353.
što ti, Ajko, zapjevati **ne ćeš?** 1, 509.
ludo ćemo izgubiti **glavu.** 1, 547.
kad ih vidje u razboju **Lika.** 2, 462.
dok te nije opazila **straža.** 3, 155.
ne će Tale zamećati **kavgu.** 3, 177.
ja sam ńemu večerati **dala.** 3, 178.
mogla bi nas privariti **Rúža.** 3, 179.
zašto mi je poginuo **babo?** 3, 192.
nemoj tako zamećati **kavgu.** 3, 287.
sav je Kotar ogrijalo **sunce.** 3, 417.
i ńemu ću savezati **ruke.** 3, 539.
nikog više izdavati **ne ćeš.** 4, 21.
tad ćemo ih pofatati **žive.** 4, 45.
ako si se oženiti **nakan.** 4, 89.
jer još nikad vojevao **nisam.** 4, 207.
Ćejvan aga otvorio **vrata.** 4, 215.
tu mu Ivan odrišio **ruke.** 4, 239.
tu će Luka ustaviti **vojsku.** 4, 562.
i t. d.

Mislim, da se na kraju deseterca ne nalaze nikad ovakove neprave dvosložnice: nȁ dân, ù grâd, zà čas, ò zlu, zà ńîm, prèd ńôm, nà ńôj i t. d., a ne nalaze se zato, jer je takovim dvosložnicama prvi vokal kratak. Ali dvosložnice s uzlaznim akcentom na prijedlogu posve su obične na kraju deseteraca, na pr. ná me, zá te, ú se i t. d. Evo primjera stihovima s takovim dvosložnicama:

stid je mene i gledati **u te.** 1, 113.
ne udaram odijela **na se.** 1, 193.
triput sam je ja prosio **za se.** 1, 228.
protužiše krčmarice **na me.** 1, 241.
nije vr'jeme ni gledati **u te.** 1, 247.
pa on uze turski abdest **na se.** 1, 253.
kad je tebi kazivao **za me.** 1, 272.
vazda meni kazivao **za te.** 1, 274.
nit' ti reče, da ćeš poći **za me.** 1, 555.

pa on turski avdest uze **na se.** 2, 116.
Mujo mi je kazivao **za te.** 2, 128.
izvešću te, uzeću te **za se.** 2, 430.
diž' se pobro, eto mene **na te!** 3, 317.
moj se pobro smilovao **na me.** 3, 355.
da će hasum naćerati **na te.** 3, 375.
tvoja će se (t. j. mati) smilovati **na te.** 4, 435.
da ja vidim, je l' divojka **za te.** 4, 39.
čuj, moj kume, ne uzdaj se **u me.** 4, 46.
živ ti, braco, bi li pošla **za me?** 4, 95.
živa t' nane, de pogledaj **na me.** 4, 173.
ko se more pouzdati **u se.** 4, 307.
Mujo sedlo uprtio **na se.** 4, 535.

Kad sam pisao svoju »metriku«, nijesam na ovu pojavu obratio pažńu, zato je nigdje i ne spomińem, ali se i u Vukovim knigama nalazi stihova, koji ovima sada navedenim iz muslimanskih pjesama potpuno odgovaraju, na pr.

upitaj ga, što se srdi **na me.** 1, 376.
ravno polje, žao mi je **na te.** 1, 477.
idi, orle, ne namiguj **na me.** 1, 532.
nije Ana moja sestra **za te.** 1, 578.
al' ne čuješ il' ne haješ **za me.** 2, 246.
tuđe ime ti uzimaš **na se.** 3, 101.
pokrsti je i vjenča je **za se.** 3, 102.
stara majko, ne uzdaj se **u me.** 3, 349.
i ne dođem pod Goliju **na te.** 4, 39.

Rečeno je u § 10., da ima sva sila stihova, u kojima kratka dvosložnica stoji u drugom članku pred pravom četverosložnicom, a dosta ih ima i pred nepravom. Mnogo je mańe primjera, u kojima na takovom mjestu stoji duga dvosložnica (jer je ovoj pravo mjesto na kraju iza četverosložnice). Takovi su primjeri (navodim samo četverosložnice od glagolskih oblika):

prije smo ti **pismo** opravili. 1, 35.
ja ću sada **na te** udariti. 1, 127.
ludo ti ću **glavu** izgubiti. 1, 135.
pa zato se **u te** pouzdavam. 1, 151.
Hasan aga **rânâ** dopadnuo. 1, 225.
kada ga je **Zlata** opazila. 2, 296.
ńu mi Jele **rukom** zagrlila. 2, 337.
kada Ibro **torbu** opazio. 2, 344.

ja ću tebi **pobru** izbaviti. 3, 178.
širimice **vojska** udarila. 3, 183.
kad je Lazo **kavgu** zametnuo,
ja ću ńemu **zajam** povratiti. 3, 204.
gdje ću jadan **glavu** izgubiti. 3, 239.
prid ńih Pava **piće** položila. 3, 289.
kad si meni **robļe** povratio. 3, 297.
tu su Turci **ļuto** izginuli. 3, 407.
ja sam tebi **ručak** zgotovila. 3, 551.
staroj majci **ruku** poļubio. 3, 555.
kad divojka **riči** razabrala. 4, 96.
tad je aga **sinu** besjedio. 4, 106.
moreš tamo **ludo** poginuti. 4, 207.
ona bi se **na me** nasmijala. 4, 483.
iza sebe **vrata** pritvorila. 4, 501.

Ko bi rekao, da se takvih primjera ne bi uopće smjelo nalaziti, nego bi u svima ńima duga dvosložnica imala stajati na kraju stiha, taj bi smetao s uma, da ono, što sam ja o dugim dvosložnicama izložio u § 8. i daļe, nije z a k o n, nego je p r a v i l o; kad bi to bio zakon, onda ne bi bilo nikakih izuzetaka ili bi ih bilo vrlo malo, a kad se čemu kaže pravilo, tu izuzeci nijesu neobični.

Glava II.

Odmori metrički i prirodni

(»metrika« 35—39)

12. U »metrici« 35 govori se, kako se u Vukovim zbornicima vrlo rijetko nalazi rđav odmor, kakav je u stihovima:

a s ńima subaša pet stotina.
sirotińa te je pozdravila.
kad je blizu dvora dolazila.
preko Crne Gore u hajduke.
pa ga Tripko Begoviću pita.

U prvom od tih stihova nema nikakvoga odmora, jer odmor treba da stoji iza četvrtog sloga, a ovdje je četvrti slog u riječi *subaša*, mjesto da se s četvrtim slogom riječ svršuje. U muslimanskim junačkim pjesmama nijesam našao ni jednoga takvog stiha. — Drugi od navedenih stihova nije zato dobar, jer je iza četvrtog

sloga enklitika (upravo su dvije enklitike, koje sa četverosložnicom, što je pred ńima, čine nepravu šestosložnicu). Takav je stih u upotrebļenim za ovu radńu pjesmama, mislim, samo ovaj:

vidiš, kol'ko mu se dopustila. 3, 568.

U trećem je stihu pogreška, što odmor rastavļa riječi *blizu dvora*, t. j. prijedlog i ńegov padež, a to ne smije biti stoga, što prijedlog sa svojim padežom čini čvrstu svezu, koja se ne može rastavļati. Nalik na to bio bi primjer:

kad se **blizu kule** prikučio,

ali pjevač nije htio imati takav stih osjećajući, da bi bio pogrešan, nego je volio rastaviti prijedlog od imenice te reći:

kad se **blizu** prikučio **kule.** 1, 533,

što nije doduše gramatički pravilno, ali je bar dobar odmor. — Riječi *Crna Gora* zajedno su ime poznatoj zemļi, čine dakle tijesnu svezu po smislu, zato ih odmor ne bi smio rastavļati, kako je u četvrtom od navedenih stihova iz Vuka; u muslimanskim pjesmama ne nađoh ni takvoga ni jednog stiha. — Isto tako ime i prezime zajedno znače jednoga istog čovjeka, zato narodni pjevači ne rastavļaju rado odmorom ime od prezimena, kako je u petom od navedenih stihova. Iz muslimanskih pjesama mogu navesti samo jedan takav stih:

tad **Crničić Osman** govorio. 1, 95,

ali pjevača ispričava tu prijeka nužda, jer drukčije doista nije mogao načiniti stiha.

Sasma su pogrešni odmori u ova dva stiha:

Ličane i ličkog Mustaj bega. 2, 493.
već im mrak i ikindija bila. 3, 428,

jer riječca *i* uvijek nadovezuje ono, što iza ńe dolazi, a ne ono, što je pred ńom; dakle je odmor u ta dva stiha iza trećega sloga, a to ne smije da bude.

Rđav je odmor i u stihu:

svi mu hair-dovu učiniše. 4, 79,

jer *hair-dova* je turska složenica, koja znači: molitva za sretan put i ne bi se smjela rastavljati.

Više primjera rđavih odmora u muslimanskim junačkim pjesmama ja ne bih mogao navesti, a onoga, što sam naveo, kako se vidi, vrlo je malo.

13. U našim narodnim stihovima treba razlikovati dvojake odmore, — jedni su metrički, t. j. oni, što ih donosi narav stiha; metrički je na pr. odmor u desetercima iza četvrtoga sloga; drugi su odmori prirodni, t. j. iza kojih stoji kakva interpunkcija. Treba dodati, da riječ »interpunkcija« uzimam ja u smislu »gramatičkoga« (ili »ńemačkoga«) načina biļežeńa, kojega se držim u svemu svojem kńiževnom radu, a mislim ga se i daļe držati u svemu, što još uspišem. Taj je način biļežeńa za posao, u koji sada ulazim, mnogo zgodniji od »logičkoga« (ili »francuskoga«) načina, i ja upravo ne znam, kako bi se ova partija moje radńe prikazala onako jasno, kako treba, kad bih za ńu upotrebio »logičko« biļežeńe interpunkcija (osobito »zareza« ili »kome« ili »zapete«).

Pjevači ponajviše nastoje, da i metrički i prirodni odmori stoje na istom mjestu. Zato stihova, u kojima je kakva interpunkcija združena s metričkim odmorom, ima tušta i tama (»metrika« 36). Evo četiri primjera iz Vukovih kńiga:

upitaj ga, što se srdi na me.
kaži ńemu: kraļica te zove.
što je tebi? kakva je nevoļa?
neka znate, razbićemo Turke.

Vrlo je to obično i u muslimanskim pjesmama:

tamna noćca, jer nema mjeseca. 1, 62.
beg zavika: puštite ga amo! 1, 93.
kune Turčin: crn mu obraz bio! 1, 121.
prevari se, ujede ga guja. 1, 168 i 2, 391.
on zavika: do Boga miloga! 1, 221.
upita ga: gdje pucaju puške? 1, 402.
bane pita: ko si i kako si? 1, 565.
susto vranac, ujeli ga vuci! 2, 350.
svako viče: opazio n'jesam. 2, 388.
mlidijaše, niko ne viđaše. 2, 414.*

* t. j. mlidijaše, da niko ne viđaše.

a kakva je, žalosna joj majka! 2, 417.
neki vele: ala moja majko! 2, 423.
ne kazuješ, zašto divan činiš. 3, 76.
hoće momci, bega poslušaše. 3, 94.
da vidimo, što će učiniti. 3, 108.
ne pitaj me, već odsici glavu. 3, 142.
onda radi, što je tebi drago. 3, 172.
ja sam čuo, a vidio nisam. 3, 185.
što to, pobro, da od Boga nađeš! 3, 220.
aga mlide, to niko ne čuje. 3, 222.
Pavle sio, piće zametnuo. 3, 288.
beže misli, ni s kim ne govori. 3, 504.
momci kažu: aga je u kuli. 4, 107.
istina je, što kaže Nikola. 4, 206.
Mara reče: ne staraj se s time. 4, 463.
i t. d., i t. d.

Često se nalazi interpunkcija združena s vokativom, a to je najlakši odmor, jer ne stoji pred novom rečenicom, te se slabo i osjeća. Primjere vidi u idućem §-u.

14. Znatno su ređi primjeri, gdje interpunkcija stoji u č l a n k u, t. j. gdje nije združena s metričkim odmorom. U »metrici« 37 navode se osim drugih ovi primjeri:

volim, da smo obi udovice.
vidiš, da sam čovek siromašan.
da Bog dade svakom, ko što hoće.
kad ujaku ne ću, da kome ću?
na svakoga po deset, već nema.

Ni u muslimanskim pjesmama nema mnogo takovih stihova; evo ih nekoliko:

majci reče momak: ej dovale! 1, 80.
reče, ode u drugu odaju. 1, 335.
jeste, kaže, oba mi svijeta. 1, 352.
čini li se tebi, da je živo? 1, 570.
boļe bi ti bilo, da si sl'jepa. 2, 153.
(neki vele: ala moja majko!)
neki: moja rano neprebona! 2, 423.
vire mi, Mare obļubiti ne ću. 3, 80.
vire mi, dore odjahati ne ću. 3, 413.
viđo (t. j. vidio), ruke nema Alagine. 3, 458.
znaš li, što si jučer besjedio? 3, 553.
rekoš', da je vakat udarati. 4, 125.

Interpunkcija između osmoga i devetog sloga mislim da se ne nalazi, kako bi bilo na pr. u stihu:

ńemu Marko odgovori: nije.

Na pretek ima stihova, koji interpunkciju imaju u članku pred vokativom ili za ńim, također i pred ńim i za ńim. Takovi su:

kam' ti, Mitre, tvoja posestrima? 1, 70.
o Turčine, oklen te imamo? 1, 75.
a šta si se, sinko, prepanuo? 1, 159.
ja ću kńigu uzet, Mustaj beže. 1, 361.
Maǵarine, žalosna ti majka! 2, 266.
braćo, pare ni dinara ne ću. 2, 322.
Bože, zore podaj od istoka. 2, 444.
čuješ, turski care u Stambolu. 3, 5, 78.
eto, care, tebi mejdanǵije. 3, 24.
ne bih tebe dao, milovańe. 3, 76.
kraļu, kamo Lehovkińa Mara? 3, 92.
evo, aga, takova junaka. 3, 104.
hajde, beže, kuda tebi drago. 3, 157.
ne bojte se sebi, pobratimi! 3, 181.
drž' se dobro na końu, divojko. 3, 181.
što si, Mujo, oborio glavu? 3, 238.
Ture, kako 'š mejdan učiniti? 3, 248.
de se spremi, majko, u oǵaku. 3, 312.
za koga ćeš, sestro draga, poći? 3, 526.
tri je unuka tvoja strigo, babo. 4, 38.
dvaputa sam, aga, ja prošena. 4, 88.
(da oženim vridna buļubašu)
gospo, svoga Tanković Osmana. 4, 181.
nego, lalo prva kod kolina. 4, 533.
jesi l', sinko, zdravo pa veselo? 4, 535.

15. U § 4. rečeno je, da nema stihova, u kojima bi naglašena jednosložnica stajala na kraju prvoga članka, a pred kakvom interpunkcijom, a da bi stajala pred interpunkcijom na početku drugoga članka, to mogu potvrditi samo ovim stihom:

što car reče, znaš, da ne poreče. 3, 24, 76.

Ako u sedmom i osmom slogu stoji naglašena jednosložnica, rekao bih, da iza ńe nikad ne stoji nikakva interpunkcija, da nema dakle ovakih na pr. stihova:

kada svanu bijel **dan**, odoše.
bi li kogod rekao **to**? ne bi.

Sada možemo potpuno razumjeti ono, što je rečeno u § 7: »da bi se na kraju deseterca nalazila naglašena jednosložnica, za to upravo nema potvrda« (tamo navedeni stihovi, kojima su na kraju riječi *dobri čas, jedan put*, ne protive se tome); nigdje ne ćemo u narodnoj našoj poeziji naći ovakih stihova:

da se jadna hvatim za zelen **bor**.
kad u jutru bijel svanuo **dan**.

Zašto je to? Zato, jer je na kraju svakoga deseterca jak odmor, t. j. združen i metrički i prirodni, kao što je iza četvrtoga sloga. Kad ne može dakle iza jednosložnice na kraju prvoga članka biti interpunkcije, ne može je biti ni na kraju stiha. A da se to ne bi moglo dogoditi, ne uzima se naglašena jednosložnica nikad na kraju stiha.

Samo jedan slučaj ima, gdje naglašena jednosložnica može stajati pred interpunkcijom, a to je na početku stiha; u »metrici« 31 tome su potvrde:

muč', ne luduj, draga Jele moja.
prah, olovo i drugu zairu.
stan', počekaj, bane kaurine.
hod', da malu igru zametnemo.
gle, kako je naļutio šarca!
ti, koja si Miloša rodila.
znaš, đe si se zarekao lani.

Toga ima dosta i u muslimanskim pjesmama; u ńima je, mislim, jednosložnica svagda imperativ, a za ńom ponajviše vokativ, za koji je na kraju § 13. rečeno da je odmor poradi vokativa najlakši, koji se slabo i osjeća. Potvrde su evo ove:

šut', robińo, nemoj nikom kazat. 1, 73.
muč', ne luduj, moja kćeri mlada. 1, 265.
gon', Orlane, svog debela đoga. 1, 227.
muč', Marija, jezik prekinula! 1, 426.
zbor', vezire, što je tebi drago. 1, 462.
hod', Osmane, da pijemo pivo. 2, 80.
piš', Ahmede, kńigu šarovitu. 2, 360.
stan', počekaj, moja posestrimo. 3, 182.

gon', Stipane, vrana velikoga. 3, 183.
muč', ne laži, žuti lacmanine. 3, 218.
stan', Turčine, od tog fajde nema. 3, 540.
muč', Gavrane, luda li si glava! 4, 10.
čuj, Osmane, moje dite drago! 4, 91.
muč', Omere, mukom zamuknuo! 4, 336.

U drugom, osmom i u desetom primjeru iza imperativa nije vokativ, nego je također imperativ *(ne luduj, počekaj, ne laži)*, ali i tu je sasma slab odmor, koji se jedva osjeća, t. j. *muč', ne luduj* izgovara se gotovo bez prekida, kao da je jedna riječ. Mislim, da u muslimanskoj epici nema primjera, koji bi bili nalik na 4., 5., 6. i 7. primjer iz Vukovih pjesama, gdje iza jednosložnoga imperativa dolazi privezana rečenica, gdje je dakle jak odmor.

16. Rečeno je malko ponaprijed, da je na kraju deseterca jak odmor. S tim se slaže, što se u muslimanskim pjesmama (kao i u pjesmama Vukovih kńiga, vidi u »metrici« 38) nalazi mnogo primjera, da je po nekoliko stihova uzamance svaki sam sobom osobita rečenica i da poradi toga svaki na kraju ima interpunkciju. Biće dosta ovoliko primjera:

pa da vidiš Đerzelez Alije:
Arapina živa uhvatio,
obje mu je ruke savezao,
obadva mu uha odrezao,
do begova dotjera Arapa,
pa upita Đerzelez Alija. 1, 23.
ti ćeš begu pozdrav ponijeti,
kad se svane i ograne sunce,
neka vodi Kolešnici dođe,
nek svog slugu Marijana nađe,
nek me mrtva svojoj nosi kuli,
nek me mojoj staroj dade majci,
nek me spremi i sahrani majka;
još ćeš begu pozdrav ponijeti,
da ne žalim, što ću umrijeti,
kad smrt vidjeh Mostarlije Muja. 1, 112.
a kad beže opazi topove,
on ne ide Đuru neimaru,
već on ide pravo do vezira,
pred sarajom koña odjahao,
a veziru pade na odaju,

za oštru se sablju prihvatio,
posiječe budimskog vezira. 1, 243.
blago onom svakom Muslomanu,
ko pogine na dugu mejdanu,
on će lako pred Boga izići,
Bog će ńemu gr'jehe oprostiti, —
tako kuran turski ćitab kaže,
stoga Turci od kavge ne bježe. 1, 291.
izvede me u kulu kamenu,
kumovah mu sina Marijana,
tu se jesmo lipo skumovali,
razložismo hladno piti piće,
vas dan pili, noćcu dočekali,
vrlo mene pićem oboriše. 3, 142.
a nekakav Sava službeniče
on obori čekmu na ćupriji,
ńemu Stipan dobro jutro viknu,
a na čekmu naćera gavrana,
kraj ńeg Tale proćera kulaša,
u tom Meho najaha dorata. 3, 182.
kad Haǵagić do razboja siđe,
nađe pobru Velagić Ahmeta,
gdje on rańen sidi u planini,
četiri ga puške udarile,
a kod ńega dvanajst plaćenika,
ni na kakvu ruse glave nema,
mrtav đogat leži kod ńegaka,
tad Haǵagić suzama prolio. 4, 69.
i t. d., i t. d.

17. Protivni su takvim stihovima oni, koji na kraju nemaju nikakve interpunkcije, nego bez prekidańa teče ista rečenica u dva stiha ili u više ńih. I takvih primjera ima velika množina u muslimanskim pjesmama (kako ih ima i u Vuka, vidi u »metrici« 39). Za potvrdu biće dosta ovoliko primjera:

kad se natrag sva vojska povrati
do konaka Mustaj bega ličkog. 1, 96.
stiže ńega kńiga šarovita
od punice Alajbegovice. 1, 98.
tud ne smije niko prolaziti
bez izuna paše i vezira. 1, 176.
jošte ima u tvojemu carstvu
i od Marka boljeh junaka. 1, 182.
bijah s tobom adet naučio

po Budimu gradu bijelome
piti, brate, vino i rakiju. 1, 241.
neobično bratu Huseinu
bješe jahat na konju kulašu. 1, 543.
hoćemo li na grad na Udbinu
vodit Jelu Konević serdara
do oga̍ka bega udbinskoga? 2, 390.
jučer su me pašalije stigle
na Glasincu više Sarajeva. 3, 24.
pa otišće niz Kotor kameni
biloj kuli pobratima svoga. 3, 142.
nek mi dade on za sina svoga
gotovine trista ma̍garija
i mog pobru Merdanagić Muja
iz tavnice trineste godine. 3, 187.
pa je sedam zadobio rana
harambaša od mačeva tvojih
kod ćuprije i čardaka tvoga. 3, 272.
uteć niko iz polja ne more
osim mene i putalja moga. 3, 423.
ovaj će se mejdan spomińati
od danaske pa do kijameta. 3, 461.
ja sam bilu kńigu opravila
na Udbinu Babić Mehmed agi
i ńegovu sinu Osman agi. 4, 95.
car mu daje na svaku godinu
po gotovih trista ma̍garija. 4, 219.
jesam došo na ogled divojci
svojim pobrom sa Kladuše Mujom,
Jusuf aga, tvojoj jedinici. 4, 273.

Neobičan je stih, u kojemu zamjenica *ova* stoji u jednom stihu, a imenica, kojoj pripada, u drugom:

da ti znadeš, za koga je **ova**
prelijepa **cura** isprošena. 2, 131,

ali pjevač (ili kazivač) nije mogao drukčije da namjesti sve za ova dva stiha potrebne riječi.

Sličan je i primjer:

baš zašto će **ličkog** izbaviti
Mustaj bega iz Aršana grada. 1, 287;

tu se pjevač (kazivač) lako mogao ukloniti rastavljańu pridjeva od imenice.

Perfekt i futur rijetko se rastavljaju tako, da jedna polovina tih složenih vremena stoji u jednom stihu, a druga u drugom (u Vukovim je zbornicima to za perfekt veoma rijetko, a za rastavljańe futura nema u ńega potvrde, vidi u »metrici« 39):

kojino je za mene sultanu
sedamdeset **dobio** mejdana. 1, 181.
ja **nijesam** nikad u svom v'jeku
salazio Bosni ponositoj. 1, 465.
ja ću sama dvjesta maǵarija
u srmali jagluk **savezati.** 2, 60.
ne ćeš, Tale, života mi moga,
danas moga **pogubiti** bana. 2, 544.
ja **ću** onde tutuluke svoje
sve od bakra dobro **ufatiti.** 3, 39.
jesu, nane, tako mi okletve
pocrnila (t. j. djeca) baš ko gavranovi. 3, 500.
jesam, beže, viru ti zadajem,
pokupila, divno kolo igram. 4, 223.

Glava III.

Broj slogova. Pokraćivańe i produljivańe stihova
(»metrika« 40—78)

A. Prekobrojni i ispodbrojni stihovi

18. U »metrici« 40 kaže se, da u Vukovim zbornicima vrlo malo ima primjera, da se mjesto deseterca nalazi jedanaesterac:

da je mirna jedna i druga banda.
imanet ti, devere, sestra moja.
zakuca đače alkom na vratima.

Mnogo je više jedanaesteraca u muslimanskoj za ovu radńu upotrebljenoj narodnoj epici, ali samo u obje knige Matice hrv. U tim knigama prekobrojni slog, kojim se deseterac pretvara u jedanaesterac, obično stoji u prvom članku, kako se vidi u primjerima:

u bilu Bišću u kuli zelenoj. 3, 37.
da osta sama na nebu danica. 3, 56.
vire mi, Mare obljubiti ne ćeš. 3, 80.
ne dili vina Bunićanin Mujo. 3, 103.
ko mi najbrži bide na Udbini. 3, 119.

otište Ale đoga iz avlije. 3, 124.
ljepši je bajro od svake divojke. 3, 150.
služio bana tri godine dana. 3, 164.
nikakva nejmaš sa Like junaka. 3, 201.
za to mu niko zaviditi ne će. 3, 210.
zaklon' me, Bože, planinskih hajduka. 3, 314.
jer bi ubili Mihaila moga. 3, 424.
ko će za begom prvi na planinu. 3, 546.
odside konja, Zlati govorio. 4, 12.
da su na Lici svi nevirni Turci. 4, 42.
od Bartulića skoro stiže knjiga. 4, 88.
da je gledaju mladi Udbinjani. 4, 123.
ja ću onoga biti virna ljuba. 4, 276.
poklonio te kojem pobratimu. 4, 295.

Ređe se prekobrojni slog nalazi u drugom članku, kako vidimo u primjerima:

molio ga, da mi odsiče glavu. 3, 157.
vrlo j' aga zuđuri ostanuo. 3, 271.
da begova nije u kolu Zlata. 3, 470.
a kad viđa, da će utećі bane. 3, 521.
a dušici, kojoj suđeni budu. 4, 64.
ja sam sinu isprosio divojku. 4, 104.
jer mu kula među oba Kotara. 4, 114.
baš u petak, kad su na skupu Turci. 4, 123.
stoji dreka rańenih od mizdraka. 4, 126.
kada bili ate isporedili. 4, 147.
tu se oni u čudu začudiše. 4, 230.
sve je na ńoj Omerovo odilo. 4, 257.
ja sam mu se na smrti dogodio. 4, 310.

Jedanaesterac nalazimo u ponajviše pjesama jedne i druge knige Matice hrv.; rijetke su pjesme, u kojima nema ni jednoga, kako su pjesme prva i druga u trećoj knizi. Vrijedno je dodati, da su od istoga pjevača pjesme 2. u trećoj knizi i 28. u četvrtoj, pa u prvoj od tih pjesama nema ni jednoga jedanaesterca, a u drugoj ima ih na pretek.

Ni u prvoj ni u drugoj knizi Hörmanovoj nema jedanaestercu nigdje ni traga. Isto tako nigdje ga nema ni u muslimanskim pjesmama, kojih je prilično mnoštvo štampano u negdašńem sarajevskom beletrističkom časopisu »Босанска Вила« (izlazio na svijet g. 1886—1914). Ja sam sve te pjesme pregledao, ne bih li gdje našao koji jedanaesterac, ali mi trud bješe uzalud: ne nađoh nigdje

ni cigloga! Tako isto mislim da ni jednoga nema u drugoj knizi Petranovićevoj, u kojoj doduše nema ni jedne pjesme muslimanske, ali su sve iz Bosne i Hercegovine. Nemalo se začudih, kad se u Jukić-Martićevoj knizi namjerih na nekoliko jedanaesteraca. Evo ih (jamačno biće još koji):

dođe u ruke Kraljeviću Marku. 50.
nejma u cara, a ni u vezira. 59.
falio sebe i đogata svoga. 69.
iznenada kad ga opazi majka. 95.
doru izvode četiri seiza. 215.
koňe ustav'te ter ih nazobite. 258.
pa su u t'jesne klance udarili. 375.
spliće u perčin križe i medalje. 513.

Kako se ta velika nejednakost u porabi jedanaesterca ima razumjeti? Po svoj prilici biće onako, kako kaže urednik muslimanskih pjesama Matice hrv. L. Marjanović. On u predgovoru 3. knizi na str. LIV. kaže, da u svim muslimanskim deseteračkim pjesmama ima dosta jedanaesteraca, ali su izdavači prije ńega (t. j. L. Marjanovića) jedanaesterce krńeńem rijèčî pretvarali u deseterce, da bi svi stihovi u svakoj pjesmi imali isti broj slogova. Da Marjanović po svoj prilici ima pravo, to se može posvjedočiti tim, što Hörman na kraju predgovora svoje prve knige otvoreno priznaje, da je mješavinu južnoga i zapadnoga govora u pjesmama ukinuo tako, što je sve »ikavsko« pretvorio u »ijekavsko« i u tome pjesme izjednačio. Ovakovo tobožńe dotjerivańe i izjednačivańe pjesama mogli su sebi dopustiti i oni izdavači (među ńima i Hörman), kojima su jedanaesterci bili nepoćudni, te su ih mijeńali u deseterce.

19. Ispodbrojnih stihova u deseteračkim pjesmama gotovo i nema; u »metrici« 41 navodi se samo jedan primjer, i to s devet slogova:

sto groša, a dvesta dukata.

Isto tako u svim muslimanskim pjesmama, što su za ovu radńu upotrebljene, našao sam samo jedan ispodbrojni stih, također s devet slogova:

a uz polja i dva tri puta. 4, 308,

ali u tom jedinom primjeru jamačno je pogreška u štampi *i dva tri* mjesto *i dva i tri.*

B. Pokraćivańe stihova

(»metrika« 42—56)

U ovom se odijeljku govori o načinima, što ih pjevači i kazivači upotrebljavaju, da im stihovi ne budu prekobrojni; to oni čine pokraćujući pojedine riječi. Na prvom je mjestu od tih načina

Elizija

20. Ovdje se ne će govoriti o onakim riječma, koje i u običnom govoru mogu gubiti skrajńi svoj vokal, na pr. *al'* (mjesto *ali*), *il'* (mjesto *ili*), *kad* (mjesto *kada*), *kud* (mjesto *kuda*), *nek'* (mjesto *neka*), imperativi, na pr. *doď'*, *pomoz'*, *ustan'* (mjesto *doďi*, *pomozi*, *ustani*), gerundiji, na pr. *misleć'*, *znajuć'*, *bolujuć'* (mjesto *misleći*, *znajući*, *bolujući*), a i infinitivi, na pr. *gledat'*, *nosit'* (mjesto *gledati*, *nositi*). Ovdje će biti govora samo o onakim elizijama, koje se u običnom govoru ili ne upotrebljavaju nikad ili se upotrebljavaju sasma rijetko.

Kako se u Vukovim zbornicima mogu od jednosložnih riječi elidirati samo enklitike (na pr. *g'*, *s'*, *m'* mjesto *ga*, *se*, *mi*), tako je isto i u muslimanskim pjesmama; ni u ńima se ne elidiraju nikad naglašene jednosložne riječi, na pr. *jâ*, *tî*, *mî*, *čȕ*, *svȅ*, *psȉ*, *znâ* i t. d. A ni proklitike, na pr. *do*, *na*, *za*, *ni*, *ne* nikad se ne nalaze elidirane ni u Vukovim knigama ni u muslimanskim pjesmama.

Dugi vokali elidiraju se sasma rijetko i u Vuka i u muslimanskim pjesmama; iz ovih ćemo u § 21. imati *uzjah'* mjesto *ȕzjahâ*), u § 23. *otvor'* (mjesto *ôtvorî*), *koj'*, *starij'* (mjesto *kȍjî*, *stàrijî*).

Glavna je razlika što se tiče elizije među pjesmama u Vuka i među muslimanskima u tome, što se u prvima nalazi više kategorija riječi, koje se elidiraju, nego u drugima.

Elizije su u muslimanskim pjesmama običnije u prvom članku nego u drugom, a na kraju stiha gotovo ih i nema; zabiležio sam samo primjer:

evo punih dvadest sedam **godin'**. 1, 462,

a iz Vuka se u »metrici« nalaze samo ova dva stiha, koji imaju elidiranu riječ na kraju stiha:

i od čeda krvi da **ugrabim'** (= ugrabimo).
a ti jesi, Tale, **najrđavij'**.

U Vukovim knigama podosta ima primjera, gdje pred elidiranim vokalom stoje dva konsonanta:

a to Omer **ništ'** ne sluša majku,
sabl' ostavi, buzdovan ne htede.
Turc' u gori ostati ne dadu.

Muslimanske pjesme imaju to rijetko, i to, rekao bih, samo u Hörmanovim knigama:

uzm', Alija, pet stotina svata. 1, 20.
udr', Orlane, gdje je tebi drago. 1, 285.
hajd' mi spremaj debela alata. 1, 302.
uzm', Omere, po polu hajduke. 1, 511.
vazd' u Muje dobra sreća bješe. 2, 98.
hajd' na noge, dijete Halile! 2, 134.
jedv' izađoh iz tavnice mračne. 2, 518.
uzm' u ruku pušku ġeferdara. 2, 520.

Mnogo je potvrda u Vuka za eliziju *zašt'* mjesto *zašto*, kako je u primjerima:

zašt' ne greješ danu kako noću?
zašt' mi zakla čedo u kolevci?

Te elizije u muslimanskim pjesmama, ako se ne varam, nema.

Po tome sudeći rekao bi čovjek, da muslimanski pjevači i kazivači zaziru od elizija, koje sa sobom donose gomilaće konsonanata, ali bi se prevario. U »metrici« 43 kaže se, da se elidirano *s'* (t. j. *se*) počesto nalazi među dva konsonanta, na pr.

al' zaludu, kad s' ne kitih tobom.
što nam s' ne da mladim udavati.
jer s' ne ženiš? Bog te ne ubio!

U muslimanskim pjesmama ima takvih primjera velika množina:

kad s' topovska vatra prekinula. 1, 64.
dok s' barjaci bojni zańihaše. 1, 215.
za ńim s' diže velika potjera. 1, 333.
oklen s' jadni sužńi ne vraćaju. 2, 325.
vidi bajra, s đogom s' razgovara. 2, 381.
kad s' pomoli Końević Mihajlo. 2, 387.
natrag s' trže, pa đogat pobiže. 3, 12.
našem s' Bišću vrata otvoraju. 3, 55.
Hasan s' paša iz grohota smije. 3, 72.
šenluk s' čini za punu nediļu. 3, 98.
kad s' pomoli iza gore sunce. 3, 128.
nek s' ne ļuti na svog prijatelja. 3, 189.
jedan s' momak mota po doratu. 3, 225.
dobar s' đogo da poplaši ne će. 3, 248.
nek s' napiju moji službenici. 3, 337.
kad s' pomoli od Kladuše Mujo. 4, 181.
kad s' digoše kićeni svatovi. 4, 442.
po mehanah kad s' napiju vina. 4, 541.
i t. d.

Konsonantski skupovi u tim se stihovima lako podnose, t. j. lako se izgovaraju i pjevaju, jer i u običnom govoru ima podosta riječi, u kojima *s* stoji među dva konsonanta, na pr. *carski, građanski, ropski* i t. d. Teže su za izgovor i za pjevańe ili tvrđe su one elizije, u kojima *s* stoji iza kakvoga konsonanta, a ispred *s* ili *z* ili *ž*, kako je u stihovima:

Osman s' Zadru na doratu vrati. 2, 318.
s tobom s' šali Końević Mujaga. 3, 299.
vavik s' zove krvava Krajina. 3, 382.
kad s' sastaše kotarski serdari. 3, 393.
kad s' sastanu na naših svatovih. 3, 467.
istom s' žarko pomolilo sunce. 4, 11.
nek s' sirote na oǵaku hrane, 4, 266.

Konsonantskih skupova, kakvi su poradi elizije u tim stihovima, ne poznaje obični govor, to su dakle tvrde elizije, a još su tvrđe one, u kojima iza *s'* stoji *s* ili *z*, a iza toga *s* ili *z* je jedan konsonant, a pogotovu ako su dva, na pr.

istom s' svali na meke dušeke. 2, 161.
nek s' spomińe, dok teče Krajina. 2, 209.
nek s' spomińe, dok je Seńa b'jela. 2, 394.
nek s' spremaju oba pobratima. 3, 128.
dok s' spremiše momci u odaji. 3, 180.

nek s' spomińe, dok je ovog svita. 3, 192.*
ja sam s' svojoj vjeri zaticala. 3, 532.
nek s' svak sprema do prve subote. 4, 42.

Ima jedan primjer, u kojemu *s'* stoji iza jednoga kosonanta, a ispred dva, od kojih ni jedan nije *s, z, š, ž:*

vavik s' brani sa penǵera kleta. 4, 22.

Primjer najtvrđe elizije, što je može biti, nalazi se u ovome stihu:

dužd s' Stojanom side za trpezu. 3, 419.

U prvom od sada navedena dva stiha imamo 4 konsonanta *ksbr* kao u običnom govoru na pr. *carstvo, ropstvo,* tu dakle elizija nije tvrda; ali u drugom stihu konsontanti *ždsst* ne mogu se drukčije izgovarati, nego ako se mjesto dva *s* izgovori jedno.

Po dvije elizije u istom stihu dosta su rijetke u Vukovim knigama:

da s' grlimo i da s' milujemo.
ako j' u men' puška Jurišina.
koj' b' na vatru živu udarili.

Dosta je to rijetko i u muslimanskim pjesmama:

ako s' (= si) kail Zlatom s' oženiti. 3, 119.
nek s' spomińe, dok j' ove Krajine. 3, 242.
što će t' vranac, što će t' đeisija? 3, 523.

21. Sad da idemo od vokala do vokala i da vidimo, u kojim se riječima koji elidira.

Mnogo ima potvrda za eliziju vokala *a* u genitivu plurala, na pr. *godin', Turak'* mjesto *godina, Turaka.* Pravo uzevši to nijesu prave elizije, nego su arhaizmi, koji su se nekad govorili, pa su se do naših dana sačuvali u narodnim pjesmama. Takovi se kratki oblici nalaze često u Vukovim zbornicima (»metrika« 44), a nijesu rijetki ni u muslimanskim pjesmama:

* Taj je stih od jednoga pjevača, a od drugog je:
nek spomińe s', dok je ovog svita. 4, 227.
Vidi se, da je tome drugom pjevaču nek s' spomińe bilo pretvrdo, pa da tome doskoči, promijenio je red rijèčî, i ako ono, u što je promijenio, nije gramatički pravilno.

gdjeno sjedi pet **stotin'** Tatara. 1, 40.
da ja kupim dvanest **hiljad'** vojske. 1, 58.
za punijeh sedam **godin'** dana. 1, 84.
Đuro skupi pet **stotin'** majstora. 1, 244.
evo punih dvadest sedam **godin'**. 1, 462.
puno **Turak'** na Krajini nema. 2, 61.
pa iz malih **pušak'** opališe. 2, 448.
evo punih sedam **godin'** dana. 3, 19.
kakvih **pušak'** na svoj Lici nema. 3, 171.
i šezdeset **sužań** savezatih. 3, 185.
čeka ondi pet **hiljad'** svatova. 4, 129.
potrošio pet **stotin'** cekina. 4, 368.

Vrijedno je dodati, da se nikad (kao ni u Vukovim knigama) ne elidira genitiv plur., koji ima dva sloga, nema na pr. elizija *kol', žen'* mjesto *kola, žena.*

Među elizije mislim da ne treba brojiti kraće pluralne padeže, na pr. *rukam', Turcim', gradovim', barjaktarim'* i t. d. mjesto *rukama ... barjaktarima,* jer se ti oblici doista dijalektički govore.

Vokal se *a* elidira u genitivu (akuzativu) sing., u 3. licu sing. aorista, u riječi *dosta* i u enklitici *ga:*

pa g' udari po desnici ruci. 1, 156.
od **dnev'** do **dnev'** za nedjelju dana. 1, 205.
dost' sam puta ja zborila banu. 1, 293.
brat' Aliju na kapiji nađe. 1, 338.
vriska g' stoji, a kopa nogama. 2, 309.
uzjah' (t. j. uzjaha) Ibro, a niz polje krenu. 2, 380.
biće **dost'** ga begu udbińskomu. 2, 456.
uzjah' đoga, a povede bana. 2, 477.
Ibro g' zapti, al' mu fajde nema. 3, 12.
cika g' stoji baš ko zmije ljute. 3, 216.
i sestrici, koja g' ohranila. 4, 97.
dočekaše g' dvi paše careve. 4, 213.
beg se fati **divit'** i kalema. 4, 243. 533.

22. Vokal se *e* često elidira kao i u Vukovim knigama.

a) u deklinaciji:

od **men'** pjesma, a od Boga zdravlje. 2, 352. 464

b) u konjugaciji, i to

3. lice sing. prezenta:

ne **mož'** sići momak po djevojku. 1, 296.
da **nij'** doma Šimun kapetana. 2, 86.

nij' ga moja porodila majka. 2, 320.
nij' kod tebe kraļevo barilo. 3, 103.
nij' ga niko sa avlije viko. 3, 499.

3. lice sing. aorista:

od' u podrum niz bijelu kulu. 1, 279.
pokis', braco, bjelica pšenica. 2, 206.
dopad' Šeha do koña dorata. 2, 308.

3. lice plur. aorista:

prsnuš' od ńeg na četiri strane. 2, 312.
padoš' jope (t. j. opet) na poļe zeleno. 3, 35.
dadoš' kńigu dva sužńa nevoļna. 3, 43.
odoš' uprav niz Liku Suļancu. 4, 41.
Nadinlije **odoš'** do Nadina. 4, 84.
i Babiću **unesoš'** u kulu. 4, 107.
a na vrata **udariš'** soldati. 4, 117.
na kapiju **navališ'** Maģari. 4, 117.
spremiš' dobre ate na jaslama. 4, 317.

3. lice sing. imperfekta:

bješ' se tamna noćca unoćala. 1, 332.
istom serdar **bijaš'** u besidah. 4, 115.

c) elizije pojedinih riječi:

viš' mi 'vako živjet ne moremo. 1, 25.
viš' ńeg stoji mladi brat Nuhane. 1, 301.
viš' istina, nego Turci kažu. 2, 50.
otal' ode carev kapiģija. 1, 253.
hajd' pojaši vrana bez biļega. 4, 228.

d) elizije enklitika, od ńih su jedne zamjeničke:

da **m'** ne ļubi dinski dušmanine. 2, 108.
da **m'** okupi Gerzelez Alija. 3, 21.
da **t'** poturčim, mctnem u medresu. 3, 63.
sve **s'** na ńima slediše haļine. 1, 111.
maglovito **s'** jutro dogodilo. 1, 296.
kad **s'** obazdre Ćejvan aga stari. 1, 409.
dok **s'** u lugu końik pomolio. 1, 412.
kad **s'** ispeńem na zelenu jelu. 2, 84.
pašalija sebi **s'** pobojao. 3, 18.
sve im kaže, što **s'** u kńizi piše. 3, 41.

nek spomiće s', dok je ovog svita. 3, 97.
već namakla s' dva tanka soldata. 3, 224.
da te pitam, kad si s' opremio. 3, 556.
halališe s', pa se rastadoše. 3, 559.
moj Omere, nemoj s' privariti. 4, 91.
zagrliše s', pa se pomiriše. 4, 271.
nasmijaše s', jedan na drugoga. 4, 585.

druge su glagolske:

ako j' vezir kadar dočekati. 1, 14.
čija j' ovo kula u Budimu? 1, 226.
što ć' zajedno s nama putovati. 1, 335.
ne znam više, što j' od toga bilo. 2, 189.
prije ć' Ibro do Sibića sići. 3, 11.
car se pita, što mu j' zabavio. 3, 101.
u kakvoj se j' (t. j. kuli) Tale othranio. 3, 115.
tvrda j' kula Gavran kapetana. 3, 127.
uludo ćet' posijati glave. 3, 131.
mogo j' do sad do Lengera sići. 3, 553.
kad vidite, braćo, da j' nevirna. 4, 13.

23. Elizije vokala *i*

a) u deklinaciji,

nominativ sing. i plur. pridjeva i zamjenica:

Bože mio, **koj'** bi junak bio? 1, 66.
(sada traži u Bosni junaka)
koj' će s Lukom mejdan pod'jeliti. 1, 184.
gotov' Turci Vlahe zadobiti. 1, 208.
ti si **starij'**, ti si pametniji. 2, 365.

genitiv sing. zamjenica:

i **teb'**, bajro, i konju đogatu. 2, 456.
i **teb'** vala caru i Stambolu (t. j. ići). 3, 62.
men' je princip konja poklonio. 3, 162.
men' se čini moja stara majka. 3, 313.
men' se na ńih čini gledajući. 4, 58.
men' se čini, Bogom pobratime. 4, 187.

b) u konjugaciji:

jes' vidio, Bogom pobratime? 2, 333.
otvor' (3. l. sing. aor.) dolaf u odaji Mujo. 2, 334.

c) elizije pojedinih riječi:

kad je bilo **uoč'** ponedjeļka. 1, 296.
gdjekad prođu po **četir'** godine. 1, 361.
četir' oke ječma nataknuo. 2, 344.

d) elizije enklitika, od ńih su jedne zamjeničke:

živa **m'** majka, i sad sam djevojka. 1, 135.
nek **t'** ostane na ramenu glava. 2, 14.
vjere **m'** volim ići po djevojku. 2, 293.
što će **t'** đogat kod kulaša tvoga? 2, 333.
da **m'** igraju kolo u avliji. 2, 479.
evo **t'** vira od Janka rođenog. 3, 5.
brže **m'** boļeg šaļi mejdanǵiju. 3, 13.
eto **t'** kńige, novi prijateļu! 3, 31.
niko **m'** ne zna ferman razgledati. 3, 60.
pravo **m'** sada na poļani kaži. 3, 113.
nije **t'** bila od Boga suđena. 3, 194.
ko će **m'** kume biti kod djevojke? 3, 213.
tako **m'** krsta i zakona moga. 3, 237.
da **t'** je zdravo na ramenu glava. 3, 294.
eto **t'** tvojih sedam pobratima. 3, 303.
dones' kondir, pa **m'** odsici glavu. 4, 226.
kazuj, majko, sad **t'** odsikoh glavu. 4, 257;

druge su glagolske:

ni malo ih ne **b'** poznale majke. 1, 222.
kad **s'** večero sa mojijem babom. 1, 272.
što **s'**, Omere, steko na mejdanu? 2, 30.
mogo **b'** noći na Kladušu saći. 2, 206.
nema ata, da **b'** dostigo dora. 2, 315.
da **b'** mu kraļa živa ufatio. 3, 33.
ti **s'** ih, brate, sviju osužńio. 3, 38.
moro **b'** dati, jer biti ne more. 3, 76.
da **b'** se moglo priko na Kotare. 3, 281.
boļe **b'** bilo, da smo izginuli. 3, 282.
najvolila **b'** zavičaju svome. 3, 563.
stala **b'** dreka banove divojke. 3, 573.

24. Od riječi, što se svršuju na *o*, elidiraju se samo neke partikule, a to su ove: *ako, eno, eto, evo, kako, nego, oko, samo, tako, tamo;* osim tih riječi još se elidira enklitika *ćemo*.

ak' ustražim moje b'jele dvore. 1, 4.
et' vezira na Stambol kapiju. 1, 86.
neg' kraj tetke protjera dorina. 1, 103.
nema majka **neg'** tebe jednoga. 1, 108.
jer **ev'** ima sedam godin' dana. 1 ,133.
et' vezira, gdje na peńger gleda. 1, 167.
tam' u turskoj zemļi ponositoj. 1, 174.
ak' ostane Zvornik u Turaka. 1, 193.
majka nema **neg'** ńega jednoga. 1, 360.
ev' od onda četiri godine. 1, 527.
tam' imade zeleno jezero. 2, 8.
ok' Omera kolo uhvatite. 2, 48.
ak' dobije Mujo harambašu. 2, 178.
tak' ih spremi od Zadra kamena. 2, 48.
kak' nam ati uz Krbavu trču. 2, 333.
kak' će banu prodati kulaša. 2, 338.
kak' mu more trebovati Lika. 2, 357.
kak' mu more trebovati Lika. 2, 351.
et' Halile, Cmiļanića na te! 2, 424.
tak' se Osman s đogom razgovara. 2, 451.
sam' ostaše tridest i četiri. 2, 496.
ev' imaju četiri godine. 2 ,532.
a prizajmi **en'** onu katanu. 2, 538.
ak' ne dojde Gerzelez Alija. 3, 15.
et' końika, kakav došo nije. 3, 23.
neg' čuj, pobro Bišćanine bane. 3, 38.
ak' istina budne, pašalija. 3, 59.
ev' u mene mladog sina moga. 3, 82.
mańe nije **neg'** trista hiļada. 3, 83.
tvrđa vjera **neg'** studena st'jena. 3, 179.
en' uz ńega dvaju pobratima. 3, 184.

Enklitika *ćemo* elidirana je u stihovima:

ja **ćem'** i ti pravo na topove. 1, 195.
mi **ćem'** ovdi konak učiniti. 3, 267.

25. Enklitike *ću, su, mu* elidiraju se katkad:

da **s'** od Vlaha uzeli amana. 1, 38.
da **s'** Bošńaci tvoji izginuli. 1, 65.
i ja **ć'** s tobom blizu Bišću poći. 3, 45.
liva **m'** piće Latinkińa Mara. 3, 75.
kad **s'** po Lici najboļi junaci. 3, 149.
niko **m'** misto da načini ne će. 3, 228.
ne pucaju **m'** na šenluk topovi. 3, 263.

Druge su elizije vokala *u* veoma rijetke:

promijeni u **Budim'** vezira. 1, 245.
jabuk' uze Babić Huseina. 1, 505.

Afereza

26. Nema afereze vokala *e, i, u* nigdje u muslimanskoj epici, a od vokala *a* samo u stihu:

već **'ko** (= ako) mrtva na tabiji glava. 2, 580.

Mnogo se upotrebljava afereza zamjenica *ovaj, onaj* i riječi od ńih izvedenih. Ako riječ aferezom pokraćena ima samo jedan slog, svagda je pred ńom vokal, a druge aferezom pokraćene riječi stoje ili na početku stiha ili u stihu iza vokala. Primjeri:

viš' mi **'vako** živjet ne možemo. 1, 25.
onda age **'vako** govorahu. 1, 94.
ńemu Hasan **'vako** odgovara. 1, 333.
'vuda prođe Vide bajraktare. 1, 450.
te je ńima **'vako** govorila. 2, 503.
'vaka glava Sibińanin Janka. 3, 26.
kad si **'vako** sužńe opravio. 3, 52.
što si mene **'vako** proštimao. 3, 103.
kad si mene **'vako** prevario. 3, 143.
na **'vo** mojih dvanaest godina. 3, 168, 275.
mi smo **'vako** vjere učinili. 3, 210.
'vake nisam vidio divojke. 3, 216.
'vlika vojska sad za stańa nije. 3, 222.
'vaka nije Mara ćesarova. 3, 259.
trista **'vakih** vaļaš divojaka. 3, 532.
da mi znadeš, što **'va** glava znade. 4, 4.
brže **'vamo**, Luce krčmarice! 4, 14.
'vaki momci projahali nisu. 4, 59.
u **'ve**, brate, tri godine dana. 4, 160.
znao nisam za **'vako** veseļe. 4, 283.
u **'vo** jadnih sedam godin' dana. 4, 479.

*

što **'nakoga** murtatina nemaš. 1, 17.
a već **'nakog** ni u cara nejma. 3, 5.
bud' uputi **'nake** divičice. 3, 72.
'nakog bajre na svoj Lici nejma. 3, 149.
još ga **'nakog** ja vidio nisam. 3, 150.

u **'nakoga** ata prazovita. 3, 225.
'nako ńemu izlaze vojnici. 3, 284.
pa **'nda** sašla u našu avliju. 3, 470.
'nakog vranca u svoj Lici nema. 3, 525.
pa **'nda** ići kuli na veseļe. 4, 34.
ja ga **'nakog** još ni čuo nisam. 4, 178.
nego treba **'nakih** divojaka. 4, 196.

Iza konsonanta nalazi se afereza samo u stihu (u kojem je združena s elizijom):

ovde s' **'vako** živiti ne more. 3, 281.

Sinkopa

27. Ja držim, da je sinkopa ispadańa kojega vokala među dva konsonanta; ne držim dakle, da sinkopu imamo u *izvo* (1. 322. 323) mjesto *izveo, odvo* (1. 397. 751) mjesto *odveo*, a po svoj prilici i *voma* (ako se izgovara s dugim *o*, kako mislim da se izgovara) mjesto *veoma*. Tu po mome mišļeńu imamo kontrakciju ili stezańe (vidi u mojoj »gramatici i stilistici«, 2. izd., § 113b). Najčešće u muslimanskim pjesmama nalazi se sinkopa vokala *i*:

i **nekol'ko** tužnih kraļevina. 1, 31.
kol'ko ima na Orlovu vojske. 1, 35.
vid'la me je pašina robińa. 1, 73.
tol'ko smako turskih poglavica. 1, 131.
nit je **vid'la** sunca ni mjeseca. 1, 133.
kad se **tol'ka** sakupila vojska. 1, 197.
da ti budeš **star'ji** od vezira. 1, 245.
jesi l' **kol'ko** knigu proučio? 1, 268.
i to **b'jahu** do dva brata mila. 1, 288.
ostavi je u zelenu **čaj'ru**. 1, 297.
dok tvoj babo na Udbini **b'jaše**. 1, 330.
kad se **b'jahu** Glini prikučili. 1, 508.
i prihvati **vel'ku** topuzinu. 2, 14.
ne bi **vel'ka** puška dobacila. 2, 32.
kol'ko ima u godini dana. 2, 61.
i **vel'ki** mu čibuk pripalila. 2, 224.
na **ń'ma** babo skače Ćejvan aga. 3, 196.
i **nekol'ko** dade mu peškira. 2, 232.
za **ń'ma** leti Ogrošević Ale. 3, 268.
jučer Ale **ot'šo** do Lengera. 3, 593.
po **ń'ma** mladi side bazrđani. 3, 554.

vidiš, **kol'ko** mu se dopustila. 3, 568.
i ostali za **ń'ma** udariše. 4, 24.
da vidimo, **kol'ko** je četnika. 4, 110.
vel'ka s' tama na polu stavila. 4, 126.
kol'ko društvo imaš kod sebeka? 4, 232.

Sasma je rijetka sinkopa vokala *e, o, u,* kako je u stihovima:

nosi kńigu pravo u **Saraj'vo**. 1, 8.
od **Saraj'va** preko Višegrada. 1, 52.
dok je došo u **Saraj'vo** ravno. 1, 179.
tako **ć'mo** se nosit do kapije. 2, 105.
snijeti ih do šeher **Saraj'va**. 2, 556.
drago dite, od **Saraj'va** Mujo! 3, 93.
kako vranca hranim kod **Saraj'va**. 3, 514.
što **on'liko** cvile u tavnici. 3, 485.
što **on'like** vatre loži Tale. 4, 75.
u **j'tro** rano, kad danas osvane. 3, 113. 114.
u **j'tru** pobre kad na Liku sišle. 3, 221.
u **j'tro** bio danak osvanuo. 3, 284.
ne bi u **j'tro** odveo Jelicu. 3, 304.
u **j'tro** rano u rađańe sunca. 3, 351.
u **j'tru** mlada osviće nediļa. 3, 365.

Kako se vidi, *e* je dosta obično samo u riječi *Sarajevo,* a *u* samo u riječi *jutro,* kad se nađe iza prijedloga *u;* nikakve sinkope nema u stihu:

ovda junak nije prohodio. 2, 14,

premda izdavač bilježi *ov'da,* jer je mislio, da je *ovda* postalo od *ovuda,* ali to nije potrebno misliti (vidi u »Rječniku« jugosl. akad. kod riječi *ovda* pod *b, a, bb).*

Siniceza

28. Siniceza je veoma rijetka i u pjesmama Vukovih kńiga (vidi u »metrici« 51) i u muslimanskima; iz ovih evo dva primjera (a više ih ne će ni biti):

pa onda kraļu riječ besjeđaše. 1, 250.
ne **umjede** mu nazvati selama. 1, 468.

Izdavač biļeži *p'onda,* ali to ne može biti, jer iz § 20. znamo, da se naglašene jednosložnice ne elidiraju nikad, dakle ni riječ *pâ.*

Možemo u sumńi biti, je li siniceza u stihovima:

na ime viče Osmanagić Mehu. 3, 572.
na ime viče četiri delije. 4, 90.
na ime viče ličkog Mustaj bega. 4, 205.

Tu, istina, može biti siniceza, ali ta tri stiha mogu biti jedanaesterci, i onda nema u ńima siniceze.

Drukčija pokraćivańa riječi

29. Mjesto *hoćeš* nalazi se u muslimanskim pjesmama nekoliko puta *ho'š*, — češće je *'š* mjesto *ćeš*. Potvrda:

ho'š mi dati stotinu dukata? 3, 50.
ho'š me, pobro, u Stambol dovesti? 3, 60.
ho'š mi vjeru dati od sebeka? 3, 117.
ho'š mi dati, Merdanagić Mujo? 3, 171.
ho'š nam moći rane preboliti? 3, 203.

*

da 'š odande mene izvaditi. 1, 276.
po što 'š prodat vražijega dora? 2, 311.
ti 'š vidjeti Ali bega svoga. 2, 319.
ako 'š, pobro, mene poslušati. 2, 382.
svakom 'š, đogo, stati na braniku. 2, 384.
pa 'š vidjeti, ne ću l' udariti. 2, 451.
jer 'š izgubit sa ramena glavu. 2, 488.
ti 'š za cara na mejdan izići. 3, 17.
šta 'š iskati bakšiša za mene? 3, 36.
ti 'š poznati Smiljanić Tadiju. 3, 105.
ni 'š uteći ni Mare odniti. 3, 130.
sad 'š viditi Vrcić bajraktara. 3, 156.
ako 'š meni svoju vjeru dati. 3, 178.
kako 'š ǵevap kralju učiniti? 3, 208.
mene 'š, pobro, na ćupriji naći. 3, 234.
vidit 'š onda, što vidio nisi. 3, 242.
kud 'š, Alaga, moje dite drago? 3, 551.
vidit 'š jednu ti staru birtiju. 3, 554.
kad 'š svom babi obraz ocrniti. 4, 89.
onda 'š naći Bartulić serdara. 4, 107.
ti 'š ostati aga u Udbini. 4, 206.
sad ako 'š se Ružom oženiti. 4, 237.
sad 'š viditi, što vidila nisi. 4, 486.

Prema *vidit 'š* očekivalo bi se *dat 'š* (t. j. *daćeš*), ali je štampano *daš* u primjeru:

daš mi pobru Osman agu moga. 3, 65.

30. Iz »metrike« 52 vidi se, da se poradi potrebe stiha nalazi *Kraļić* mjesto *Kraļević*. Na to je u muslimanskim pjesmama nalik *Bojčić, Orlan, Popržen* pored *Bojičić, Orlanović, Poprženović*. Evo potvrda najprije za duļe, onda za kraće oblike:

na koļeno **Poprženoviću**. 1, 304.
do dva brata **Poprženovića**. 2, 171.
ńojzi veli **Bojičić** Alija. 2, 494.
kad to vidje **Bojičić** Osmane. 2, 497.
je l' kod kuće **Orlanović** Mujo? 1, 260.
pa govori **Orlanović** Muju. 1, 268.

*

eto kńiga, **Popržen** Mujaga. 1, 304.
Popržen mu końa poklonio. 3, 453.
ona pade na **Bojića** kulu. 2, 495.
a **Orlan** mu selam prihvatio. 1, 260.
osta **Orlan** timareć đogina. 1, 263.

Tako se pokraćuju katkad i imena:

tad **Vukadin** Mehu besjedio. 3, 557.
iz ahara viknu **Milovane**. 4, 90.

*

tada Meho **Vuku** besidio. 3, 557.
Mili trijest dade maģarija. 4, 90.

Isto je tako *Arapin* i *Arap:*

dobaviše Idris **Arapina**. 1, 21.
pa pred sobom goni **Arapina**. 1, 23.

*

pa veziri besjede **Arapu**. 1, 21.
pa Alija potjera **Arapa**. 1, 23.

U mojoj kńizi »Naša narodna epika« 17 kaže se, da u narodnim pjesmama gdjekoja geografska imena ženskog roda služe bez ikakve promjene kao ļudska prezimena, na pr. *Đakovica, Kladuša, Podgorica* mjesto *Đakovičanin, Kladušanin, Podgoričanin;* a u »Rječniku« jugoslav. akademije kaže se, da geografsko ime *Ploča* u pjesmama služi mjesto prezimena *Pločanin*. Sve je to poradi stiha, jer duļa riječ u ń ne ide, a kraća ide. U muslimanskim pjesmama vrlo se često s istoga razloga upotrebļava *Lika* mjesto *Ličanin* za junaka Mustaj bega:

ode **Lika**, otjera dukate. 1. 294.
al' je mučno ošinuti **Liku**. 2, 328.
ja ti ne ću do Dunava, **Liko**. 2, 366.
ńega pita u konaku **Lika**. 2, 392.
da mi nije **Like** Mustaj bega. 3, 237.
a ostade **Lika** Mustaj beže. 3, 243.
rano rani beg Mustaj beg **Lika**. 3, 252.
kad to čuo **Lika** Mustaj beže. 3, 254.
pomoli se na golubu **Lika**. 3, 376.
pa je **Liki** podaj Mustaj begu. 3, 460.
na noge skoči **Lika** Mustaj beže. 4, 21.
jer mi je **Lika** vavik besjedio. 4, 103.
a ńoj veli beg Mustaj beg **Lika**. 4, 254.

Nesklańańe imenica i pridjeva

31. Da ne bi stih bio prekobrojan, uzima se katkad nominativ mjesto vokativa:

a Boga mi, neznan dobar **junak**! 2, 13.
a Boga mi, **junak** na gavranu! 3, 158.

Osobito često nalazi se to od imenice *beg*, kad se dodaje kojem imenu ili stoji pred ńim:

beg Ļubović, ako Boga znadeš. 1, 15.
beg Mustaj **beg** muselime lički. 1, 91.
već te molim, **beg** Mustaj beg lički. 1, 310.
ti se ne boj, **beg** Mustaj **beg** lički. 1, 379.
moj dragane, **beg** Hrńica Mujo! 2, 161.
o Mustaj **beg**, od sve Like glavo! 3, 132. 253.
o Mustaj **beg**, zmijo iz kamena! 4, 136.
o Ali **beg**, zmijo iz kamena! 4. 136.
beg Osman **beg**, nemoj budaliti! 4, 560.
o Derviš **beg**, nemoj budaliti! 4, 608.
o Osman **beg**, po svitu gledańe. 4, 609.

Nalazi se i analogički nominativ mjesto vokativa, t. j. gdje ne bi ništa smetalo uzeti pravi vokativ, jer ima isti broj slogova kao i nominativ:

moj Omere, **jedinak** u majke! 1, 146. 150.
ustaj, rđo, **Kotarac** Ilija! 2, 203.
davor **šarac**, moje desno krilo! 3, 19.

čuješ aga, **Glumac** Osman aga! 3, 105.
prođi me se, **momak jabanǵija!** 3, 320.
drago dite, **momak Sarajlija!** 3, 515.
ne budali, **sužań** nevoljniče! 4, 311.

Poznata je osobina crnogorskoga govora, da upotrebljava akuzativ mjesto lokativa, na pr. toga nigda nije bilo u *Crnu Goru* (mjesto u *Crnoj Gori).* Ta se osobina katkad nalazi u stihovima muslimanskih pjesama, da ne bi bili prekobrojni, ali samo u Hörmana:

bedevija u **podrum** spavaše. 1, 489.
kad je bio pred **crkvena vrata.** 2, 53.
ali si ga (t. j. koña) na **mejdan** dobio? 2, 187.
dade haber na **grad** topčijama. 2, 136.

32. Mnogo ima u muslimanskim pjesmama (kao i u pjesmama Vukovih kńiga, vidi u »metrici« 54) primjera, da se od dvije imenice, što stoje jedna do druge i po smislu su tijesno jedna s drugom skopčane, prva ne sklańa, nego se ostavlja u nominativu; ta je imenica ponajviše kraća od druge, koja se sklańa, i obična je vlastito ime (ljudsko ili geografsko). Primjeri:

da ti vidiš **Šimun kapetana.** 1, 83.
vjerna ljuba **Šimun kapetana.** 1, 85.
čini haber **sultan Sulejmane.** 1, 137.
pa je šalji **sultan Sulejmanu.** 1, 246.
on podviknu **Ivan bajraktara.** 1, 301.
povedi mi **Zukan bajraktara.** 1, 305.
pa podviknu **uskok Radojicu.** 1, 306.
pos'ječe mu **Ivan kapetana.** 1, 333.
pa uniđe **tucak nevoljniče.** 1, 345.
beže viknu **Vrsić bajraktara.** 1, 361.
lete kńige **Smiljanić serdaru.** 1, 429.
al' divojka stekla zatočnika
od primorja **odmetnik Iliju.** 1, 535.
bane spremi **Jugović serdara.** 1, 565.
povedite **Mijat harambašu.** 2, 142.
da pos'jeku **uskok Radojicu.** 2, 159.
ode kuli **Osman bajraktara.** 2, 177.
začudi se **uskok Radovane.** 1, 233.
kada stigne **Đulić bajraktara.** 2, 380.
da ne viđeh **Gavran kapetana.** 2, 493.
ti poslušaj **Dražić kapetana.** 3, 38.
gleda kńigu **Gavran kapetane.** 3, 123.

on udari kraj Otres planine. 3, 155.
a čelenka Đulić bajraktara. 3, 171.
lipa Ana Diklić kapetana. 3, 228.
sve se čudi Đulić bajraktaru. 3, 228.
ļuto bije Jovan lacmanina. 3, 226.
oženiše Zenković Alagu. 3, 273.
ti poslušaj Jovan kapetana. 3, 276.
stiže mene u Prolog planini. 3, 285.
evo ti vira Sorić kapetana. 3, 460.
on pogubi Radić kapetana. 3, 571.
goneći se po Korin planini. 4, 199.
ti se ne boj Ivan kapetana. 4, 238.
ako s' čuo Pilip kapetana. 4, 282.

33. Vrlo se često sastaju ime i prezime (ili ono, što služi kao prezime) jedno do drugoga u istom stihu, a onda se ne sklaňa ono, što stoji na prvome mjestu, kadgod to traži potreba stiha. U »metrici« 55 kaže se, da tome u Vukovim kńigama ima golemo mnoštvo potvrda; isto je tako i u muslimanskim pjesmama. Razlika je među jednim i drugim pjesmama u tome, što u muslimanskima ime ponajviše stoji iza prezimena, a u Vukovim kńigama se počesto nalazi ime pred prezimenom.

ko pogodi Moračanin Vuka. 1, 105.
nalazio Đerzelez Aliju. 1, 118.
da tražimo Orlanović Muja. 1, 258.
na čajiru Janković Stojana. 1, 297.
pa je pruži Kumalić Alagi. 1, 301.
ne ostavļaj Blažević Omera. 1, 304.
onda viknu Vrsić Ibrahima. 1, 305.
pa on nađe Tanković Osmana. 1, 338.
svud je išo Velagić Selime. 1, 361.
jesi l' išo Žagrović Spasoju? 1, 375.
a da vidiš Blažević Omera. 1, 441.
ti da dadeš Filip Maģarinu. 1, 356.
posjeći ću Filip Maģarina. 1, 471.
al' govori Babić Huseine. 1, 501.
da ja vidim Hrńičić Omera. 2, 19.
a na ruke Seńanin Ivanu. 2, 57.
pogubio Seńanin Ivana. 2, 70.
on otide Bojičić Osmanu. 2, 495.
već idemo Kovačević Ramu. 2, 568.
na vesele Smiļanić Tadiji. 3, 102.
biloj kuli Vladikić Mihajla. 3, 148.
ńemu veli Janković Stojane. 3, 199.

kad vidiše **Maļković Stipana.** 3, 204.
a pod kulu **Końević Mihajla.** 3, 229.
a na ruke **Kladušanin Muji.** 3, 283.
onda veli **Mitrović Jovane.** 3, 293.
stade vika **Hoǵić Huseina.** 3, 396.
pa se sasto s **Janković Stojanom.** 3, 408.
oženiše **Kurtagić Hasana.** 3, 452.
baš na vrancu **Blažević Alije.** 3, 539.
kad posiče **Novković Jovana.** 3, 540.
oženiše **Tanković Osmana.** 4, 181.
dobro znadem **Fazlagić Ahmeta.** 4, 194.
eto na nas **Karlović Nikole.** 4, 232.
s mojim pobrom **Kovačević Ramom.** 4, 368.
ona viče **Sokolović Ibru.** 4, 542.

Katkad se ne sklańa koje prezime, a moglo bi se sklańati, jer ima isti broj slogova u nominativu kao i u drugim padežima. To je nesklańańe plod analogije (ispor. u § 31. *jedinak, momak, Glumac* mjesto *jedinče, momče, Glumče).* Primjeri:

i u ńemu **Uzavac** Jovana. 1, 419.
nek čuvaju **Uzavac** Jovana. 1, 426.
puče puška **Vrhgorac** Alije. 2, 473.
svome pobri **Vrhovac** Alagi. 3, 232.
sađe kuli **Vrhovac** Alage. 3, 233.
drugu posla **Vrhovac** Alagi. 3, 244.
i dade je **Glumac** Osman agi. 3, 300.
podaj Jelu **Glumac** Osman agi. 3, 311.
od Turčina **Vrhogorac** Ale. 3, 457.

Ali takva se prezimena mogu i sklańati:

da ne vodiš **Uzavca** Jovana. 1, 427.
u aharu **Glumca** Osman age. 3, 299.
ja sam reko **Glumcu** Osman agi. 3, 308.
pa on veli **Glumcu** Osman agi. 4, 66.

34. U svim primjerima § 32. i 33. riječ, koja se ne sklańa, jest imenica, a katkad se i pridjev poradi potrebe stiha ne sklańa. Iz Vukovih kńiga navodi se nekoliko primjera u »metrici« 55:

sjede Omer na **šaren** sanduke.
prekrile joj **rumen jagodice.**

Tome ima dosta potvrda i u muslimanskim pjesmama:

da je dade **troglav** Arapinu. 2, 12.
ti se prođi **troglav** Arapina. 2, 13.
ja ne hodam po **kamen** Kotaru. 2, 328.
pa joj kaži u **kamen** pivnici. 2, 334.
već serdari sa **kamen** Kotara. 2, 466.
pobjegoše od **kamen** pivnice. 2, 470.
nu da vidiš **sirotan Alije.** 2, 544.
za našega **sirotan** Aliju. 2, 567.
vodi Talu po **kamen** Kotaru. 3, 147.
jesam, beže, sa **kamen** Kotara. 3, 147.
ho'š mi dati, Merdanagić Mujo,
dug dolamu Vrcić bajraktara? 3, 171.
za me nisu ovake divojke,
već za 'nakog **siv zelen** sokola. 3, 251.
mog sestrića **nejak** Matijana. 3, 270.
a šalje ih po **kamen** Kotaru. 3, 393.
u tavnici **mlad** zadarskog bana. 3, 484.
a na ruke **mlad** Mesiću Mehi. 3, 502.
bježi Ana niz **kamen** Kotare. 4, 48.
kod mog pobre **silan** Osman bega. 4, 479.

U posljednjem primjeru mogao bi se pridjev sklanjati, t. j. moglo bi biti *silna* ili *silnog*, ali je analogija učinila, te se ne sklanja.

35. Kad sam pisao svoju »metriku«, izmakla mi se jedna dosta znatna pojava narodnih pjesama, koja stoji u ovome: počesto se ne izriče koji za smisao nuždan glagol, što se u sintaksi zove e l i p s a. Rekao bih, da je u muslimanskim pjesmama ta elipsa običnija nego u pjesmama Vukovih zbornika, a nalazi se od ovih glagola:

a) biti (lat. esse), — b) dati, — c) doći, — d) dovesti, — e) metnuti, — f) mignuti, — g) odnijeti, — h) odvesti (povesti), — i) otići (poći), — j) poslati, — k) rastrgati, — l) stati, — m) ubiti, — n) uzeti, — o) zadržati, — p) zapasti.

Kad elipsa zahvati glagol, koji stoji u prezentu, u aoristu, u imperativu ili u infinitivu, njega bez traga nestaje; a kad bi glagol imao stajati u perfektu (na pr. *poslao je)* ili u futuru (na pr. *daćeš)*, onda pomoćni glagol *(je, ćeš)* ostaje, ali bez participa (na pr. *poslao)* i bez infinitiva (na pr. *dati).*

A sada evo primjera:

a) sve će robļe (t. j. **biti**) Knežević Mujagi. 3, 295.
meni će, brate, puce Jovanovo. 3, 543.
meni će duga puška Jovanova. 3, 543.
b) sva trojica šićar razd'jeliše,
a Halilu Radanovu Mejru (t. j. **dadoše**). 2, 114.
a meni ćeš pet stotin' cekina (t. j. dati). 2, 320.
leti, Rade, na poļe Brestovo,
pa ćeš selam svakome Turčinu (t. j. **dati***). 2, 454.
c) kad na čardak oba pobratima (t. j. **dođoše**),
Mujo muči, ništa ne govori. 1, 501.
dokle dedo na one stijene (t. j. **dođe**),
Mujo pade na goru Zvijezdu. 1, 521.
kad dva pobre kuli Sužńevića (t. j. **dođoše**),
visoka je od sedam bojeva. 3, 215.

Elipsa glagola *doći* često se u knigama Hörmanovim nalazi uz riječi *u to doba:*

u to doba Huso delibaša (t. j. **dođe**),
pa on begu turski selam viknu. 1, 159.
u to doba lički Mustaj beže. 1, 383.
u to doba Vide bajraktare,
mi među se ńega upustismo. 1, 444.
u to doba kafezlija Ruža
sa svojijem Hrńičić Osmanom. 2, 22.
u to doba na kulašu Ibro. 2, 327.
u to doba Bojičić Osmane. 2, 496.**

U jednom stihu mjesto *u to doba* stoji *u ta doba:*

u ta doba beže na avliju. 1, 169.
d) odmah bajro odjaha dorata,
daiģa mu debela đogata (t. j. **dovede**). 1, 134.
e) zabi kopļe u zelenu travu,
a na kopļe od zlata jabuku (t. j. **metnu**). 1, 220.
Anđelija ruku u ģepove,
pa izvadi dvije maģarije. 1, 432.
f) Anđelija okom na sluškińe (t. j. **mignu**). 2, 465.
g) selam ćete (t. j. **odnijeti**) Gazi Husrev begu,
neka kupi kitu i svatove. 1, 6.

* Ispor. (Halil) selam dade, prihvatio Mujo. 2, 176.

** Ovakih stihova ima nekoliko i u Vukovim knigama; vidi u mojoj »gramatici i stilistici«, 2. izd., str. 362—363.

hajde sada u Jedrene s bajrom,
pa ćeš selam jedrenskom veziru. 1, 14.
selam ćeš mi paši Atlagiću. 1, 310.
ti ćeš selam Mustajbegovici. 1, 331.
selam ćeš mi starom Kahrimanu. 2, 595.
selam ćeš mi mojoj staroj majci. 3, 158.
ti š' mi selam svom bratu Alagi. 3, 461.

h) sve svatove na rosnu livadu (t. j. **odvedoše**),
Hasan pašu na nove konake,
a jenđije u harem unutra. 1, 321.
po Gračacu svati pritiskoše,
a Bašagić u čardak Zlatiju. 2, 493.

i) delibaše sablju pripasaše,
pa za begom niz grada Budima (t. j. **odoše**). 1, 230.
po Gračacu svati pritiskoše,
Mustaj beže gračačkom dizdaru (t. j. **ode**). 2, 493.
ako vami nije povoljito (t. j. **otići**),
obe ću vas natrag povratiti. 3, 209.
osta Jele bolna u odaji,
a Ilija kroz kulu kamenu. 4. 324.

j) selam vam je jedrenski vezire (t. j. **poslao**). 1, 13.
pozdrav ti je pašinica (t. j. **poslala**), Huso. 1, 75.
selam ti je moja stara majka. 3, 363.
brže mi glavu Žunći kapetana (t. j. **pošlji**). 4, 418.

k) ja ću Husu posijeći glavu,
pašinicu konma na repove (t. j. **rastrgati**). 1, 73.

l) u riječi, u kojoj bijahu,
istom tutań uz visoku kulu (t. j. **stade**). 1, 343.

m) nije fajde, što puške pucaju
jera bega puška ne mogaše (t. j. **ubiti**). 1, 168.
fajde nema na bega pucati,
ne more ga zrno od olova. 4, 220.

n) tada tatar konja odjahao,
beg tatara za bijelu ruku (t. j. **uze**),
odvede ga uz bijele dvore. 1, 5.
on sa sebe sve haljine baci,
a u ruke golu posjeklicu. 1, 409.
pripe (t. j. mati) peču, ogrnu fereğu,
a u ruke bijelu tojagu. 2, 176.
ja ću Jelu na konja đogata. 2, 380.
nek Hlivańke dva brata rođena (t. j. **uzmu**). 3, 207.

o) samo mi nemoj Smailbegovice (t. j. **zadržati**),
ni Zlatije Smail alajbega. 3, 402.
nemoj meni obiju gospoja,
a ğaba ti sve robje hlivańsko. 3, 404.

p) meni će čardak Hoǵić Huseina (t. j. **zapasti**). 3, 392.
tebi će čardak na Crǀenih Stinah. 3, 394.
ko ostane, onom će divojka. 3, 474.

Izostavǀańe prijedloga i veznika

36. U »metrici« 56 navode se četiri primjera iz Vukovih kńiga za izostavǀańe prijedloga *od* ispred zamjenice *koji* združene s komparativom, na pr.

kog (mjesto **od kog**) bržega u Krajini nema.

Toga ima i u muslimanskim pjesmama:

koje (t. j. djevojke) lipše u svoj Lici nejma. 3, 300.
do visoke Bardarića kule,
koje grđe na Kotaru nejma. 3, 301.
to je glava Laze kapetana,
kojeg grdeg na Kotaru nema. 3, 547.
ufatio sedam Hrńičića,
kojih grđih na Krajini nema. 4, 233.

U Vukovim se kńigama izostavǀa kašto veznik *i:*

oko ńeg su crkva, manastiri,
knez Aleksa, Birčanin Ilija.

U muslimanskim se pjesmama počesto izostavǀa riječca *i* među imenicama *crkva — namastir* i *para — dinar.*

trč'te more **crkvi, namastiru.** 2, 18.
kod bijele **crkve, namastira.** 2, 44.
te će ići **crkvi, namastiru.** 2, 191.
jal' ga otet bez **pare, dinara.** 2, 336.
a pušti ih brez **pare, dinara.** 3, 38.
vraća ti ga prez **pare, dinara.** 3, 191.
ǵaba t' sužńi brez **pare, dinara.** 3, 295.
puštiću vas brez **pare, dinara.** 3, 347.
vodiću te **crkvi, namastiru.** 4, 234.
pa ih pušti prez **pare, dinara.** 4, 240.
svešćemo ga **crkvi, namastiru.** 4, 298.

Da se između drugih imenica izostavǀa veznik *i*, tome je vrlo malo potvrda:

ne bi l' mene ćaća halalio,
mati moja, što me je rodila. 3, 60.
i dva sina imo na oǵaku:
Mehmed bega, mladog Ali bega. 4, 478.

C. Produļivańe stihova

(»metrika« 57—78)

Rastezańe kratkoga ъ

37. U »metrici« 57 navodi se priličan broj primjera, u kojima se poradi potrebe stiha kratko ъ produļuje u *ije*, na pr.

pleći dade, **biježati** stade.
onoga ću biti **dijevojka.**

Toga ima i u muslimanskim pjesmama:

sve prvļence naše **isijekli.** 1, 29.
ja ću Husu **posijeći** glavu. 1, 73.
ne će tebe beže **posijeći.** 1, 92.
Božija te sabļa **posijekla.** 1, 109.
neg' je uzmi za **vijernu** ļubu. 1, 276.
neg' je uzmi za **vijernu** ļubu. 1, 292.
Mujo će ti **posijeći** glavu. 1, 465.
ja ću ńemu **odsijeći glavu.** 2, 75.
i banovu **osijeći glavu.** 2, 81.
ko dobije, nek vodi **obije.** 2, 153.
obje ću mu **odsijeći** glave. 2, 428.
dok ja svoju spremim **dijevojku.** 3, 241.
pa Zlatiji veli **dijevojci.** 3, 245.
kad to čula lipa **dijevojka.** 3, 499.
ja ti kršnu znadem **dijevojku.** 4, 367

Drukčija rastezańa riječi

(»metrika« 58)

38. Ime planine *Vučjak* nalazi se u muslimanskim pjesmama bez -i- između č i *j:*

danom gori **Vučjaku** dođoše. 2, 481.
Vučjak priđe, pred Otres iziđe. 3, 153.
otiskoše niz Liku **Vučjaku.** 3, 204.
on uskoči u **Vučjak** planinu. 3, 313.
Vučjak prišli, na Kotare sišli. 3, 450.

Ali pored toga nalazi se i *Vučijak:*

tavnom noći preko **Vučijaka.** 2, 481.
jaše momak **Vučijak** planini. 3, 106.
on udari preko **Vučijaka.** 3, 153.
udariše preko **Vučijaka.** 3, 204. 447.
izađoše na vrh **Vučijaka.** 3, 313.
na poļani na vrh **Vučijaka.** 3, 478.

Imenice *dušmanin, Kaurin, Tatarin* u običnom govoru izbacuju *in* u pluralu, ali u poeziji poradi potrebe stiha ostaje *in* i u pluralu (»metrika« 58):

nas je malo, čudo **kaurina.** 2, 350.
otiskoše **Tatarini** mamni. 3, 17.
toliko je u ńem **dušmanina.** 4, 179.

Superlativ mjesto pozitiva

39. U Vukovim knigama često se poradi potrebe stiha mjesto pozitiva uzima superlativ, na pr. *prebijeli* mjesto *bijeli,* isto tako *preveliki* mjesto *veliki* i t. d. (»metrika« 59). Ta se poraba nalazi i u muslimanskim pjesmama:

pa mu mjeri **prebijelu** kulu. 1, 121.
kad mu vidiš **previjernu** ļubu. 1, 134.
da poļubi **prebijelu** ruku. 1, 269.
do begove **prebijele** kule. 1, 418.
vidiš moje **prebijelo** lice. 1, 525.
tude nađe **prebijele** ovce. 2, 168.
usred Bišća velika je crkva,
dvaput bila **prevelika** crkva,
a triputa bijela ģamija. 3, 74.

i **prilipu** kapetan-divojku. 3, 344.
ta Osmane, brate **prenejaki!** 3, 421.
a dobavi **prehitra** berbera. 4, 84.
dok ja nađem **prehitra** berbera. 4, 84.

Dosta se često u Vukovim zbornicima nalaze pridjevi i prilozi složeni s prijedlogom *po*, gdje smisao traži pridjev ili prilog bez toga *po*, na pr. (»metrika« 59):

polepši su moga Petra dvori.
što **počešće** k mene ne idete.

U muslimanskim je pjesmama to veoma rijetko:

kad **pobolje** bana sustigao. 4, 609.

Genitiv mjesto akuzativa

40. Da bi izišao u stihu potreban broj slogova, često se uzima genitiv mjesto akuzativa od imenica, kojima je genitiv za jedan slog duļi nego akuzativ. Veoma je to obično u Vukovim knigama (»metrika« 60) i u muslimanskim pjesmama. Evo iz ovih pregršt potvrda:

i donese **careva fermana,** 1, 3,
što mu drže **svilena čadora.** 1, 12.
uzmi moga **zelena barjaka.** 1, 53.
da ja za te pod'jelim **mejdana.** 1, 124.
topom bije **bijelog Budima.** 1, 143.
prisvojiću **b'jela Carigrada.** 1, 174.
da prekrše **posta ramazana.** 1, 178.
razapeo **zelenog čadora.** 1, 185.
on ugleda šeher **Šibenika.** 1, 332.
pa uzela **plamenoga noža.** 1, 489.
a s čivije **ǵeferdara** skide. 2, 150.
dobro krije **careva fermana.** 3, 16.
poļubi mu i **skuta** i ruku. 3, 61.
kad su cari **mira** učinili. 3, 199.
kad si **Seńa** ostavio **svoga.** 3, 330.
čuva l' dobro **drvena čardaka?** 3, 391.
o ńem viša **perna buzdohana.** 3, 512.
beže **plina** pravo razidilio. 3, 523.
Tutek **klanca** čuva **prokletoga.** 4, 223.
dofati mu **mača zelenoga.** 4, 318.
on ugleda **drvena čardaka.** 4, 338.

Genitiv mjesto akuzativa nalazi se (kao i u pjesmama Vukovih kńiga) također iza prijedloga, koji se slažu s akuzativom:

pa uļeze begu pod **čadora.** 1, 3.
onda ćemo pod b'jela **Os'jeka.** 1, 206.
a kad beže u **Muhača** siđe. 1, 212.
da idemo Turcim u **indata.** 1, 214.
Pavle pređe s begom u **Budima.** 1, 245.
ti nijesi junak za **mejdana.** 1, 480.
dobro gleda kroz bistrog **durbina.** 2, 117.
kad dođoše niz goru **Vučjaka.** 2, 486.
kod ńeg bio za **nikog zemana.** 3, 164.
bil' joj vratak bio za **đerdana?** 3, 214.
a ja, dico, za **mejdana** nisam. 4, 243.

Katkad se uzima genitiv mjesto akuzativa i od imenica srednega roda:

zar ti slušaš **jednog kopileta?** 3, 370.
vidi Muje, **jednog kopileta.** 3, 473.
čuva l' aga **poļa hlivańskoga?** 3, 391.

U jednom primjeru je genitiv plurala mjesto akuzativa istoga broja:

n'jesu rane za **ženskijeh glava.** 2, 183.

Ima nekoliko primjera, u kojima je mjesto akuzativa uzet genitiv p o a n a l o g i j i od onakih imenica, koje u genitivu i u akuzativu imaju isti broj slogova:

jer ja, care, n'jesam za **vezirstva.** 1, 67.
kad Nikola bude za **učeńa.** 1, 269.
koji vrata čuva i **podvoļka.** 1, 302.
Tale čuva **ruha djevojačkog.** 2, 160.
to joj vrata čuva i **podvoļka.** 3, 411.

Vokativ mjesto nominativa

41. U svim deseteračkim pjesmama vokativ se mjesto nominativa poradi potrebe stiha uzima često i prečesto, pa to u punoj mjeri vrijedi i za muslimanske pjesme. Evo samo četiri primjeri mjesto hiļada drugih:

a kad **care** do Sigeta sađe. 1, 126.
ńemu veli **Zadranine bane.** 2, 153.

ńemu veli briński **kapetane.** 3, 167.
lički **beže** na čauše viknu. 4, 110.

Vrlo se rijetko uzima vokativ mjesto nominativa od imenica, koje se u nominativu sing. svršuju na *-a*, kako je u Vukovim zbornicima:

dok odraste moja **sirotice.**
kakva j' krasna Kaica **vojvodo.**
pošetala **Suškińice** Savka.

U Jukić-Martićevoj knízi nalazi se:

zavikaće Rustan **keseǵijo.** 296.
opazi ga Rustan **keseǵijo.** 297,

a u »Pjevaniji« Čubra Čojkovića:

za Omerom Galebane **slugo.** 206b.
ma ne jaše Galebane **slugo.** 206b.

Rijetko se (kao i u Vukovim knígama) uzima vokativ mjesto nominativa od imenica, koje znače životińe ili stvari:

dok mu **ate** Dunav preplivao. 1, 243.
vije gn'jezdo siv zelen **sokole.** 2, 444.
kad mu puče bistar **karabine.** 1, 285.
a kad puče bistar ǵeferdare. 1, 512.
al' nam pao na namite **sniže.** 3, 55.
a sav krvav ka planinski **vuče.** 3, 343.
sav je krvav ko planinski vuče. 4, 217.
on zavija ka planinski **vuče.** 4, 279.
nametnu se siv zelen **sokole.** 4, 447.

U svim primjerima, što su do sad navedeni, vokativ je uzet mjesto nominativa, koji je subjekt; znatno je ređi (kao i u Vukovim knígama) vokativ mjesto nominativa, koji je predikat, kako je u primjerima:

da se kaže (t. j. Mujo), da je **duhovniče.** 1, 263.
ja sam, kraļu, sa mora **trgovče.** 1, 528.
ono ti je babov **pobratime.** 2, 10.
ko je vašoj vojsci **kalauze?** 2, 445.
on je davno sa mnom **pobratime.** 2, 503.
već ne moreš turski **care** biti. 3, 7.
ja ne mogu turski **care** biti. 3, 96.
da mu **kume** bude kod Zlatije. 3, 134.

ko će **kume** biti kod djevojke. 3, 213.
već mi ne ćeš biti **barjaktaru**. 3, 256.
ti si **sine** pobratima moga. 3, 341.
ono mi je Bogom **pobratime**. 3, 525.
beg mu **kume** bio kod divojke. 4, 171.
jer je dizdar i moj **pobratime**. 4, 246.
Milovane, da s' **brate** po Bogu. 4, 328.
da ti jesi turski **prijateju**. 4, 577.

Deminutivi

42. Narodnim pjevačima i kazivačima vrlo dobro dolaze deminutivi, kad treba gledati, da stih ne ostane ispodbrojan; valja znati, da su deminutivi ponajviše za jedan slog duji, negoli su imenice, od kojih su izvedeni. Kako deminutiva ima množina u Vukovim zbornicima, tako ih ima i u muslimanskim pjesmama.

Imenice muškoga roda, od kojih se deminutivi nalaze u muslimanskim pjesmama, jesu ovi: *brat, dan, list, san, vez, vrat.* Primjeri:

i taj **danak** zdravo putovali. 1, 54.
tom se **sanku** odmah osjetio. 1, 78.
pa on lego **sanak** boraviti. 1, 102.
mlađi mu se **bratac** potrefio. 1, 158.
i odnese **listak** knige b'jele. 1, 176.
i djevojke sitan **vezak** vezu. 1, 312.
da te ne bi **bratac** potražio. 1, 390.
bratac knigu gleda u odaji. 2, 290.
jedan **vratak**, a sedam derdana. 2, 302 i 3, 411.
gdjeno mi je **bratac** poginuo. 2, 496.
peti **danak** car podiže vojsku. 3, 84.
dade njemu **listak** knige bile. 3, 137.
a već bio **danak** osvanuo. 3, 138.
svu noć beže **sanak** boravio. 3, 141.
sve mu kaže **bratac** u odaji. 3, 164.
a sa gore **listak** opanuo. 3, 171.
dojde meni **listak** knige bile. 33, 171.
ludo d'jete **sanak** prevario. 3, 181.
bil' joj **vratak** bio za đerdana? 3, 214.
kad mu treći **danak** osvanuo. 3, 222.
sve je Turke **sanak** privario. 3, 393.
sitno **vezak** veze u odaji. 3, 435.
vezak vezle dvi lipe divojke. 4, 171.

Ima deminutiva i od imenica srednega roda, i to od ovih: *grlo, krilo, lice, njedra, srce, sunce, vino*:

pa je sasu u **ńedarca** Hanki. 1, 106.
uze Hanku sebi na krioce. 1, 106.
pričekajte sjutra do **sunašca.** 1, 132.
još joj **lišce** nije poļubio. 1, 133.
a razape puca niz **ńedarca.** 1, 284.
kako j' stalo na nebu **sunašce.** 2, 101.
Zlatija mu ukazala **lišce.** 2, 158.
kamo l' bih ti **lišce** preklonila. 2, 354.
al' je rana jedna na **srdašcu.** 2, 371.
bil' joj **lišce** za Turčina bilo. 3, 214.
da joj **lišce** suncem ne priplane. 3, 215.
vid'lo bi se **vince** kroz gr'oce. 3, 220.
on u **lišcu** boju prominio. 3, 290.

Imenice *lišce, vince* imaju isti broj slogova kao i riječi, od kojih su izvedene *lice, vino,* uzimaju se dakle bez prave potrebe, p o a n a l o g i j i.

43. Kako u Vukovim zbornicima najviše ima deminutiva od imenica ženskoga roda, tako ih ima i u muslimanskim pjesmama, i to evo od ovih imenica: *djevica, godina, gospoja, jetrva, kći, krv, nedjeļà, nevjesta, noć, noga, ruka, sestra, sluškińa, tetka, trava, zemļa, zora.* Primjeri (među kojima se nekoliko nalazi i takovih, u kojima su po dva deminutiva u istom stihu):

Kada **noćca** na **zemļicu** padne. 1, 12.
dušeci im zelena **travica.** 1, 18.
tuj su tavnu **noćcu** prenoćili. 1, 55.
gradio je sedam **godinica.** 1, 70.
dok ne prođe **nedjeļica** dana. 1, 116.
dok zasija sabah i **zorica.** 1, 148.
da ti budeš moja **nevjestica,**
u mom dvoru mlada **gospojica.** 1, 148.
spuštaj brata u **zemļicu** crnu. 1, 164.
a **sestrica** brata odgojila. 1, 210.
tud su svati **noćcu** prenoćili. 1, 220.
ti si moja, Bego, **gospojica.** 1, 325.
iz ńe dimi biju po **zemļici.** 1, 552.
svega końa poštrapala **krvca.** 1, 559.
gospojica kapetan Vlahińa. 2, 27.*
a sve Jańu štipa za **ručicu,**
a staje joj nogom na **nožicu.** 2, 70.
još **zorica** nije zab'jeļela. 2, 74.

* udata je, ima sina i kćer.

i ńegovu **kćerku** zarobiti. 2, 81.
putovahu **nedjeļicu** dana. 2, 196.
l'ječio se dvanest **nedjeļica.** 2, 463.
i **sestrici,** koja te ńihala. 2, 509.
cara dvori... za tri **godinice.** 3, 3.
dok dan projde, tavna **noćca** dojde. 3, 85.
a kad puna projde **nediļica.** 3, 98.
ujagmiti tvoje **divičice.** 3, 200.
pa mu Zlate veli **divičica.** 3, 230.
ličio ga devet **nedjeļica.** 3, 279.
kad zacvili **bratac** i **sestrica.** 3, 334.
Kumrijice, naša **sluškińice!** 3, 338.
kad se tavna **noćca** unoćala. 3, 369.
a **sestrica** brata othranila. 3, 370.
od Ružice crna štrcnu **krvca.** 3, 422.
jetrvice, po Bogu **sestrice!** 3, 462.
evo ima sedam **godinica.** 3, 561.
tečica mu ata namirila. 3, 564.
ta Zlatijo, po Bogu **sestrice!** 4, 97.
kakvu sam ti našla **divičicu.** 4, 317.
prekova je za crnu **zemļicu.** 4, 451.

Trajni glagoli mjesto trenutnih

44. O ovoj pojavi naših narodnih pjesama ne govori se u mojoj »metrici« ništa, ali se govori u mojoj »gramatici i stilistici«, u §. 481 (u prvom i u drugom izdańu), gdje se pored drugih primjera navode iz Vukovih zbornika ovi:

a mene su želje **prolazile,**
još kako sam pao u tamnicu.
doved'te mi pobratima moga,
i ńemu sam dara **donosio.**
traži Sime roda i plemena,
al' kako će ńega **nahoditi,**
kad nikoga pitat ne **umije?**

U običnom govoru reklo bi se: *prošle, donio, naći,* jer tako smisao traži, ali da se tako u pjesmama reklo, stihovi bi bili ispodbrojni. Najčešće se tako trenutni glagoli mjesto trajnih uzimaju u prvom složenom prošlom vremenu ili u perfektu. A sad evo primjera iz muslimanskih pjesama, i to najprije za perfekt, onda za druge oblike:

a kad nama sitna **dolazila**
Rakociji na bijele ruke. 1, 27.
zašto si se meni potužio,
zašto l' Beču mome **dolazio?** 1, 30.
jer izišlo do sve sedam kra|a,
na Orlovo **izvodili** vojsku. 1, 52.
tuj su tamnu noćcu prenoćili
i u jutru dobro podranili,
zdravo Dunav vodu **prelazili.** 1, 55.
eto ptica Šumadiji dođe,
u lijepo doba **dolazila,**
taman žarko ogrijalo sunce. 1, 78.
pa iza sna na noge skočio,
jer mu na san bratac **izlazio.** 1, 102.
pa ga traži hoģa Ćuprilija,
nalazio Đerzelez Aliju. 1, 118.
mudar je se Ivo zadesio,
pa je svoje **povodio** društvo. 1, 119.
u carske je dvore **uhodio.** 1, 186.
tako bijel danak **prolazio.** 1, 230.
potom sam te ovdje **poznavala.** 1, 272.
dobar ti je hizmet učinila,
Nikolu ti moga **izdavala.** 1, 292.
n'jesam tvoju **odvodio** Anu. 1, 292.
jesi li mu kńigu **predavala?** 1, 311.
prije zore tucak **polazio.** 1, 347.
ja sam curi selam **nazivao,**
ona meni selam prihvatila. 1, 357.
kad sam do svog društva **dolazio,**
na društvo sam viku učinio. 1, 444.
na kulu su Vlasi udarili,
moju kćercu Zlatu **odvodili.** 1, 557.
Mujov ti je Omer **dolazio,**
Anđa ga je ovdje **dovodila.** 1, 571.
k očima je pušku **prinosio,**
da ubije momka na doratu. 2, 117.
kakav si mi pešćeš **donosio?** 2, 427.
tad izvadi četiri peškira,
ńima Osman rane **zavijao.** 2, 451.
iz Glamoča oni **polazili,**
do Hlijevna grada **dolazili.** 2, 568.
da mu ša|em sužńe nevo|nike,
štono sam ih tebi **prodavao.** 3, 431.
niko mu je nije **uzimao**
u odaju niti **ulazio.** 4, 312.

*

i mene ćeš tude **nahoditi.** 1, 49.
tude ćemo **nalaziti** cara. 1, 52.
davno bih te ńemu **dovodio.** 1, 122.
ja ću svesti do vode dorata,
savoditi, pa ga napojiti. 1, 122.
ondole ću vojsku podignuti,
pod Budim ću vojsku **dovoditi.** 1, 201.
ondje ćemo lađu **nalaziti.** 2, 366.
viđate li momka i dorata,
bil' ga iko mogo **poznavati?** 3, 414.

Udvajanje prijedloga

45. U »metrici« 65 navodi se prilično mnoštvo primjera, u kojima se poradi potrebe stiha (da ne ostane ispodbrojan) udvaja prijedlog, što u običnom govoru ne biva nikad, na pr.

na ubavu **na** polu Kosovu
pokraj Raške **pokraj** vode hladne.

Toga ima i u muslimanskim pjesmama, ali mańe, osim toga biće da se u ńima udvajaju samo jednosložni prijedlozi. Primjeri:

do bijela grada **do** Travnika. 1, 86.
od onoga **od** šeher Travnika. 1, 124.
pred delinske **pred** nove konake. 1, 234.
podranio u svojoj Kladuši,
a **na** svojoj **na** visokoj kuli. 2, 4.
po cijeloj **po** svojoj državi. 2, 42.
na ravnome **na** polu Mršlanu. 2, 444.
sa glavice **sa** Predojevića. 3, 58. 59.
kod Promine **kod** vode studene. 3, 79.
kod Dražice **kod** vode studene. 3, 229.
na Dražicu **na** vodu studenu. 3, 229.
na Ružici **na** visokoj crkvi. 3, 443.

Uzimańe različnih nepotrebnih riječca

46. Veoma mnogo ima u Vukovim kńigama stihova s riječcom *mi,* koja se uzima samo da bi se ispunio stih, a ne misli se ni na kakav »etički dativ« (vidi u »metrici« 66):

ńu **mi** pita gromovnik Ilija.
tu **mi** Turci końe odsjedoše.

U muslimanskim pjesmama mislim da se nalazi samo jedan primjer:

na to **mi** se Ruža rasrdila. 2, 23.

Ređe, ali opet dosta, uzima se u pjesmama Vukovih zbornika riječca *ti*:

pa **ti** Leki riječ progovara.
zeman dođe, da **ti** doma pođu.

Iz muslimanskih pjesama ne mogu navesti ni jednoga takvog primjera.

Katkad istu službu, t. j. da se ispuni stih, ima u Vukovim knigama riječca *ga*, na pr.

crne oči, vi **ga** ne gledale!
zlo **ga** seo, Predrag harambaša!

U muslimanskim pjesmama nalazi se, mislim, samo jedan primjer:

u zo čas **ga** vi popili vino! 2, 114.

47. Pjesme u Vuka upotrebljavaju dosta često prilog *baš*, samo da se dobije jedan potreban slog (»metrika« 67). Dosta ima toga i u muslimanskim pjesmama:

razviše se alaji bajraci
baš ko zimi debeli oblaci. 1, 142.
to bijaše Kumaliću stari,
baš daiga ličkog Mustaj bega. 1, 289.
da on tebe pušta iz zindana
baš bez pare i jednog dinara. 1, 293.
jer ti bega ne bi otpustili
baš, vjere mi, ni za kakvo blago. 1, 334.
vino piju age Krajišnici
baš na kuli ličkog Mustaj bega. 1, 355.
moli mu se **baš** ko bratu svome. 1, 361.
gdjekad kuka **baš** ko kukavica,
a prevrće **baš** ko lastavica. 1, 362.
smeli nam se naši kalauzi,
baš ne znadu, kud će okrećati. 2, 445.
lipa Zlatka ńojzi skute nosi,
Hanka lipa od zlata elpezu,

baš zaklańa lišce divičici. 3, 219.
sinu lišce **baš** ko sunce žarko. 3, 411.
što su ovde glave pogubili
baš od mača Bartulić Mihajla. 4, 92.

I za prilog *bre* uzet poradi potrebe stiha ima ponešto potvrda u Vukovim knigama, na pr.

bre viknuše ti laki čauši.
bre da vidiš lijepu đevojku! —

a u muslimanskim pjesmama mislim da toga nema.

48. Muslimanske pjesme često uzimaju veznik *a*, da bi se stih ispunio, uzimaju ga kao i pjesme u Vuka (»metrika« 68) ponajviše na početku stiha, rijetko u drugoj polovini na početku:

dokle beže knigu načinio
a na ruke Mostarliji Muju. 1, 110.
knigu piše Latinine Dujo
a na ruke agi Hasan agi. 1, 170.
on je mene bio zarobio
a nejaku od sedam godina. 1, 240.
u planini ubila Turčina
a nekaka Orlanović Muja. 1, 267.
vidite li, moje age, danas,
a šta rade žute magarije? 1, 345.
al' se bješe dogodio Mujo
a na svojoj od kamena kuli. 1, 512.
podranio u svojoj Kladuši
a na svojoj na visokoj kuli. 2, 4.
kad to vidje troglav Arapine,
a da Omer prođe mimo kulu. 2, 14
negdje ima leša od junaka,
a dok grkće gavran ptica crna. 2, 142.
hajd'mo, dušo, do kule kamene,
a do kule roditeļa moga. 2, 378.
bijah jemin Bogu učinio,
a da dignem na Biograd vojsku. 2, 550.
fala tebi, Bišćanine bane,
a na daru i pošteńu tvome. 3, 39.
da je lipša Lehovkińa Mara
a od svake moje sultanije. 3, 77.
najprije ćeš ferman opraviti
a na ruke begu Ļuboviću. 3, 82.

ja već natrag na Udbinu ne ću
a bez svoga konja i oružja. 3, 143.
zakukaše dvije kukavice
a na kuli bunićkog dizdara. 3, 241.
Nuhan ne smi do Novoga sići
a od straha otočkoga bana. 3, 254.
namah Stojan bilu knigu piše
a na ruke Korić bajraktaru. 3, 432.
jednu (t. j. knigu) posla Hlivnu bijelome
a na ruke begu Atlagiću. 3, 468.
lipa Ajka bana udarila
a bratinim pernim buzdohanom. 3, 521.
zašto biste kavgu zamećali
a za jednu kićenu divojku? 4, 271.
da se j' digo Popović Jovane
a od Seńa i čardaka svoga. 4, 399.

*

uc'jeni ga, **a** za dugovańe. 2, 299.
tri vezira pod Edrenu sišli,
sva tri jesu **a** od Rumenlije. 3, 84.
hoćemo li dati dugovine,
svaki dati **a** za svoju glavu? 3, 168.
gdje su oba konje zajahali,
pa se šale **a** sa gilitovi. 3, 462.
kad vidi Ivan, što je u nas vojske,
on pobiže **a** na sivcu svome. 4, 457.

U »metrici« 68 navodi se samo jedan takav primjer.

Često se uzima u muslimanskim pjesmama veznik *ni* poradi potrebe stiha:

hoću, Huso, **ni** lagati ne ću. 1, 331.
jesu Turci, **ni** tajati ne ću. 1, 426.
ja ću lagat i kleti se krivo
(za nevolu **ni** grijeha nema). 2, 129.
Meho pića **ni** da pije ne će. 2, 323.
Omer joj se **ni** tajati ne će. 2, 430.
ja ih dale **ni** ćerati ne ću. 3, 309.
beg vas dale **ni** voditi ne će. 3, 380.
al' se meni **ni** spremati ne će. 3, 470.
zar te nije **ni** stid divojaka? 3, 521.
što sam reko, **ni** poreći ne ću. 3, 550.
niko ńojzi **ni** braniti ne će. 4, 52.

što sam reko, **ni** slagao nisam. 4, 72.
što je reko, **ni** slagati ne će. 4, 315.

I ovdje ima u »metrici« 68 samo jedan primjer. — Nekoliko je primjera u ńoj, gdje riječca *ta* služi stihu, da bi se ispunio; toga ima i u muslimanskim pjesmama, ali malo:

odavle je do Stambola bila
ta šezdeset i sedam konaka. 3, 23.
da blagosov od ćaće zaišćem
ta od ćaće i starice majke. 3, 60.
što divojka veli na peńgeru,
ta da momka privariti ne će. 3, 412.
čakšire su **ta** od medvidine. 4, 6.

Ovdje je mjesto, da se spomene, kako se poradi potrebe stiha veznik *i* počesto udvaja, kako je u primjerima:

bijela mu **i** glava **i** brada. 2, 154.
on se baca **i** desno **i** livo. 3, 238.

Više takvih primjera imaćemo u § 74.

U Vukovim se knigama nalazi po nekoliko primjera za veznike *da, te* u poslu, o kojem se ovdje govori, na pr.

nek se hvali po Orašcu Turkom,
da kako se bio oženio.
ni na čije dvore ne padoše,
da đe bi se malo odmorili.
na ńega se Ture zagonilo,
te da bi mu okinulo glavu.
svaki beži **te** na svoju stranu.

U muslimanskim pjesmama toga (mislim) nema.

Pred brojevima često se uzima u pjesmama Vukovih knjiga prijedlog *do* (vidi u »metrici« 68). Dosta se toga nalazi i u muslimanskoj epici:

pa ti zovni **do** dva bega carska. 1, 12.
kad se sasta **do** sve sedam kraļa. 1, 33.
on uzima **do** trista majstora. 1, 69.
eto na me **do** tri generala. 1, 241.
znadeš zborit **do** sedam jezika. 1, 268.
a to b'jahu **do** dva brata mila. 1, 288.

otud idu **do** tri duhovnika. 1, 391.
pa čuvajte **do** dva moja sina. 1, 417.
da pos'ječe **do** dvadeset glava. 2, 50.
al' eto ti **do** deset hajduka. 2, 108.
čuste li me **do** tri kapetana? 2, 221.
a više ńe **do** dv'je sluškińice. 2, 464.
i ńegovih **do** šest bratinaca. 3, 3.
pomoliše s' **do** dva końanika. 3, 272.
on suneti **do** dva sina svoja. 3, 389.
kod ńeg stoje **do** dva harambaše. 3, 392.
opaziše **do** tri harambaše. 3, 538.
on opazi **do** dva duhovnika. 4, 44.
za pasom mu **do** dvi puške male. 4, 114.
vino piju **do** dva pobratima. 4, 269.
gdje se **do** tri staze udaraju. 4, 330.

Osobina je muslimanskih pjesama, da se u ńima mjesto prijedloga *do* može uzeti prijedlog *za*:

hodao je **za** tri b'jela dana. 1, 180.
dok ne prođe **za** četr'est dana. 1, 352.
sada ima **za** sedam godina. 3, 321. 385.
tu sam bio **za** dva, **za** tri dana. 3, 382.
uz ńeg pođe **za** trista katana. 3, 423.
evo ima za petnaest dana. 4, 26.
uz ńeg vojske **za** sedam hiljada. 4, 212.
tako prošlo **za** četiri dana. 4, 267.
evo ima **za** sedam godina. 4, 379.

U Vukovim se zbornicima prijedlog *za* tako ne upotrebljava.

Artikul

49. U svim narodnim pjesmama, ne samo u deseteračkima, često se uzimaju zamjenice *taj* i *onaj* bez ikakve druge potrebe, nego samo da se ispuni stih; ne uzimaju se u ńihovu pravom pokaznom značeńu, već u oslabljenom, u onakom, što ga ima artikul u jezicima, koji se ńim služe; nije dakle nikakva osobina muslimanske epike, što i ona upotrebljava artikul onako kao i pjesme u Vuka (v. »metrika« 69). Evo primjera:

pa potjera u **to** polje ravno. 1, 185.
smijemo li na mejdan izići
tom krvniku od Pocerja Luki? 1, 185
na ime viče **toga** Mehmed bega. 3, 136.

opojimo **toga** Mehmed bega. 3, 140.
već je majka **toga** Mehmed bega. 3, 146.
kada aga bilu Kninu sađe,
u **tog** age mirovańa nema. 3, 283.
dok **taj** Meho na Kotare siđe. 4, 14.
al' je adet u **tog** Mustaj bega. 4, 110.
ta je Zlatka nesritna divojka. 4, 486.

*

kad mu stigo ferman od Stambola
od **onoga** cara čestitoga. 1, 51.
ja sam tebi s Bosne kalovite
od **onoga** od šeher Travnika
i **onoga** hoǵe Ćuprilije. 1, 124.
ovo kńiga od kamenog Hlivna
od **onoga** bega Atlagića. 1, 309.
jest mi kńiga, majko, dopanula
od **onoga** ličkog Mustaj bega. 1, 366.
sretoše se na polu zelenom
pokraj **onog** zelenoga luga. 2, 100.
isprošena za bijesna zmaja,
baš za **onog** Mandušića Vuka. 2, 131.
u **onoga** Prominlijća kraļa. 3, 77.
ta je kńiga od Budima bila
od **onoga** budimskog vezira. 4, 416.

Iznenađuje zamjenica *ovaj* u službi artikula, kako je u ova dva primjera:

jesi l', Jańo, prelo pokupila
na sramotu **ovom** Mustaj begu? 4, 423.*
nemoj Muji glavi kidisati,
ja sam **ovog** Muja pobratila. 4, 239.

Kad bi se moglo ovakih primjera više navesti, onda bi se moglo govoriti o osobitom obiļežju muslimanske epike, a ovako je dosta tu porabu zamjenice *ovaj* samo spomenuti.

Tri pleonazma

(»metrika« 70—72)

50. Da stih ne bi ostao ispodbrojan, upotrebļava se u pjesmama Vukovih kńiga dosta često osobiti pleonazam, koji stoji u tome,

* to govori Mustaj beg sam o sebi, t. j. kao da kaže **meni** mjesto **ovom**.

da se u istoj rečenici iza imenice uzme zamjenica trećega lica u istom padežu, na pr.

a četiri sluge Arapove
opravi **ih** po Kosovu Marko.
pobratimu Novaković Gruju
ńemu dade zlatna boščaluka.
Ivan kneže Semberiji glava
on Kulinu često odlažaše.

Takvih primjera muslimanske pjesme gotovo nemaju; navesti se mogu samo ova tri iz Hörmanovih knjiga:

a ostali po gori hajduci
oni d'jele ruho djevojačko. 1, 104.
gospojica kapetan Vlahiňa
ona metla golemu košulu. 2, 27.
bedevija stara mejdańija
ona pade na četiri šluka. 2, 157.

51. Često se u Vukovim knjigama nalazi drugi pleonazam, koji stoji u tome, da se u dva stiha (katkad u tri ili u više) ponavlja koja imenica ili sama ili s onim, što stoji uza ńu, a svrha je tome pleonazmu ista, koja je onome, što je naveden u § 50. Primjeri:

a kad **Marko** lice ogledao,
viđe **Marko**, kad je umrijeti.
ako l' kako **blago** dobijemo,
bratski ćemo **blago** dijeliti.
ode **Simo** u svijet bijeli,
hoda **Simo** devet godinica,
traži **Simo** roda i plemena.
ide **bane** po polu Kosovu,
ide **bane** na četiri strane,
traži **bane** silna Vlah Aliju,
al' ne može **bane** da ga nađe,
spušti s' **bane** ka vodi Sitnici.
pa se **časnom krstu** poklonio
i **časnoga krsta** celivao.
kad to viđe **Bogićević Anto**,
prepade se **Bogićević Anto**.

U običnom govoru nema takvoga ponavljańa, nego se mjesto imenice u stihu drugom ili u daljemu uzima zamjenica trećega lica,

dakle ovako: kad je Marko lice ogledao, *on* vidje, kad će umrijeti, — ili: ako kako blago dobijemo, mi ćemo *ga* bratski dijeliti.

A sad evo primjera iz muslimanskih pjesama:

beže do ńih dotjera đogata,
pa im **beže** Božju pomoć viknu. 1, 155.
a kad siđe pod Komandu **Mujo**,
tuna **Mujo** ustavio vojsku,
onda **Mujo** Komandarim kaže. 1, 423.
kad je **Mujo** ferman ugledao,
Mujo odmah na noge skočio,
s nogu **Mujo** ferman prihvatio. 1, 468.
pa on uze Filipovu **glavu**
pa je **glavu** u torbu turio. 1, 495.
ode Halil **uz bijelu kulu**,
kad iziđe **uz bijelu kulu**
(al' posjelo tridest kapetana). 1, 528.
ko imade **końa od mejdana**,
neka sprema **końa od mejdana**. 2, 29.
i do crkve dojaha **đogata**,
pa kod crkve odjaha **đogata**. 2, 69.
pa im **Mujo** turski selam viknu,
ne htje **Mujo** odjahat đogata,
već im ođe govoriti **Mujo**. 2, 86.
pa kad đođe **Brehuja Šimune**,
šta će reći **Brehuja Šimune**. 2, 98.
a kad **Ibro** osejiri majku,
sam se sobom **Ibro** razgovara. 2, 344.
svi Seńani gone bajraktara
svi Seńani imenom ga viču. 2, 388.
to začuo **Seńanin Ivane**,
govorio Seńanin Ivane. 2, 498.
kad to čula **tri Turčina mlada**,
govorila **tri Turčina mlada**. 2, 503.
prouči je **glamočki dizdaru**,
pa povika **glamočki dizdaru**. 3, 43.
Hasan paša na noge skočio,
Hasan paša do topova đođe. 3, 71.
da je **Mara** živa u Prominu,
Bošńaci bi **Maru** izbavili. 3, 92.
podaj kńigu **Vreić bajraktaru**,
pozdravićeš **Vreić bajraktara**. 3, 151.
opazi je **Jovan harambaša**,
stade vika **Jovan harambaše**. 3, 182.
kad vidiše **Maļković Stipana**,

poznadoše **Maļković Stipana.** 3, 204.
vi soldati, palite **topove,**
nek na šenluk pucaju **topovi!** 3, 266.
dužd pobroji **mekahne cekine,**
uze Stojan **mekahne cekine.** 3, 419.
stoga **begu** pošo na Udbinu
pozovnuti **bega** u svatove. 3, 449.
kada **Sorić** uzme knigu bilu,
namah **Sorić** drugu napravio. 3, 460.
pa ispade u **avliju bilu,**
dočeka ga u **avliji biloj.** 4, 11.
kad te **aga** riči razumio,
Mustaj begu **aga** podviknuo. 4, 121.
povadiše od zlata **jabuke,**
na stolicu metnuše **jabuke.** 4, 283.

52. Ima potvrdâ u Vukovim zbornicima, da se u istom stihu ponavļa ista riječ, da bi se stih ispunio, na pr.

hvala Bogu, **hvala** jedinome!
podvi skute i **podvi** rukave.

U muslimanskim pjesmama toga ima malo:

vid' Hasana, **vidi** Hercegovca. 1, 194.
krajem Drave, **krajem** vode hladne. 1, 206.
preksjutra je **danak** Đurđev **danak.** 1, 520.
vid' Gavrana, **vidi** pobratima. 2, 491.
gazi brda i **gazi** doline. 2, 168.

Turske imenice *aga, beg, paša* često se u pjesmama Vukovih knjiga uzimaju po dvaput: prvi put pred imenom, kojemu pripadaju, drugi put za njim:

to su dvori **age** Arap **age.**
pred dvorove **bega** Jovan **bega.**
ide li mi **paša** Bećir **paša?**

I u muslimanskim pjesmama ima toga dosta:

ferman dođe **paši** Šahin **paši.** 1, 3
gleda knjigu **beže** Hasan **beže.** 1, 8.
beg Hasan **beg** besjedi veziru. 1, 12.
i pogubi **pašu** Šahin **pašu.** 1, 21.

posjeć će me **beg** Mustaj **beg** lički. 1, 92.
vjerna sluga **age** Omer **age**. 1, 153.
a na ruke **age** Hasan **age**. 1, 170.
nu da vidiš **bega** Mustaj **bega**. 1, 238.
a jamak mu **aga** Mehmed **aga**. 1, 305.
govori im **beže** Mustaj **beže**. 1, 355.
ko ć' okajat **agu** Mumin **agu**. 2, 149.
pa je **begu** Mustaj **begu** dana. 2, 421.
beg Mehmed **beg** i mlada gospoja. 3, 136.
ńemu veli **beže** Mehmed **beže**. 3, 136.
fali **begu** ličkom Mustaj **begu**. 3, 210.
ujagmio lički **beg** Mustaj **beg**. 3, 516.
mene **aga** primi Osman **aga**. 3, 563.
e moj pobro, **aga** Osman **aga**! 3, 563.
eto t', beže, **paše** Fazli **paše**. 4, 212.
brz je dogat **bega** Jusuf **bega**. 4, 446.
što mi kažeš **bega** Ahmed **bega**. 4, 574.

Ponavļańa riječi u zasobičnim stihovima

(»metrika« 73—78)

53. Ova je partija u svoj našoj narodnoj metrici najzamršenija, jer kombinacija riječi, koje se ponavļaju, ima veliko mnoštvo, ktome se jedne kombinacije na različne načine prepleću s drugima. Da bi taj dio ove radńe bio što pregledniji i što kraći, mislim, da će najzgodnije biti, da pojedine figure razdijelim svaku u dvoje: pod a) ću metnuti figure iz pjesama Vukovih knńiga, a pod b) iz pjesama muslimanskih.

a) **poručuje** Karanfile Jovo,
poručuje šećerli djevojci.
ako pijem uz ramazan vino,
ako pijem, vera mi donosi. (metr. 75)

*

b) **pred kapijom** oba bega stoje,
pred kapijom cara čestitoga. 1, 22.
Konstantina cara pogubili,
Konstantina usred Carigrada. 1, 31.
kad vikaše sluga Milovane,
kad vikaše grlom u planini. 1, 162.
tad je uze beže Ali beže
tad je uze za bijelu ruku. 1, 223.

tvoja glava bez đogata tvoga
tvoja glava ne vaļa dinara. 2, 12.
da provede beg Mustaj beg lički
da provede kitu i svatove. 2, 365.
abdest uze na vodi bunaru,
abdest uze, da sabah saklańa. 3, 20.
izbaciše Blejića Handana
izbaciše Uni na obalu. 3, 71.
još im osta da u grad izidu
još im osta četiri aršina. 3, 89.
gledaju ga kotarski serdari,
gledaju ga, grohotom se smiju. 3, 106.
Marka sina drži na naramku
Marka sina od godine dana. 3, 138.
(svi su mene Turci darovali)
Udbińani najboļi junaci,
Udbińani, a i Vrbovļani. 3, 149.
kad je tako briński kapetanę
kad je tako Muji kidisao. 3, 174.
dočeka me lički Mustaj beže
dočeka me kod vode Crvaća. 3, 203.
stiže kńiga od Zadra bijela
stiže kńiga banu Zadraninu. 3, 295.
dovedoše kićenu divojku,
dovedoše, Husu oženiše. 3, 408.
'nakog vranca u svoj Lici nema,
'nakog vranca i 'nakog junaka. 3, 525.
što su rekla dva bana silovna,
što su rekli, to su učinili. 4, 220.

54. a) tu mi vež'te **milom kumu** końa
milom kumu i starome svatu.
brzo mu se **ļekarica** nađe
ļekarica iz gorice vila. (metr. 75)

*

b) al' Marijan **po Morinam'** znade
po Morinam' staze i bogaze. 1, 112.
ostalu ću **okrenuti** vojsku
okrenuti šeher Sarajevu. 1, 196.
ne šće čekat **kod peńgera** bana
kod peńgera na bijeloj kuli. 1, 266.
volim svoju **ostaviti** glavu
ostaviti u vlaškoj Taliji. 2, 21.
nikad tako **osvojiti** ne ću

osvojiti kraļeve Kandije. 3, 33.
a ti nikom **ne kazuješ** ovde
ne kazuješ, zašto divan činiš. 3, 76.
biloj kuli **pobratima** svoga,
pobratima Pavla kapetana. 3, 142.
ja sam **vjeru dala** od sebeka
vjeru dala svojoj posestrimi. 3, 178.
jedni idu **do Zrmańe** hladne
do Zrmańe i do Šibenika. 3, 213.
a tvoju ću **porobiti** kulu
porobiti, pa je zapaliti. 3, 271.
al' junaka **na Kotaru** nejma
na Kotaru ni dońem ni gorńem. 3, 454.
jer mu bilu **porobiše** kulu
porobiše, pa je zapališe. 4, 265.
eno Ibra **u tavnici** moga,
u tavnici bana jańočkoga. 4, 502.
ko pogubi **pobratima** moga
pobratima Lalić Mehmed agu. 4, 559.

55. a) **a** on **uze čašu** u desnicu,
čašu uze, pa se prekrstio.
ukraj druma **obje nabi** Stako
nabi obje na glogovo koļe. (metr. 75)

*

b) zlatna **pera pala** od čelenke,
pala pera na oba ramena. 1, 10.
da **ih berber liči** na oģaku,
liči berber Blažević Omere. 4, 168.
jesu l' **tvoja djeca** u životu
djeca tvoja, sedam posobaca? 4, 208.

Ta je figura u jednim i u drugim pjesmama veoma rijetka.

56. a) služio sam dobra **gospodara**
gospodara Kraļevića Marka.
vidite li onaj **pramen magle**,
pramen magle ispod gore čarne? (metr. 75)

*

b) to je đogat moga **pobratima**,
pobratima sa Kladuše Muja. 1, 10.
pa dođoše **oba do čadora**,

do čadora Gazi Husrem bega. 1, 15.
jer je hoǵa v'oma ostario,
ostario, pamet izgubio. 1, 45.
uļegoše pravo u odaju,
u odaju budimskom veziru. 1, 235.
tako dođe Huso do čadora,
do čadora Zakarić Ilije. 2, 366.
razbili mi četu u Vučaju,
u Vučaju, visokoj planini. 2, 523.
nujan paša ide niz Dunavo
niz Dunavo pa niz sińe more. 3, 13.
oba sužńa, oba Krupļanina,
Krupļanina, dva brata rođena. 3, 39.
obe im se sabļe udariše,
udariše, pa se prelomiše. 3, 49.
kako li se zoveš po imenu,
po imenu i plemenu tvome? 3, 58.
Hasan paša silom diže vojsku,
diže vojsku ispod Jadovika. 3, 70.
davor moja oba pobratima,
pobratima, dva planinska vuka! 3, 126.
lako ćemo ńega prevariti,
prevariti, ufatiti živa. 3, 139.
a moga je glavnog dugovańa,
dugovańa stotinu dukata. 3, 151.
da se ne smi sada vojevati,
vojevati na kamen Kotare. 3, 197.
do birtije Pave krčmarice,
krčmarice, tvoje posestrime. 3, 288.
još ne dadu meni izabrati (t. j. djevojku),
izabrati, pa se oženiti. 3, 330.
puška puca, britka ćorda siva,
ćorda siva, a krv se proliva. 3, 520.
izvede se bilka bedevija
bedevija Hurem age starog. 4, 35.

57. a) već u ńemu jedno muško čedo,
čedo muško od sedam danaka.
pa sjedoše rujno piti vino,
vino piti i veseliti se. (metr. 75)

*

b) i odnese listak kńigu b'jelu,
b'jelu kńigu u zlatnu proc'jepu. 1, 176.
ev' u mene mlađeg sina moga,

moga sina, sultana Selima. 3, 82.
eto tebe mog **brata trećega,**
trećeg brata, Pavičića Luke. 4, 559.

To je u jednim i u drugim pjesmama sasma rijetka figura.

58. a) **malo** joj je **roka** ostavio,
malo roka za nedjelju dana.
svaku **čašu** prije cara **pije,**
čašu pije, caru je nazdravlja. (metr. 76)

*

b) već ga **desnom** udario **rukom,**
desnom rukom po obrazu livom. 3, 110.
svu noć pobre hladno **piše** piće,
svu noć piše, dana dočekaše. 3, 128.

U muslimanskim pjesmama ta je figura mnogo ređa nego u pjesmama Vukovih zbornika.

59. a) Bogdan **primi** zlatnu **kupu** vina,
kupu primi, a piti je ne će.
kumim tebe **Bogom** istinijem,
Bogom slavnim, a ruku ti ljubim. (metr. 76)

*

b) ja sam **brata** oženio **moga,**
moga brata ličkog Mustaj bega. 1, 356.

U pjesmama Vukovih kńiga ta je figura sasma rijetka, a u muslimanskima ne će biti više primjera.

60. a) **kaži pravo,** kraljico gospojo,
kaži pravo, što ću te pitati,
kaži pravo, tako bila zdravo!
ne bismo li danas **iz kaura,**
iz kaura iznijeli glave,
iz kaura robље izvodili. (metr. 76)

*

b) gdje je **reko dati** Mustaj beže,
reko dati stotinu čifluka,
reko dati zlatan kat haljina,
reko dati dvije puške zlatne,

reko dati sabļu okovanu. 1, 364.
i pros'ječe ćurak i dolamu
i pros'ječe b'jelu anteriju
i pros'ječe tanahnu košuļu. 1, 392.

Ta je figura rijetka u Vukovim knigama, a još ređa u muslimanskim pjesmama.

61. a) no za dugo bane **začamao,**
kažu, brate, za tri godinice,
začamao u zemļi bugarskoj.
gledale ga svasti i punice
sa čardaka, sa kokošińaka,
gledale ga, pa su govorile.
Matijino **sve pospalo** društvo
oko sovre popa Ļeševića,
sve pospalo kao i poklano. (metr. 76)

*

b) ali pašo, **lalo moja** prava,
kupi brže silovitu vojsku,
lalo moja, po svoj Albaniji. 1, 50.
hoću mnogo **obećati** blago,
do tri kule srebrnih dinara,
obećati caru Sulejmanu. 1, 174.
a **vino** im **liva** u avliji
lipa Jele Bardarića Janka,
vino liva, a čaše dodaje. 3, 304.
zdravo bio, vridan gospodine,
gospodine od Bańice bane,
zdravo bio, pa se veselio! 4, 284.
divan čini care od Stambola,
sve vezire u divan pozvao,
divan čini za nediļu dana. 4, 416.

62. a) dok me nije **obuzela brada,**
obuzela brada i brkovi.
bijele im **savezao ruke,**
savezao ruke naopako. (metr. 77)

*

b) deder more **zapjevaj mi pjesmu,**
zapjevaj mi pjesmu otoičnu. 1, 72.
da pošaļem **osječenu glavu**
osječenu glavu Alijinu. 1, 116.

štono ždere (t. j. top) **dva kantara praha,**
dva kantara praha i olova. 1, 200.

63. a) majka će vam **povoj načiniti,**
načiniti povoj i pelene.
Jabučilo **krila popuštio,**
popuštio krila do kopita. (metr. 77)

*

b) pa Halila **pera pritisnula,**
pritisnula pera od čelenke. 1, 474.
ja kako sam **Liku ostavio,**
ostavio Liku i Udbinu. 3, 156.
al' je Halil **soja junačkoga,**
junačkoga soja Kozličina. 4, 323.

64. a) o Prijezda, **dragi gospodaru,**
ja se bojim, **dragi gospodaru.**
pa da **Turke** odmah **ras'ječemo,**
ras'ječemo Turke na buļuke. (metr. 77)

*

b) (ja ću) potražiti **Vuka kapetana,**
da ja vidim **Vuka kapetana.** 3, 371.
i odnese **Vukašića kneza,**
da on liči **Vukašića kneza.** 4, 200.

Ta je figura u jednim i u drugim pjesmama sasma rijetka.

65. a) ne mogoh joj **oči** sagledati,
crne oči ni bijelo lice.
kad je **guja** jeste zaprosila
ļuta guja Grčiću Manojlo. (metr. 77)

*

b) nek mi **šura** u svatove pođe,
mili šura beže Ļuboviću. 1, 6.
pa Vrsića **age** ugledaše,
ugledaše **age Udbińani.** 1, 361.
ja sam sašo **pobri** na Kotaru,
svome pobri Pavlu kapetanu. 3, 164.
dok ne pukne **puška** u planini,
duga puška Maļković Stipana. 3, 543.
da si, beže, **kulu** zapalio,
bilu kulu Drsković Nikole. 4, 53.

66. a) **što,** Omere, želila te majka,
što devojka grozne suze roni?
može biti, da je ļutit Marko,
može biti, da je pijan **Marko.** (metr. 78)

*

b) (tad mu na um bilo pripanulo)
da jadnica luda gospođica
da ne smije jahati paripa. 1, 279.
dobro spremi **sužńe nevoļnike,**
dobro daruj **sužńe nevoļnike.** 3, 51.
baška muške **meće u odaju,**
baška ženske **meće u odaju.** 3, 332.

67. a) za zalogu **mojega bratinstva,**
mog bratinstva, a tvoga sestrinstva.
ja imadem **Bogom pobratima,**
Bogom pobra Nasta bazerđana. (metr. 78)

*

b) odmah viče **svojega sestrića,**
svog sestrića Ibra Fazlagića. 1, 51.
već je mati od dajiće moga,
daje moga, mila brata tvoga. 1, 150.
otkud đogat **moga pobratima,**
moga pobra sa Kladuše Muja? 2, 122.
ono j' čardak **pobratima moga,**
pobra moga Maļković Stipana. 3, 492.
a poznade **Hoģić Huseina,**
Hoģić Husu sa Rakite bile. 4, 18.
al' to gleda mlad **Musiću Meho,**
Musić Meho s poļa turjanskoga. 4, 220.

68. Vrlo je malo primjera u Vukovim knigama za izvrnuti red ponavļańa, kakvo je u § 67:

a od tebe i **od brata tvoga,**
od tvog brata sjajnoga mjeseca.
stala Jana te **gleda Budima,**
Budim gleda, grozne suze roni.

Više je takvih primjera u muslimanskim pjesmama:

ev' u mene mlađeg **sina moga,**
moga sina sultana Selima. 3, 82.

nejma ovde **pobratima moga,**
moga pobre Bojčić Delalije. 3, 132.
ono j' bajro **pobratima moga,**
moga pobre, knińskoga dizdara. 3, 351.
da oženim **pobratima svoga,**
svoga pobru Velagić Ahmeta. 4, 84.
daj ih, bože, **pobratimu momu,**
momu pobri Maļković Stipanu. 4, 167.
eto tebe mog **brata trećega,**
trećeg brata Pavičića Luke. 4, 559.

69. Od stihova, kakovi su u § 67, razlikuju se u muslimanskim pjesmama stihovi, u kojima je ponavļańe u drugom stihu zato kraće, jer je u ńemu jedna riječ mańe nego u prvome. Primjeri:

stade jeka **krajem vode Drave,**
krajem Drave iz lijeve strane. 1, 208.
i ja uzeh **dva moja sestrića,**
dva sestrića, oba Kurtagića. 1, 441.
baš ako ćeš do **moje Anice,**
do Anice, sestre jedinice. 3, 107.
da udari **preko sińeg mora,**
preko mora, u Maltu kamenu. 4, 275.
ti kuda ćeš **na dobru mrkovu,**
na mrkovu Ibre bajraktara. 4, 510.
ko pogubi **pobratima moga,**
pobratima Lalić Mehmed agu? 4, 559.

Po svoj prilici biće takvih primjera i u Vukovim zbornicima, ali ja ne mogu to posvjedočiti, jer onda, kad sam pisao svoju »metriku«, izmakla se ta pojava mojoj pažńi, te ne zabiļežih ni jednoga primjera.

Glava IV.

Red riječi

(»metrika« 79—98)

Red riječi u pjesmama prema običnom govoru

70. »Riječi se u pjesmama namještaju ponajviše onako kao i u običnom dobrom govoru. Nema mnogo primjera, u kojima vidimo, da se pjevač (ili kazivač) bez ikakve nužde udaļuje od običnoga govora« (»metrika« 79), t. j. da se samo malo postarao, mo-

gao je riječi sasvim pravilno namjestiti, i stih bi mu bio dobar. Imamo na pr. stihove, u kojima su na kraju glagoli *htjeti, ne htjeti, kazati:*

ali tatar **da se vrati ne će.** 1, 36.
a Muhamed **da popušta ne će.** 1, 102.
pa mi, **što je i kako je, kaži.** 1, 162.
pa okrenu, **da uzjaše, šćaše.** 1, 266.
pa i mene **da poturčiš hoćeš.** 1, 271.
sve mu, **što je i kako je, kaza.** 1, 292.
grli, ljubi, **da odstupi, ne će.** 2, 319.
što ti, Meho, **da s' napiješ, ne ćeš?** 2, 323.
on večere **da prihvati ne će.** 2, 340.
jere Vlaščić **da popusti ne će.** 2, 347.
dorat pića **da okusi ne će.** 2, 465.
a na kulu **da pogleda ne će.** 3, 22.
što devletu **da kazuješ ne ćeš?** 3, 93.
koji, sinko, **da vojuju ne će.** 3, 124.
što je reko, **da poreče ne će.** 3, 128.
Pava nikad **da miruje ne će.** 3, 177.
nikad Stipan **da miruje ne će.** 3, 200.
Dizdarević **ni da čeka ne će.** 3, 249.
ni s kim bane **da govori ne će.** 3, 274.
tog se bajro **da ostane ne će.** 3, 424.
koń ti ječma **da okusi ne će.** 3, 533.
al' se Babić **da okani ne će.** 4, 95.
kako aga **da miruje ne će.** 4, 210.

Takvih primjera ima i u »metrici« 79, ali mańe. Tome namještaju mislim da je razlog u dobro poznatom nam (iz § 8) pravilu o dugim dvosložnicama na kraju stihova; po analogiji goleme množine stihova s takvim dvosložnicama na kraju načińeni su stihovi s neobičnim redom riječi.

A sad evo nekoliko drugih primjera za namještaj, koji se odmiče od namještaja u običnom govoru.

baš ko **gruda** u planini **sn'jega.** 1, 324.
za **nedjelu** izvidaše **dâna.** 2, 432.
Osman paša **jer** pod Bihać sišo. 3, 70.
nami vala Liku ostaviti,
iz ńe, djeco, **pa se** raseliti. 3, 281.
Selim bajro pojaho đorata
on iz Klina **te ga** izjahao. 4, 119.
a divojka svoje (t. j. odijelo) posnimala
dizdarevo **pa** oblači na se. 4, 248.
Bože, **mi** je u sreći naredi! 4, 274.

Može se kome činiti, da su neobično namještene enklitike u stihovima:

Boga mi **mu** milo ne bijaše. 1, 322.
Boga mi **ih** ni čekati ne ću. 1, 350.
Boga mi **ga** ja posjeći ne ću. 1, 374.
Boga mi **ti** pare vaļat ne će. 2, 198.
bora mi **ti** ne dadem djevojku. 2, 416.
bora mi **ga** nikad vidjet ne ćeš. 2, 580.
da Bog dâ **ih**, baš zaklali vuci! 2, 372.
da Bog dâ, **ti** nikad ne došao! 2, 372.

U prva četiri stiha riječi *Boga mi* znače isto što *bogme*, a tako u petom i u šestom stihu *bora mi* znači isto što *borme*, a kako iza *bogme, borme* svagda može stajati enklitika i u običnom govoru, preneseno je to i na zakletve *Boga mi, bora mi*, te se i iza ńih uzimaju enklitike, a otud je preneseno to i na zakletve *vjere mi, duše mi:*

vjere mi ćeš čestit ostanuti. 2, 251.
duše mi **ga** osvojiti ne će. 3, 69.
vire mi **joj** mušterija nisam. 4, 89.
vire mi **se** oženiti ne ću. 4, 464.

A što se tiče sedmoga i osmog stiha, o tome vidi u »metrici« 79, gdje se navode stihovi:

da Bog dâ, **je** lovci uhvatili!
da Bog dâ, **ga** uzjahali Turci!
da Bog dâ, **ga** zaklali kurjaci!

Ima stihova, u kojima su riječi namještene zato neobično, jer da ih je pjevač ili kazivač pravilno namjestio, ne bi u stihu bilo odmora, kakav treba da bude u desetercu, t. j. iza četvrtoga sloga. Primjeri:

pod ćuprijom **jer** se prelomilo. 3, 100.
ńemu gospe u avliju sađe,
u avliji **pa se** halališe. 3, 138.
pa poteče brińskom kapetanu,
prijateļi **pa se** zagrliše. 3, 190.
kada vidi trideset nefera,
u avliju **pa se** pojagmiše. 3, 368.
a na Zadru pukoše topovi,
otpukoše **a** na Šibeniku. 3, 415.
vaļa brzo do Gospića doći,

na Udbinu **pa se** povratiti. 3, 442.
oni naske dobro dočekaše,
u koledu **pa nas** posadiše. 4, 28.
odjahaše sva tri pobratima,
u đemiju **pa se** pojagmiše. 4, 289.

71. Ima priličan broj stihova, u kojima je neobičan red riječi zato, da se kratka dvosložnica ne nađe na kraju stiha, a da narodnim pjevačima i kazivačima takve dvosložnice na kraju stihova nijesu mile, to je poznato iz § 8 i 9. U »metrici« 80 navode se stihovi:

obe čarne **oči** izvadi joj.
za Dunavom **skela** dogodi se.
koń mu nije, **końi** kakvino su.
ide viđet, **pobit** kako će se.

Da su u tim stihovima riječi *oči, skela, końi, pobit* metnute na kraj stiha, odgovaralo bi to sasvim redu riječi u običnom govoru, ali bi na kraju stajale kratke dvosložnice. U muslimanskim pjesmama odgovaraju tome primjeri:

serhatlijo, **ime** kako ti je? 2, 92.
(ne vodi mi malenih svatova)
od hiļade **mańe** ni jednoga,
od hiļade ni **više** jednoga. 1, 170.
oklen jesi, od **zemlje** koje si? 1, 267.
vid' Orlena, **sreće** dobre ti je! 1, 284.
(izvedoše sužńe iz tavnice)
devedeset **sužńa** i jednoga. 1, 401.
otkud jesi, od **zemļe** koje si? 1, 528.
(nać ćeš kulu, kaže, Arapovu)
od trideset i **boja** četiri. 2, 12.
oklen jesi, **ime** kako ti je? 3, 58.
ti 'š me dati, **biti** ne more ti. 3, 76.
oklen jesi, od **kraja** kojeg si? 3, 113.
ti oklen si od **mista** kojeg si? 3, 149.
oklen jesi, od **senta** kojeg si? 3, 413.
a izvedi, **mati** vesela joj! 3, 510.
ti oklen si, od **kraja** kojeg si? 4, 282.

U muslimanskim pjesmama nalazi se nekoliko puta neobično pokraćeni gerundij *podviš* mjesto *podvivši;* imamo na pr.

eto pravo stali **podviš** ruke. 1, 116.
izmače se, **podviš** ruke stade. 1, 178.
izmače se, stade **podviš** ruke. 1, 313.

Mjesto reda, kakav je u tim stihovima, nalazimo, da bi se izbjeglo kratkoj dvosložnici na kraju stiha, gerundij *podviš* rastavljen od objekta *ruke*, što je vrlo neobično, i može se samo tako razumjeti, ako se uzme, da pjevači (kazivači) nijesu znali, što znači *podviš*.

jedan momak **podviš** stoji ruke. 3 494.
istupi se, **podviš** stade ruke. 3, 497.
Ajkuna im **podviš** stoji ruke. 3, 508.
kod ńih Mile **podviš** stade ruke. 3, 570.
pa više ńih **podviš** stade ruke. 4, 61.
kod ńeg Osman **podviš** stoji ruke. 4, 106.
više bana **podviš** stade ruke. 4, 284.

Tim se stihovima treba čuditi, jer je pjevač sasvim dobro i lijepo mogao glagol *stoji, stade* metnuti ispred *podviš* ostavljajući dugu dvosložnicu *ruke* na svome mjestu.

Napokon ne škodi podsjetiti ovdje čitatelje, da smo u § 4 imali dosta primjera, gdje su riječi neobično namještene zato, da naglašena jednosložnica ne bude na kraju prvoga članka, na pr.

ti jesi li beg Mustaj beg lički?

Kraća i duļa riječ jedna do druge

(»metrika« 81—82)

72. U našem narodnom jeziku podosta ima fraza (uzrečica), u kojima kraća riječ stoji pred duļom: *kuka i motika, malo i veliko, sito i rešeto* (»bio na situ i na rešetu«), *smiļe i bosiļe, tuga i nevoļa, kost i koža, Bog i duša, zdravo i veselo, ni kriv ni dužan.* Često se tako združuju sinonimne riječi, na pr. *slika i prilika, jad i čemer, čast i pošteńe, strah i trepet, puk i narod* (»čuj puče i narode«), *zlo i naopako, nemam kuće ni kućišta.* Jamačno potječu te fraze iz starine, a to se može zaključivati otud, što ih se i u drugim jezicima nalazi, kako je zabiļeženo u »metrici« 82. A ako je tako, onda se lako može razumjeti, zašto se tako namještaju riječi, kad se nađu dvije jedna do druge, a među ńima je veznik *i* ili *ni*. Primjera za

takav namještaj ima u Vukovim knigama veliko mnoštvo, a isto ih je tako sva sila u muslimanskim pjesmama.

gdje sjedaju **paše i veziri.** 1, 5.
već mu skupi **kitu i svatove.** 1, 9.
nadajte se **suncu i mjesecu.** 1, 56.
a za nime **hrti i ogari.** 1, 79.
sve ga gleda **malo i veliko.** 1, 122.
u koga li **age i spahije.** 1, 145.
uzjašite **ate i paripe.** 1, 165.
čuvajući **krave i teoce.** 1, 194.
nemoj smetat **kralju ni kralici.** 1, 252.
udariše **zile i borije.** 1, 313.
kako ti je **ime i prezime?** 1, 333.
Anđelija **mudra i pametna.** 1, 435.
pa on ode **Liki i Krbavi.** 1, 441.
čekaću te **mjesec i godinu.** 1, 503.
već me zove **majka i djevojka.** 1, 539.
poželio **sunca i mjeseca.** 2, 4.
ode gazit **gore i planine.** 2, 8.
otjeraše **drvlem i kamenem.** 2, 104.
jesu l' **kule zdravo i veselo?** 2, 116.
bilo jada **tamo i ovamo.** 2, 160.
jeste li mi **zdravo i veselo?** 2, 293.
koji može **stati i pobjeći.** 2, 496.
on dohvati **divit i hartiju.** 2, 583.
hajte natrag **Hlivnu i Glamoču.** 3, 42.
hajte uprav **kuli i avliji.** 3, 46.
pa podviknu **age i spahije.** 3, 84.
kakva ti je **muka i potreba?** 3, 93.
čuva pobro **konja i divojku.** 3, 129.
ponesi nam **vino i rakiju.** 3, 154.
primiti mu **konja i oružje.** 3, 157.
čujete li, **puku i narodu?** 3, 220.*
ja ću t' dati **konak i večeru.** 3, 231.
ne imati **pare ni dinara.** 3, 232.
da ne znadu **braća i družina.** 3, 241.
kako s' zoveš **rodom i plemenom?** 3, 262.
al' sad evo **jada i žalosti.** 3, 322.
ona gleda **konje i junake.** 3, 328.
Ibro muči **nujan i zlovoljan.** 3, 335.
nahrani ih **meda i šećera.** 3, 426.
ašikuje **momak i divojka.** 3, 434.
ostav', Meho, **crkvu i namastir.** 3, 571.

* t. j. **puče i narode.**

draga moja **braćo i družino!** 4, 25.
zavrgli mu **šenluk i veseļe.** 4, 32.
primače im **praha i olova.** 4, 117.
ponesoše **snopļe i šenicu.** 4, 231.
kolika je **duga i široka.** 4, 514.
da zavadim **cara i ćesara.** 4, 578.

Katkad među kraćom i duļom riječju nema riječce *i:*

on podviknu **tanko glasovito.** 1, 173.
a sve pjeva **tanko glasovito.** 1, 212.
zapivala **tanko glasovito.** 3, 69.
on povika **jasno glasovito.** 4, 443.
on zapiva **tanko glasovito.** 4, 447.
pa zašto si **nujan nevesco?** 4, 572.

To je kao u »metrici« 81:

Milica je **sjetna nevesela.**

Da obje riječi stoje u prvom članku, to mogu potvrditi samo primjerom:

mač i puška i otac i majka. 2, 496;

taj stih ima i u »metrici« 81, a osim ńega još u ova dva stiha obje su riječi u prvom članku:

mir i vjera za godinu dana.
car i ćesar kad se zavadiše.

Češće se nalazi to, da su kraća i duļa riječ u stihu, a među ńima je odmor. Primjeri:

pa mu **ruci i koļenu** priđe. 1, 240.
pa mi **zdravo i veselo** bili. 1, 401.
Tale **ruho i djevojku** sprema. 1, 542.
pa mu **glasa ni habera** nema. 2, 328.
hoće k'ta i svatovi doći. 2, 434.
već on **pare ni dinara** nema. 3, 33.
za ńeg gla'a **ni habera** nejma. 3, 145.
kada **kuli i avliji** siđe. 3, 237.
a kad **b:gu i begluku** dođe. 3, 264.
momak **konju i jaslama** sađe. 3, 366.
ja kad **kuli** i avliji dođe. 4, 306.
za ńu **glasa ni habera** nejma. 4, 479.

Različni su stihovi u »metrici« 81, t. j. obje su riječi u stihu, ali iza odmora:

tako ńemu Bog i sreća dade.
kada sjutra dan i zora dođe.
kada snasi glas i ḱniga dođe.

73. U Vukovim se ḱnigama kraća i duļa riječ rijetko namještaju tako, da je kraća u prvom članku, a druga je na kraju stiha. Kad pisah »metriku«, ne udaraše mi ta pojava u oči, te ne zabiļežih ni jednoga primjera takoga namještaja, a sada donosim evo tri iz četvrte ḱnige Vukove:

a u svilu obuć i kadivu. 147.
no mu ćese uze i oružje. 516.
a kad ovce viđe i torine. 520.

Osobina je muslimanskih pjesama, da se takvo rastavļańe riječi često u ńima nalazi, i ńim se one udaļuju od običnoga govora, u kojemu toga nema. Treba dodati, da između rastavļenih riječi stoji kakav glagolski oblik. Primjeri:

sud je vakat došo i vrijeme. 1, 32.
kakve slike bješe i prilike? 1, 82.
pravo Bosni hajde i Travniku. 1, 86.
nek se suncu nada i mjesecu. 1, 106.
glavu Beču spremi i ćesaru. 1, 190.
sejir Ibra čini i zekana. 1, 312.
da mu glavu uzmem i zekana. 1, 326.
ti mu glavu uzmi i kobilu. 1, 326.
dok je skutu došo i koļenu. 1, 349.
kad ti muke nije ni potrebe. 1, 543.
dok je ruci došo i koļenu. 2, 26.
pa ćeš Lici doći i Vrļici. 2, 63.
koji (t. j. đerdan) vrata čuva i podvoļka. 2, 302.
a kad bajra vidje i đogata. 2, 379.
pa mu đerdan dade i cekine. 2, 380.
sve ih malo gleda i veliko. 2, 421.
te on bana srete i svatove. 2, 508.
Janko sebe sprema i đogata. 3, 3.
on se šarcu vrati i brnači. 3, 18.
on će caru sići i Stambolu. 3, 56.
odbit drva ne će ni kamena. 3, 86.
ako zdravo budem i veselo. 3, 105.

sve ti **stara** vodiš **i nejaka.** 3, 201.
kad je **begu** stigla **i bunaru.** 3, 278.
kad on **Marka** stiže **i alata.** 3, 293.
sva će **Lika** znati **i Udbina.** 3, 316.
sad da **końa** uzmem **i odilo.** 3, 324.
da mu **kulu** čuvam **i avliju.** 3, 390.
što ti **mene** vraćaš **i đorata?** 3, 412.
na ńu **hrti** laju **i vižlovi.** 3, 443.
samo **oko** čuvaj **i obrve.** 3, 480.
oni **svilu** jagme **i kadifu.** 3, 522.
tu se **vino** pije **i rakija.** 4, 149.
tako **zdravo** bio **i veselo!** 4, 190.
nit' se **brdo** vidi **ni dolina.** 4, 216.
za ńim **glasa** nejma **ni habera.** 4, 557.

Katkad je prva riječ trosložnica kao i druga:

pa **serdara** gleda **i kulaša.** 2, 336.
ja **đogata** ne dam **ni oružja.** 3, 141.
žalosna mi majka **i čemerna.** 3, 499.

Po analogiji navedenih primjera rastavljaju se katkad i brojevi:

tu ih (t. j. Turaka) **dvaest** pije **i četiri.** 3, 299.
ńeko ih **trijest** pije **i četiri.** 3, 453, —

ali se može i to misliti, da su u ta dva stiha brojevi neobično rastavljeni zato, da na kraju stiha ne bude dvosložnica sa kratkim prvim vokalom (isp. stihove u § 71: serhatlijo, *ime* kako ti je, — od hiljade *mańe* ni jednoga i t. d.). A po analogiji stihova, kakova su navedena dva (iz 3, 299 i 3, 453), načińena su ova dva, u kojima među rastavljenim brojevima nema glagolskog oblika, nego je imenica *sužań*:

taman **trista** sužńa **i četiri.** 3, 420.
eto **trista** sužńa **i četiri.** 3, 430.

74. U pjesmama Vukovih knjiga sasma se rijetko nalazi duljа riječ pred kraćom (vidi u »metrici« 81), a onda je kraćoj riječi prvi vokal svagda dug; isto je tako jedno i drugo i u muslimanskim pjesmama:

te ponesi **Hrńici i majci.** 1, 540.
sa junačke **Krajine i Like.** 1, 557.

lako j' gonit **Đulića i đoga.** 2, 390.
pa potjera **Bosnića i Anđu.** 2, 472.
pa otvori **namastir i crkvu.** 3, 574.
a u kuli **subaša i kneže.** 4, 532.

Dosta se često nalaze po dvije dvosložne riječi jedna do druge i pred obje stoji veznik *i* ili *ni*; u tom slučaju je na prvome mjestu kratka dvosložnica, a na drugome duga. Toga ima u pjesmama Vukovih knjiga (»metrika« 81), a podosta i u muslimanskima:

dade mene **i otac i majka.** 1, 149.
tatar leti **i noći i danom.** 1, 179.
dosta jada **i tamo i amo.** 1, 412.
a ne pazi **ni noći ni dana.** 2, 168.
svakog Tale **i kune i grdi.** 2, 592.
ne okreći **ni desno ni livo.** 3, 105.
cvili majka **i noćom i danom.** 3, 144.
on se baca **i desno i livo.** 3, 238.
cvile braća **i noćom i danom.** 3, 485.
pa on čata **ni pravo ni krivo.** 4, 44.
duga puška **i otac i majka.** 4, 158.
na sramotu **i begu i banu.** 4, 168.
a ne gleda **ni desno ni livo.** 4, 511.

Kad su obje dvosložnice iste kvantitete, onda nema pravila za njihov namještaj; tako je u stihovima:

sve zaposti **i muško i žensko.** 1, 51.
topom bije **i dању i noću.** 1, 143.
oni dižu **i staro i mlado.** 1, 195.
bijela mu **i glava i brada.** 1, 289. i 2, 171.
za života **i moga i tvoga.** 3, 56.
poljubi mu **i skuta i ruku.** 3, 61.
ne da paša **ni skuta ni ruke.** 3, 67.
izbaviti **i brata i sestru.** 3, 412.
eto dobra **i meni i agi.** 3, 218.
Vlah se kune **i krstom i postom.** 3, 497.
Omer hoda **i noćom i dању.** 4, 161.

Veoma su rijetki izuzeci, t. j. da duga dvosložnica stoji pred kratkom:

jer ga bije **i danom i noći.** 1, 144.
nema Mare **ni žive ni mrtve.** 3, 93.

Po dvije imenice jedna do druge

75. Kad se u drugom članku nađu po dvije imenice jedna do druge, i to jedna dvosložnica i jedna četverosložnica, a dvosložnici je prvi vokal kratak, onda je bez izuzetka red 2 + 4; to potpuno odgovara onome, što je razloženo u § 8 i 9. Taj zakon u punoj mjeri vrijedi za pjesme Vukovih knjiga, na pr.

kako dođe **Arap prekomorac.**
jer ja nisam **drvo vrbovina.** (metr. 83),

a vrijedi i za muslimanske:

tad upade **pošta knjigonoša.** 1, 149.
a kad čuo **pušku ǵeferdara.** 1, 512.
da uhvati **pticu prepelicu.** 2, 59.
car mu dade **sabļu dimiskiju.** 2, 66.
ugledao **vodu šedrvana.** 2, 85.
i donese **vode studenike.** 2, 143.
na glavi mu **kapa kamilavka.** 2, 171.
pa ponese **knjigu evanđeļe.** 2, 171.
što pucaju **puške zadarkiće?** 2, 299.
vijaju se **tice gavranovi.** 2, 529.
kogod vidi **sužńa nevoļnika.** 3, 38.
a koļe nam **kravu jalovicu.** 3, 69.
jer ti daješ **sužńe krajišnike?** 3, 73.
ńemu veli **care gospodine.** 3, 95.
odnese mi **sestru jedinicu.** 3, 158.
ńemu veli **tetka udovica.** 3, 373.
Bajagiću, **zmijo prisojkińo!** 3, 486.
iznese mu **koplje ubodicu.** 3, 555.
nije tako, **pope duhovniče!** 4, 44.
ona uze **feńer vidilicu.** 4, 62.
okrenuš' svati **sentu zavičaju.** 4, 136.
vila gńizdo **tica labudica.** 4, 192.
hoću, Jele, **sestro jedinice!** 4, 240.
primili se **gori zelenici.** 4, 445.
ujagmiše **ticu prepelicu.** 4, 447.
a izliću **końi sedlenici.** 4, 450.

76. Kad se u drugom članku sastanu duga dvosložnica i četverosložnica, onda je dvosložnici mjesto ili p r e d č e t v o r o s l o ž n i c o m ili z a ń o m. Jedno se i drugo nalazi i u pjesmama Vukovih zbornika, na pr.

govori joj **bane gospodine.**
da ostavim **sirotińu raju.** (metr. 83)

A sad evo primjera iz muslimanskih pjesama za prvi i za drugi slučaj.

udri dorat **putem čavlenikom.** 1, 113.
a kosi se **trava djetelina.** 1, 129.
sve mu pije **vino crveniku.** 1, 564.
položiše **trave djeteline.** 2, 10.
đogat ne htje **putem čavleńakom.** 2, 77.
rasprtili **torbu uprtńaču.** 2, 163.
da tražimo **blaga gotovine.** 2, 544.
na trojicu **ovcu jalovicu.** 3, 69.
udariše **Turci Sarajlije.** 3, 73.
poslušajde **vile planinkińe.** 3, 136.
ne budali, **babo roditeļu!** 3, 203.
da čekaju **bana gospodina.** 3, 261.
viću čini **bane Zadranine.** 3, 274.
dođe agi **blago gotovina.** 3, 297.
i iznili **blago gotovinu.** 3, 346.
oni gone **ovce jalovice.** 4, 75.
a i svoga **babu roditeļa.** 4, 157.
ponesi mi **sviću vidjelicu.** 4, 162.
i dvadeset **krava jalovica.** 4, 267.
uprtio **torbu prtilicu.** 4, 337.
a proču se **vila zagorkińa.** 4, 399.

*

oko ńega **brijetkińa ćorda.** 1, 116.
prihvatio **brijetkińu ćordu.** 1, 129.
povila se **prigorkińa vila.** 1, 522.
i ńegova **vjerenica ļuba.** 1, 527.
iznosio **gotovinu blago.** 2, 3.
oni piju **crveniku vino.** 2, 78.
oni piju **lozovinu vino.** 2, 89.
da mi budeš **vjerenica ļuba.** 2, 147.
veće moja **roditeļu majko**
(pripni peču, ogrni fereǵu). 2, 176.
u ńeg ima **jedinica kćerka.** 2, 195.
najprije su **Jadikovci klanci.** 2, 251.
poharao **gotovinu blago.** 2, 354.
štono kuje **gotovinu blago.** 3, 87.
podiže se **Zadranine bane.** 3, 296.
porobi Stipan **Jablanicu crkvu.** 3, 377.
ńima veli **Zadranine bane.** 4, 221.

al' to čuje **bilogrlka ljuba.** 4, 312.
ńega prati **bilogrlka ljuba.** 4, 315.
preprtio **uprtnicu torbu.** 4, 335.

Ovakog namještaja ima i onda, kad je mjesto prave četvorosložnice neprava, kako je u primjerima:

uzmi sužńa **za desnicu ruku.** 1, 348.
pa mu zaspa **na desnici ruci.** 2, 335.
i ńu baci **u zobnicu torbu.** 2, 101.
uze Jelu **za desnicu ruku.** 3, 318.
uze ńega **za desnicu ruku.** 4, 117.

77. Ima nešto malo primjera, gdje dvosložnica (kratka i duga) stoji pred odmorom, i to tako, da je među ńima kakav glagolski oblik; taj namještaj odgovara onome, što smo ga imali u § 73.

u **travu** ga zgazi **djetelinu.** 2, 139.
ńemu **bane** veli **gospodine.** 3, 269.
ńemu **sestra** veli **jedinica.** 3, 313.
ona **bana** goni **Zadranina.** 3, 522.
da mi **puške** dade **ledeńake.** 4, 39.
ono **vila** nije **planinkińa.** 4, 206.
a **vila** mu veli **zagorkińa.** 4, 399.

»Kad se nađu dvije trosložne imenice jedna do druge, od kojih je jednoj sredńi vokal kratak, a drugoj je dug, onda gotovo svagda prva imenica stoji pred drugom« (»metrika« 83). Primjeri iz muslimanskih pjesama:

i sad čuvam **Zlatiju djevojku.** 1, 227.
hajd' preda mnom **sluškińo djevojko!** 2, 135.
da ja vodim **Turkińu djevojku.** 2, 136.
drž' ti, brate, **Turkińu djevojku.** 2, 449.
za se vrže **Anicu djevojku.** 3, 111.
vidi kuje **Zlatije divojke.** 3, 231.
dao sam vjeru **Zlatiji divojci.** 3, 274.
i u ńojzi (t. j. u ladi) **kapetan divojka.** 3, 322.
već sam jedna **Turkińa divojka.** 3, 344.
kod bunara **duhovnik divojka.** 3, 569.
za ńeg baci **Turkińu divojku.** 4, 13.
čuješ li baša, **bojnice lubarde?** 4, 20.
otpukoše **bojnice lubarde.** 4, 132.
u odaju **Milice divojke.** 4, 316.
beg govori **Zlatiji divojci.** 4, 610.

Izuzetak sam našao samo ovaj:

beg ugleda **krstaše barjake.** 3, 518.

Mjesto prve prave trosložnice može da bude neprava s istom kvantitetom:

ravnim poļem **kraj vode Dunava.** 1, 258.
dovede ga **do vode bunara.** 1, 266.
ter ga sjaha **kod vode bunara.** 2, 451.
baš ko krila **u tice labuda.** 3, 216 i 4, 465.
Zlatka ide **od vode bunara.** 3, 235.
skupile se **kod vode bunara.** 4, 93.
dovede ih **do vode bunara.** 4, 162.

Protiv pravila je stih:

pa baca je **u torbu zobnicu.** 1, 186.

Za namještaj onakih dviju trosložnica, kojima je sredńi vokal iste kvantitete, mislim da se ne može postaviti pravilo.

moba žańe **pšenicu bjelicu.** 2, 94.
rodila mu **bjelica pšenica.** 2, 103 i 3, 355.
oni žańu **bilicu šenicu.** 4, 230.
što mi bide **bilice šenice.** 4, 500.
pa opremi **Rosāndi djevōjci.** 1, 350.
to je ruho **Rosande djevojke.** 1, 355.
gdje mu sjedi **Rosanda djevojka.** 2, 129.
onda veli **Rosanda djevojka.** 3, 352.
baš ko vuci **prosīnca misēca.** 3, 221.

Na prvome mjestu može da bude neprava trosložnica, kako je u primjerima:

da uđemo **u Prolog planinu.** 2, 496.
kud ćeš, Ale, **na końu đogatu?** 3, 125.
pobigo je **u Otres planinu.** 4, 68.
ne šće aga **na Otres planinu.** 4, 72.
udario **u Vučjak planinu.** 4, 72.

Rastavļene su trosložnice u primjeru (isp. § 73):

pa **Kumriji** govori **sluškińi.** 3, 338.

Namještaj »prijedložnih izraza«

(»metrika« 84—86)

78. Kad se u kojem stihu muslimanskih pjesama sastanu dvije trosložnice, od kojih je jedna »prijedložni izraz« (upravo neprava trosložnica), a druga je prava trosložnica, onda je prijedložnom izrazu mjesto gotovo svagda pred pravom trosložnicom, kako se vidi iz ovih primjera:

na čadoru **od zlata jabuka.** 1, 12.
jer su Turci **u boju junaci.** 1, 31.
kad to čuo **od Beča ćesare.** 1, 32.
i dovukli **od boja topove.** 1, 38.
sve Bošńake **po izbor junake.** 1, 53.
a ja nemam **od srca evlada.** 1, 145. 161.
nek ustrijeli **na kopļu jabuku.** 1, 171.
nek se kupe **pod bajrak junaci.** 2, 6.
da udari **od Beča ćesare.** 2, 272.
to začuli **od boja junaci.** 2, 547.
u svakog su **na kaiš opanci.** 3, 90.
sve na ńemu **od abe haļine.** 3, 102.
isprosio **iz Hlivna divojku.** 3, 135.
beg pokupi **po Lici svatove.** 3, 136.
niki mu peńu **od zlata čelenku.** 3, 190.
a podiže **po Lici svatove.** 3, 198.
neka gleda **na końu divojke.** 3, 480.
što je jedna **na čekrk čelenka.** 3, 510.
za glavom mu **od zlata čelenka.** 4, 23.
pa okrenu **uz Liku Udbini.** 4, 209.
a na końu **od zlata jabuka.** 4, 510.
ńemu veli **sa końa divojka.** 4, 511.

Mogu navesti samo jedan primjer, u kojemu prijedložni izraz stoji iza prave trosložnice:

evo tebi **đemija od zlata.** 1, 114.

Treba dodati, da se i u pjesmama Vukovih knjiga prijedložni izraz iza prave trosložnice nalazi sasma rijetko. Odgovoriti na pitańe zašto je to, nije mi pošlo za rukom.

79. Vrlo su obični u našoj narodnoj poeziji četverosložni prijedložni izrazi, koji svagda, kad je uza ńih koja imenica, stoje u

drugoj polovini deseterca, a ta imenica može biti dvosložnica, i mjesto joj je ili pred prijedložnim izrazom ili za ńim. U prvom od ta dva slučaja dvosložnici je prvi vokal ponajviše kratak, ređe dug.

a) što ti roniš **suze od očiju?** 1, 3.
da on bude **djever uz djevojku.** 1, 6.
ńemu veli **care od Stambola.** 1, 37.
on poteže **sabļu od pojasa.** 1, 70. 161.
da zakuca **halka na avliji.** 1, 75.
tad zaplaka **cura na penǵeru.** 1, 77.
do dorata **końa od mejdana.** 1, 137.
a car proli **suze od očiju.** 1, 247.
a pita ih **momak sa đogata.** 2, 168.
a izvadi **ferman iz nidara.** 3, 61.
pa napravi **knigu na kolinu.** 3, 209.
zveknuše mu **toke na prsima.** 3, 220.
pod avlijom **čardak od drveta.** 3, 234.
ono (t. j. vlašče) nosi **knigu u procipu.** 3, 242.
a proliva **suze iz očiju.** 3, 361.
hajde spremaj **końa na jaslama.** 3, 366.
moj Vučane, **brate od matere.** 3, 418.
da povedem **kolu u avliji.** 4, 33.
a zapuca **puška u odaji.** 4, 46.
a pruži mu **knigu u procipu.** 4, 78.
slomiše mu **nogu u kolinu.** 4, 166.
a proliva **suze niz obraze.** 4, 382.
a isiko **momke po sokacih.** 4, 445.
budi meni **djever uz divojku.** 4, 488.

Katkad je red riječima, o kojima se ovdje govori, premetnut (v. § 73 i 77):

što ti **suze proli od očiju?** 2, 515.
kad to **sultan vidi od Stambola.** 3, 86.
kad to **dužde čuo od Mletaka.** 3, 423.

b) nek pošaļe ... **dora od mejdana.** 1, 115.
biću ńemu **ļuba uz koļino.** 1, 501.
đi, Meho, **kuli od kamena.** 3, 46.
ja sam pošla **kuli od kamena.** 3, 182.
volim dati **glavu sa ramena.** 3, 200.
nek podigne **raju ispod kraja.** 3, 361.
uhodio **Hlivno kraj Bistrice.** 3, 390.
zavrže se **kavga oko kule.** 4, 46.

hajte bran'te **narod oko kule.** 4, 47.
diže Anu **za se na đogata.** 4, 289.
kad pogleda **kuli od kamena.** 4, 305.

80. Četverosložni izraz može stajati pred dvosložnicom, kojoj je svagda prvi vokal dug:

je li tebi **u životu dajo?** 1, 66.
on otvori **od odaje vrata.** 1, 124.
rano rani **od Primorja Luka.** 1, 173.
to ti podaj **od Primorja Luki.** 1, 179.
kad pogubiš **od Primorja Luku,** 1, 184.
pa mu skide **sa ramena glavu.** 1, 186.
udari se **po koļenu rukom.** 1, 522.
što čuvaju **na kapiji vrata.** 1, 526.
nek t' ostane **na ramenu glava.** 2, 14.
mladom šćercom **od Skradina bana.** 2, 254.
govori mu **od Novoga bane.** 2, 305.
da utješiš **na oǵaku majku.** 2, 326.
da ti budem **kod koļena ļuba.** 2, 339.
ono j' moja **od kamena kula.** 3, 45.
dok je meni **na ramenu glava.** 3, 142.
stade vika **sa Kladuše Muja.** 3, 286.
ja ću dati **sa ramena glavu.** 3, 402.
otvori mi **od avlije vrata.** 4, 279.
ńemu veli **u odaji Mujo.** 4, 280.
evo tebi **od tavnice kļuče.** 4, 288.
sliva mu se **niz dolanu krvca.** 4, 443.
ta Osmane, **iza gore sunce!** 4, 465.
nego tvoja **kod kolina ļuba.** 4, 483.
dok je tvoja **na ramenu glava.** 4, 505.

Isto je takav namještaj i u Vukovim knigama; v. »metrika« 84, t. j. ni u ńima nijesam našao ni jednoga primjera, gdje bi iza četverosložnoga prijedložnog izraza stajala dvosložnica s kratkim prvim vokalom.

P o s v o j n i d a t i v združen s kakvim prijedložnim izrazom veoma je običan u našim narodnim pjesmama. Prijedložni izraz ponajviše ima četiri sloga i stoji iza dativa (tako i u »metrici« 84):

dorat skače **nebu pod oblake.** 1, 19.
istjera ga **avliji na vrata.** 1, 103.
ode bajro **poļu u širine.** 1, 137.
ti ne udri **suncu od istoka,**

veće udri **suncu od zapada.** 1, 198.
kad padoše **gradu na kapiju.** 1, 214.
i eto ih **gradu na kapiju.** 1, 529.
čekaću te **moru na obali.** 2, 11.
kad su bili **lugu pod planinu.** 2, 152.
sve j' izašlo **moru na obalu.** 3, 29.
izveo je **gradu na bedene.** 3, 93.
kad izađe **gradu na kapiju.** 3, 231.
pa provesti **moru kraj obale.** 3, 288.
osta Dedo **odaji na vratih.** 3, 345.
eno sviju **Zadru u tavnici.** 3, 509.
pa on dođe **odaji na vrata.** 4, 9.
ja te gledam **kuli na pengeru.** 4, 36.
kad on sađe **moru na obalu.** 4, 143.
na Udbini **gradu nad kapijom.** 4, 267.
pa postupi **kuli na mostove.** 4, 331.

Katkad je red riječima i ovdje premetnut:

a kad **moru** siđe **na jaliju.** 3, 85.
hod' mi **gradu** sađi na **kapiju.** 3, 136;

tako je i u primjeru, u kojemu dativ nema službu posvojnu, nego znači smjer:

kada **kući** stiže na **Udbini.** 3, 198.

Da prijedložni izraz stoji pred dativom, tome mogu navesti samo ove potvrde:

Huso ide **na obalu moru.** 1, 502.
da odseliš **u školjeve moru.** 2, 459.
hajd' se popni **na beden avliji.** 3, 109.

Prva dva primjera mogu se kome činiti vrlo neobični stoga, što je dvosložnica s kratkim prvim vokalom *(môre)* metnuta na kraj stiha, ali se može misliti, da su pjevači dotičnih pjesama izgovarali *môre*, kako se u mnogim krajevima govori.

I u pjesmama Vukovih zbornika sasma je rijedak ovaki namještaj (v. »metrika« 85).

81. Često nalazimo u pjesmama po dva prijedložna izraza jedan do drugoga; ako je kraćemu od ńih prvi vokal kratak, mjesto mu je gotovo svagda pred duljim izrazom.

okreće se s desna na lijevo. 1, 122.
on otišo u lov u planinu. 1, 158.
dok siđoše na dno u tavnicu. 1, 295.
hajd', Omere, na dno u tavnicu. 2, 21.
bacite ga na dno u tavnicu. 2, 142.
pa udari s desna na lijevo. 2, 158.
da idemo u lov u planinu. 2, 275.
pa pogleda na vrh na planinu. 2, 387.
a ti hajde na grad na Udbinu. 3, 310.
vi ne ćete sa mnom na Kotare,
vi ostan'te s begom na planini. 3, 371.
među braću na dnu u tavnici. 3, 516.
sve pogleda na drum uz Kotare. 3, 533.
uskočio s četom u planinu. 3, 541.
hajde, brate, za mnom uz planinu. 4, 162.
goneći se po gori s hajduci. 4, 166.
metnuše ga na dno u tavnicu. 4, 286.

Isto je tako i u pjesmama Vukovih zbornika (v. »metrika« 86).

Kad je kraćemu prijedložnom izrazu prvi vokal dug, on u pjesmama Vukovih knjiga može stajati pred dulim, ali i za njim (»metrika« 86), na pr.

hoće Turčin s blagom uz planinu.
ako ležiš u ložnici s ljubom.

Iz muslimanskih pjesama zabilježio sam vrlo malo primjera, koji ovamo idu:

a Konjević pod planinu s vojskom. 3, 268.
pa se svrati s puta u planinu. 3, 310.
diže Anu za se na đogata. 4, 289.

U »metrici« 86 kaže se: »kad i jedan i drugi prijedložni izraz imaju po tri sloga, pa se razlikuju u kvantiteti srednega vokala, onda na drugom mjestu vrlo rado stoji onaj, kojemu je taj vokal dug«, — na pr.

a carica s bulama u šetnju.
sobom bije o duvar po kuli.

Tako je i u muslimanskim pjesmama:

metnu knjigu pod kapu na glavu. 3, 70.

pa iziđe **na oǵak u kulu.** 4, 60.
brže meni (t. j. dođi) **u štalu pod kulu.** 4, 577.

Izuzetak je od ovoga pravila u stihu:

a okrenu uz Liku k Udbini. 3, 449.

Događa se i to, da obadva trosložna prijedložna izraza imaju na sredńem vokalu istu kvantitetu; u tom slučaju (kaže se u »metrici« 86) nema pravila za ńihov namještaj; to vrijedi i za muslimanske pjesme (ali potvrda ima vrlo malo):

pa ja skočih **od zemļe na noge.** 1, 444.
pa on pade **u travu na glavu.** 4, 264.

Kraći prijedložni izraz stoji pred duļim i onda, kad je među ńima veznik *i*; taj namještaj lijepo odgovara namještaju, što smo ga imali u § 72. Primjeri:

poļubi ga **u skut i u ruku.** 1, 13.
pitaju se **za mir i za zdravļe.** 1, 75. 289. 573.
ļubi curu **u skut i u ruku.** 1, 178.
pa ga ļubi **u skut i u ruku.** 1, 416.
pitaše se **za mir i za zdravļe.** 2, 198.

Imena i prezimena (ili ono, što služi kao prezime)

82. U dobrom današńem jeziku pravilo je za ime i prezime, kad se uzimaju jedno do drugoga, da ime stoji pred prezimenom, na pr. *Đuro Daničić*, *Petar Preradović* i t. d. Tako je bilo i u staro doba, kako dokazuju stari spomenici našega jezika, na pr. »Monumenta serbica« od Miklošića, »Acta croatica« od Kukuļevića, »Dečanske hrisovuļe« od M. Milojevića i t. d. Narodne se pjesme toga pravila drže postojano samo onda, kad je ime dvosložno, i prvi mu je vokal kratak, a u drukčijim slučajevima stavļaju one ime često iza prezimena. To se u ńima nalazi počesto i onda, kad bi bez ikakve povrede ńihove metrike moglo biti i onako, kako je u dobrom običnom govoru. Tako je na pr. u pjesmama Vukovih knńiga (»metrika« 87):

Jakšić Bogdan ļubi besjedio.
ono jeste **Banović Strahińa.**

Ima toga i u muslimanskim pjesmama:

Đulić Nuhar poside đogata. 3, 266.
Bosnić Meho po Kotarih hoda. 3, 529.
ne smije se **Smiljanić Tadija.** 3, 107.
i pobro mu **Vrhovac Alaga.** 3, 201.
ono je, sine, **Radić Mihailo.** 3, 568.
kod ńeg sidi **Cmiljanić Nikola.** 4, 16.
al' dočeka **Karlović Nikola.** 4, 233.

Razlog ovome prema običnom govoru izvrnutom redu jamačno stoji u analogiji s onim stihovima, u kojima ime stoji za prezimenom, jer tako hoće ili dopušta metrika (v. u § 83).

Kad se u kojem stihu i u pjesmama Vukovih knjiga (v. »metrika« 88) i u muslimanskima sastane ime i prezime, pa je ime dvosložno, i prvi mu je vokal kratak, onda mu je mjesto pred prezimenom. Primjeri:

a uļeze **Mitre Latinine.** 1, 75.
pobratime **Petre Miļkoviću!** 1, 502.
do ńeg sjedi **Mitre Miļkoviću.** 3, 303.
pričekaj me, **Juže Brińanine.** 4, 198.
ufati Stipan **Juga Brińanina.** 4, 199.
onda veli **Juže Brińanine.** 4, 200.

Ovaj se namještaj lijepo slaže s namještajem u § 75, gdje se navode primjeri:

kad upade **pošta knjigonoša.**
da uhvati **pticu prepelicu.**
i t. d.

83. Ovdje će se govoriti gotovo samo o dvosložnim imenima, kojima je prvi vokal dug, i to ne samo o muškima, nego i o ženskima, ali najprije da kažem ovo: Ni jednoga stiha ne nađoh u muslimanskim pjesmama, u kojem bi dvosložno ime s kratkim prvim vokalom stajalo iza prezimena, a i u pjesmama Vukovih knjiga je to veoma rijetko (v. »metrika« 88):

pobaci ga **Crnojević Ivan.**
začu netko **Obrenović Jovan.**

Dvosložna imena, muška i ženska, s dugim prvim vokalom stoje dosta rijetko pred prezimenom (kao i u Vuka, »metrika« 88):

ļubu vjernu **Vuka Daničića.** 1, 132.
al' ne pjeva **Ajka Bojkovića.** 1, 509.
te ostavi **Jelu Konevića.** 2, 375.
našo bi ga **Tale Ličanine.** 3, 146.
nasmija se **Tale Ličanine.** 3, 178.
što ostavļaš **Talu Ličanina?** 3, 201.
al' pobiže **Jele Sužńevića.** 3, 229.
i u kuli **Jelu Konevića.** 3, 234.
pomoli se **Jela Konevića.** 3, 235.
ufatiše **Miļku Vladikića.** 4, 266.

Da ime stoji u prvom članku, a prezime u drugom, i među ńima je odmor, tome mislim da je samo ova potvrda:

te on **Marka Vladušića** viknu. 2, 459.

Rijetko je rastavļeno ime od prezimena onako, kako su rastavļene imenice u § 77:

jer on **Marka** vidje **Mandušića.** 2, 458.
ńemu **Stojan** veli **Maļkoviću.** 2, 471.
za se **Jelu** baci **Konevića.** 3, 240.
ti kad **Ajki** siđeš **Bajagića.** 3, 507.

Češće se ime nalazi iza prezimena:

nu da vidiš **Fazlagića Ibra.** 1, 54.
i sa ńime **Fazlagiću Ibro.** 1, 64.
ban besjedi **Daničiću Vuku.** 1, 130.
sve do kule **Daničića Vuka.** 1, 132.
onda reče **Petroviću Pavle.** 1, 242.
tu ga čeka **Henkalića Jele.** 2, 350.
diže glavu **Bunićanin Mujo.** 3, 103.
a pred ńima **Dizdarević Meho.** 3, 163.
i pred ńima **Merdanagić Mujo.** 3, 165.
a drugo je **Jelečković Mujo.** 3, 230.
sad mi zovi **Lipošića Janka.** 3, 279.
piće služi **Krčmariću Ramo,**
a liva ga **Memičiću Suļo.** 3, 353. 449.
na Udvinu **Ličaninu Tali.** 3, 505.
tebi laže **Dizdarević Meho.** 4, 11.
da vidimo **Hrńičića Ajke!** 4, 266.
dočeka ih **Hrńičića Ajka.** 4, 373.

U § 82 navedena su četiri primjera za trosložna imena i u sva četiri je imenu sredńi vokal kratak; u muslimanskim pjesmama ne nađoh ni jednoga primjera za imena, kojima je taj vokal dug, kao što je za Vuka (»metr.« 87):

u onoga **Grčića Manojla.**
zarobili **Jakšića Stjepana.**
vino pije **Musiću Stevane,**

ne mogu dakle o ńima ništa ni reći.

84. Mjesto prezimena počesto se uzima prijedložni izraz, koji u Vukovim pjesmama (»metr.« 88) stoji obično pred imenom, ali i za imenom (osobito ako je dvosložnom imenu prvi vokal kratak). U muslimanskim pjesmama mislim da nema stiha, u kojem bi dvosložno ime, kojemu je prvi vokal kratak, bilo združeno s prijedložnim izrazom, a druga imena stoje (rekao bih) svagda iza prijedložnoga izraza. Primjeri:

a veli mu **od Avale Porča.** 1, 79.
ali žališ... **sa Kladuše Muja?** 2, 49.
drugo bješe **sa Kladuše Mujo.** 2, 79.
a sve gleda **od Orašca Tale.** 2, 158.
caru veli **s Višegrada Ahmo.** 3, 97.
onda veli **od Mostara Huso.** 3, 97.
ujagmio **od Kladuše Mujo.** 3, 224.
svojim pobrom **od Novog Alagom.** 3, 553.
kad to čuo **od Kladuše Mujo.** 4, 256.
evo pobre **od Kladuše Muje.** 4, 274.

85. S imenom ili (ređe) s prezimenom može da bude združena apozicija. U tom slučaju vrijede pravila, što smo ih imali u §§-ima 75—77 i 82. 83.

Stihovima

tad upade **pošta kńigonoša** (§ 75),
pobratime **Petre Miļkoviću** (§ 82)

odgovaraju stihovi:

a kad vidje **Mitre neimare.** 1, 69.
a veli mu **Mijat harambaša.** 1, 155.
ovdje nema **brata Ibrahima.** 1, 159.

da uhvati **bega Ļubovića.** 1, 213.
vezir sjedi s **begom Ļubovićem.** 1, 215.
onda reče **vezir Ćuprilija.** 1, 247.
i daću ti **roba Dilavera.** 1, 255.
pošeta se **robe Dilavere.** 1, 257.
onda veli **uskok Radojica.** 1, 401.
dodijao **Kostreš harambaša.** 2, 175.
a na ruke **begu Ļuboviću.** 3, 82.
a do ńega **Diklić kapetane.** 3, 211.
kamo tebi **Ivan harambaša?** 3, 236.
sve nagoni **Višńić harambaša.** 3, 395.
a na ruke **bega Atlagića.** 3, 468.

Stihu

oko ńega **brijetkińa ćorda** (§ 76)

odgovara osamļeni stih:

te doziva **Huseina slugu.** 2, 147.

Stihovima:

udri dorat **putem čavlenikom** (§ 76),
Ļuba vjerna **Vuka Daničića** (§ 83)

odgovaraju stihovi:

ali ćemo **Anđi krčmarici.** 2, 301.
do pivnice **Anđe krčmarice.** 2, 464.
dočeka ga **Pava krčmarica.** 3, 176.
za to čuo **Lazo kapetane.** 3, 199.
ujagmi ih **Lazo kapetane.** 3, 202.
kad izišla **Pava krčmarica.** 3, 207.
uvrh stola **Janko kapetane.** 3, 211.
tad podviknu **Nakić kapetane.** 3, 269.
stane vika **Vuka kapetana.** 3, 374.
ńemu veli **Pava krčmarica.** 4, 378.

Stihu

ter on **Marka Vladušića** viknu (§ 83)

odgovaraju stihovi:

te on **Anđu krčmaricu** viknu. 2, 301.
ńega **Pava krčmarica** pita. 2, 337.
ńemu **Jela Latinkińa** kaže. 2, 345.

Osamljeni su stihovi (u jednoj istoj pjesmi):

da nam **beže Ļuboviću** prođe. 1, 212.
hoće l' **beže Ļuboviću** proći. 1, 212.
a sve **beže Ļuboviću** više. 1, 216.

Stihovima

u **travu** ga zgazi **djetelinu** (§ 77).
jer on **Marka** vidje **Mandušića** (§ 83)

odgovaraju stihovi:

u ńeg **Anđa** gleda **krčmarica.** 2, 304.
a kad **Pave** čula **krčmarica.** 2, 337.
tad mu **Anđa** veli **krčmarica.** 2, 446.
onda **Nakić** reče **kapetane.** 2, 490.
pa mu **Zlate** veli **divičica.** 3, 230.
sad ćeš **Anu** vidit **Mađaricu.** 3, 567.
Pava ńemu veli **krčmarica.** 4, 380.

U tim je stihovima ime pred apozicijom, ali se nalazi katkad i obrnuto:

jer on **sina** ženi **Matijaša.** 2, 299.
da mu **pobru** liči **Velagića.** 4, 70.

Izuzetno stoji četverosložna apozicija pred imenom u stihu:

pobratimu govorio **Ibri.** 3, 232.

Stihu

ńemu **sestra** veli **jedinica** (§ 77)

odgovaraju stihovi:

dokle **Gavran** stiže **kapetane.** 2, 309.
ńemu **Osman** veli **pašalija.** 3, 60.
onda **Gavran** veli **kapetane.** 3, 211.
ńemu **Petar** veli **generale.** 3, 266.
ńemu **Đulić** veli **barjaktaru.** 3, 267.

U tim je stihovima na prvome mjestu ime (prezime), a na drugom apozicija, ali ima i stihova, u kojima je na prvome mjestu apozicija, a na drugom ime (prezime) ponajviše četverosložno (u jednom stihu trosložno). Primjeri:

sve to **robe** sluša **Dilevere.** 1, 257.
Antun **brata** povika **Todora.** 2, 449.
pa mu **tèžâk** veli **Ibrahime.** 3, 34.
tu ih **beže** stiže **Ļuboviću.** 3, 68.
brže m' **bega** zov'te **Ļubovića.** 3, 93.
al' se **paša** siti **Radoslija.** 3, 507.
kada **care** čuo **Sulejmane.** 4, 416.

Stihu

nu da vidiš **Fazlagića Ibra** (§ 83)

odgovaraju rijetki stihovi:

ondje sjedi **krčmarica Jańa.** 1, 519.
ńemu veli **krčmarica Mara.** 2, 145.
kad je došo **krčmarici Anđi.** 2, 464.

Namještaj pridjeva združenih s imenicama*

(»metrika« § 90—92)

86. Ovdje i u idućim §§-ima trebalo bi često uzimati glomazne izraze: »dvosložnica s kratkim prvim vokalom«, »dvosložnica s dugim prvim vokalom«, »trosložnica s kratkim sredńim vokalom«, »trosložnica s dugim sredńim vokalom«. Da bih se toj razvučenosti uklonio, uzimaću, kako je rečeno već u § 8, znakove: za prvi izraz: 2^k, a za drugi: 2^d, za treći: 3^k, za četvrti: 3^d. Još treba da istaknem, da ćemo se namjeriti ovdje i dalje na vrlo malo slučajeva, gdje je 2^k na kraju stiha, a to se lijepo slaže s onim, što smo vidjeli u § 8—10.

Namještaj $2^k + 2^d$ imamo u primjerima (u kojima je svima imenica pred pridjevom):

viditi će tvoju **kńigu bilu.** 3, 38.
svak će reći, da si **junak pravi.** 3, 38.
Blejić Handan uze **kńigu bilu.** 3, 70.
on zacvili uze **kńige bile.** 3, 79.
tebe fale, da si **junak pravi.** 3, 119. 130.
dajde meni listak **kńige bile.** 3, 171.
svak te fali, da si **junak pravi.** 3, 200.
cika g' stoji baš ko **zmije ļute.** 3, 216.
stade je cika ka i **zmije ļute.** 3, 249.

* ne samo pridjeva, nego i brojeva (na pr. **treći**) i zamjenica (na pr. **moj**)

zaspa aga kako **jagńe mlado.** 3, 307.
al' je vila, al' je **zmija ļuta.** 3, 484.
Meho ciknu kako **zmija ļuta.** 4, 13.
tebe fale, da si **junak pravi.** 4, 39.

Izuzetak je (t. j. $2^d + 2^k$):

za tri dana i tri **tavne noći.** 4, 280.

Namještaj $2^k + 3^d$ (ili 3^k):

pa izvede dva **sužńa nëvōļna.** 3, 39.
držale se ka **sestre rođene.** 3, 210.

Izuzetak je:

davor Hanko, ko **rođena sestro!** 4, 94.

Namještaj $3^k + 3^d$ (u svim je primjerima pridjev pred imenicom):

a jastuci **studeno kameńe.** 1, 18.
zdravo nam je **lijepa djevojka.** 1, 23.
zaprosio **lijepu djevojku.** 1, 107.
i podaj mu **pretila đogína.** 1, 108.
snesi meni **svijetlo oružje.** 2, 230.
deder pravi **bijela fermána.** 3, 82.
i odnese **kićenu divojku.** 3, 109.
pa pojaha **velikog kuláša.** 3, 111.
a pobiže **kićena divojka.** 3, 117.
on oblači **kaursko odilo.** 3, 175.
u ńeg ima **kićena divojka.** 3, 177.
ban ustavi **velikog pŭtâļa.** 3, 239.
kamo tebi **kićena divojka.** 3, 267.
što mu čuva **drvena čârdâka.** 3, 390.
kad je tako, **kićena divojko.** 4, 55.
da mu predam **careva fermána.** 4, 421
ban ustavi **velikog pŭtâļa.** 4, 451.
na meni je **velika nèprâvda.** 4, 416.

Izuzeci su:

jer je Vratnik **vřlêtna planina.** 3, 239.
a Vratnik je **vřlêtna planina.** 4, 406.

87. Namještaj $2^k + 4$.

a) imenica je pred pridjevom:

na końima **rahti pozlaćeni.** 1, 18.
baš na Bišću **poļu širokome.** 1, 108.
pa podviknu **grlom bijelijem.** 1, 156.
pa eto ih **poļem zelenijem.** 1, 158.
pa podviknu **grlom glasovitim.** 1, 223.
bješe Mujo **poļem zelenijem.** 1, 281.
da se igra s **bratom nejakijem.** 1, 281.
on poteže **sabļu okovanu.** 1, 513.
pa ti hajde **poļem širokijem.** 2, 63.
hvatite se **poļa zelenoga.** 2, 136.
pa je šaļe **vrelu studenomu.** 2, 146.
i odvede **četu silovitu.** 2, 174.
lete końi **poļem zelenijem.** 2, 230.
pa potječe **poļem zelenijem.** 2, 600.
iz tophane **cara čestitoga.** 3, 70.
neg će sići **Bosna plemenita.** 3, 82.
kad kazaše **caru čestitome.** 3, 84.
evo mu je **vjera djevojačka.** 3, 151.
stigla mu je **kńiga djevojačka.** 3, 152.
a nosio **gusle javorove.** 3, 160.
jaš'te, djeco, **ate plemenite.** 3, 175.
pojahaše **ate plemenite.** 3, 204.
neka sađe **Seńu kamenome.** 3, 229.
posidoše **ate plemenite.** 3, 244.
ona kune **sreću divojačku.** 3, 254.
da se fatim **vrila studenoga.** 3, 254.
da se fatim **bora zelenoga.** 3, 254.
a tako mi **Boga velikoga.** 3, 262.
ja sam jošte **momak neožењen.** 3, 301.
podranila **mati Alijina.** 3, 265.
a za ovu **kńigu divojačku.** 3, 440.
kako služi **cara čestitoga.** 4, 218.
viď Ivana, **brata rođenoga.** 4, 238.
a sinu mu **pȁla golotrba.** 4, 257.
ali evo **jeda velikoga.** 4, 288.
Miho sađe **Zadru kamenome.** 4, 315.
tako tebi **sriće divojačke.** 4, 381.
davor, Ibro, **srce divojačko!** 4, 542.
Bože dragi, **čuda golemoga!** 4, 610.

b) imenica je za pridjevom:

on povika **svoju posestrimu.** 1, 70.
dvorio je **loša gospodara.** 1, 529.

rekoše mu **dvije posestrime.** 2, 9.
sad što ćemo, **moja posestrimo?** 2, 429.
Vladikiću, **mili gospodine!** 3, 149.
fala tebi, **mio gospodine!** 3, 151.
s Bogom, Maro, **moja posestrimo!** 3, 155.
da obiđem **svoju domovinu.** 3, 157.
lipa Zlato, **moja posestrimo!** 3, 440.
svak okrenu **svojoj domovini.** 4, 219.
davor, Jele, **moja posestrimo!** 4, 239.
kad si bio **gorski harambaša.** 4, 571.

88. Namještaj 2^{d} + 4.

a) imenica je pred pridjevom:

što ne piješ **vina crvenoga?** 1, 529.
pa on side **lugu janočkome.** 1, 563.
ja otišo **Hlivnu bijelome.** 3, 384.
pošalji mi **sina jedinoga.** 3, 432.
u tavnici **bana zadarskoga.** 4, 306.
Halil ne će **vina rumenoga.** 4, 342.

b) imenica je za pridjevom:

vi od Bosne **mlade Sarajlije.** 3, 92.
a zavrni **sińu kabanicu.** 3, 151.
ne boj mi se **dragi pobratime!** 4, 239.
na ńu smoto **sińu kabanicu.** 4, 337.

Namještaj 4 + 2^{d}.

a) imenica je pred pridjevom:

a veli mu **krčmarica mlada.** 1, 563.
šut' Ajkuno, **kukavice crna!** 2, 144.
halkom tuče **kńigonoša mlada.** 2, 146.
a pred ńime **krčmarica mlada.** 2, 429.
pa podviknu **Sarajlije mlade.** 3, 90.

b) imenica je za pridjevom:

s dvanest hiļad' **ubojite vojske.** 1, 25.
i skupi se **silnovita vojska.** 1, 53.
ej końicu, **sokolovo krilo!** 1, 123.
i dojezdi **silovita vojska.** 1, 142.

a za ńima **silovita vojska.** 2, 589.
vavik cvili **ostarila majka.** 3, 146.
da podigneš **silnovitu vojsku.** 3, 152.
Ćejvanaga, **budalasta glavo!** 3, 203.
baš ko gruda **proljitnoga sniga.** 3, 216.
o Jelice, **biserova grano!** 4, 465.

Izuzeci su u stihovima:

evo, sinko, **golemoga jada.** 1, 234.
ja ću onde **tutunluke svoje.** 3, 89.

89. Namještaj $3^k + 3^k$:

već je kńiga **od paše našega.** 1, 9.
nek se vidi **po polju zelenu.** 1, 12.
on pošeta **niz polje zeleno.** 1, 71.
on ga stjera **do vode studene.** 1, 123.
iz Stambola **od cara našega.** 1, 235.
kad izišli **u polje zeleno.** 1, 259.
daj ti skoči **na noge lagane.** 2, 160.
skoči Mujo **na noge lagane.** 2, 254.
i Golubić **kod vode studene.** 3, 63.
daleko je **u Bosnu ponosnu.** 3, 82.
da vadite **iz vode ledene.** 3, 95.
a kolani **od kore lipove.** 3, 102.
ban ga posla **u Mletke bijele.** 3, 144.
nek pričeka **u polju zelenom.** 3, 188.
ova j' kńiga **od Seńa kamena.** 3, 229.
stirali b' nas **do Seńa kamena.** 3, 238.
vojska pade **po polju zelenom.** 3, 284.
što si prešo **na Kotor kameni?** 3, 330.
pa pobiže **na polje zeleno.** 3, 375.
pobjegoše **niz polje zeleno.** 4, 289.
pa okrenu **kroz Zadar bijeli.** 4, 378.
pa ga goni **uz polje zeleno.** 4, 452.
kad sam sišo **na polje zeleno.** 4, 13.

Izuzetak je:

kad pogleda **uz zeleno polje.** 4, 308.
(mjesto **uz polje zeleno**).

Analogija je, što se broj *četiri* namješta kao pridjev 3^k:

tjeraću te **kroz gore četiri.** 1, 511.
štogod leti **na noge četiri.** 2, 325.
na dva koña, **na kopla četiri.** 4, 263.

Mislim, da u muslimanskim pjesmama nema stihova, u kojima bi prvo 3^k bilo prijedlog + pridjev, kako ih ima (ali vrlo malo) u pjesmama Vukovih knjiga (v. u »metrici« 90):

da je baci **u tiho Dunavo.**
pa on leže **u meke dušeke.**

Namještaj $3^k + 3^d$ sasma je rijedak, a što se i našlo primjera, u svima je pridjev (3^d) na kraju stiha; ta se malina lijepo slaže s primjerima za taj namještaj navedenima u § 86, gdje se kaže, da je pridjev svagda pred imenicom. Primjeri:

još me zove **na mejdan junački.** 1, 183.
nek izađe **na mejdan junački.** 3, 399.
al' te j' pušto **na vjeru junačku.** 4, 307.
pa poviknu **iz grla junačkog.** 4, 451.

Mnogo je češći namještaj $3^d + 3^k$, a u svim je takvim primjerima na kraju stiha pridjev:

a djevojka **u bašču zelenu.** 2, 58.
da ja idem **u crkvu bijelu.** 2, 60.
Šimun dođe **do bašče zelene.** 2, 90.
Mujo sađe **pod jelu zelenu.** 2, 371.
je l' mu šenluk **kod kule kamene?** 3, 104.
osta Zlata **u kuli kamenoj.** 3, 118.
beg poteče **na kulu kamenu.** 3, 132.
ja pogiboh **od kule kamene.** 3, 163.
ucini je **za novce gotove.** 3, 186.
da je vrate **za novce gotove.** 3, 192.
pa mi prostri **pod jelom zelenom.** 3, 310.
dok ja dođem **iz kule kamene.** 3, 318.
uze robļe **za novce gotove.** 3, 334.
ode bože **u Hlivno bijelo.** 3, 408.
kad me pitaš **u lugu zelenom.** 3, 443.
ode Stojan **u kulu kamenu.** 3, 444.
da je vratim **za novce gotove.** 4, 195.
kad stigoše **u Mâltu kamenu.** 4, 281.
i on pade **u travu zelenu.** 4, 446.

Ovamo idu i primjeri, u kojima je broj *četiri* uzet iza 3^d (v. naprijed u ovome §-u).

odoše mu **na strane četiri.** 3, 95.
prosci t' išću **sa strane četiri.** 3, 116.

poliću Turci **sa strane četiri.** 3, 405.
gleda beže **na strane četiri.** 4, 263.

90. Namještaj 4 + 2^{d}.

a) u prijedložnom je izrazu imenica.

kada bude **nasred polja ravna.** 2, 166.
kad budete **usred polja ravna.** 2, 192.
zgodi Muja **među oči crne.** 2, 278.
okrenuše **ispod vode hladne.** 3, 90.
bježi, brate, **uz Primorje ravno.** 3, 155.
i pobiže **priko vode hladne.** 3, 239.
kad sam pošo **od Glamoča bila.** 3, 388.
ode Meho **u tavnicu kletu.** 4, 316.

b) u prijedložnom je izrazu pridjev.

istrese ih **u zelenu travu.** 1, 15.
ne htje ići **do banove kule.** 1, 123.
posjedali **u zelenu travu.** 1, 155.
zabi kopļe **u zelenu travu.** 1, 220.
a dva leže **u zelenoj travi.** 1, 385.
Osman sjede **pod zelenom jelom.** 2, 80.
a ti lezi **pod zelenom jelom.** 2, 115.
i pogleda **pod zelenu jelu.** 2, 140.
nek ga prate **po širokoj Lici.** 3, 189.
od Gospića **sa široke Like.** 3, 192.
pa upade **u kamenu kulu.** 3, 256.
na dvojicu **po jalovu ovcu.** 3, 265.

Ovamo idu i primjeri, u kojima se broj *četiri* uzima kao pridjev (po analogiji, v. § 89):

diže s' larma **sa četiri strane.** 3, 403.
kńige šaļe **na četiri strane.** 4, 427.

Mećem ovamo i primjere, u kojima na kraju stiha stoji imenica *more*, za koju mislim da su je pjevači dotičnih pjesama izgovarali *môre*, kako se u nekim krajevima govori (na pr. u Hrvatskoj, vidi u akademičkom »Rječniku hrv. ili sr. jezika« kod te riječi):

ode care **preko sińeg mora.** 3, 85.
osta jedan **preko sińeg mora.** 3, 277.
pod naš Zadar **ukraj sińeg mora.** 3, 417.

91. U dobrom običnom govoru vrlo se rijetko rastavlja pridjev od imenice tako, da među ńima stoji druga kakva riječ (ili da stoje druge kakve riječi) osim enklitika, na pr. *kakvo* je Bog *čudo* učinio. Narodni se pjevači i kazivači u tome hotimice udaljuju, t. j. veoma često rastavljaju u stihu pridjev od imenice, tako, da se takav namještaj u narodnim pjesmama može upravo zvati stajaći, a izvor mu je u poznatoj težńi, da 2^k ne bude na kraju stiha. Uzmimo za primjer stihove:

pa on **svojoj sestri** govorio. 1, 81.
svaki **svoga końa** uzjahao. 1, 158.
kad **četvrto jutro** osvanulo. 1, 210.
ti ćeš **moje svate** dočekati. 2, 434.
Halil **svoga brata** poslušao. 2, 526.

Da je upotrebljen stajaći namještaj, bilo bi:

pa on **svojoj** govorio **sestri.**
kad **četvrto** osvanulo **jutro,**

ali bi onda riječ 2^k stajala na kraju stiha. — A sad evo i drugih stihova bez stajaćega namještaja:

namah **bilu knigu** napravio. 3, 70.
da je **turski care** ne obljubi. 3, 93.
dok već **bila zora** prikučila. 3, 141.
kad već **peto jutro** osvanulo. 3, 244.
na **golemo čudo** nagazili. 3, 245.
na **dugu** se **pušku** podapire. 3, 281.
već se **tavna noćca** unoćala. 3, 303.
već mu **grozne suze** udariše. 3, 312.
ńemu **bio danak** osvanuo. 3, 328.
men' je **teška muka** dodijala. 3, 340.
kad im **treće jutro** osvanulo. 3, 344.
tu se **oba momka** sastadoše. 3, 407.
na **veliko čudo** nagazio. 3, 417.
svaki **svoje svate** podignuo. 3, 475.
evo t' **osma sestra** od meneka. 3, 527.
gdje si **toga ata** dobavio? 3, 562.
pa ga **tavna noćca** ufatila. 4, 43.
kad **rańena bega** opazio. 4, 212.
pa s' o **male puške** pojagmiše. 4, 261.
kada **peto jutro** osvanulo. 4, 267.
tu mu **bijel danak** zabilio. 4, 380.
pa se **tome čudu** začudio. 4, 400.

Mnogo su ređi stihovi, u kojima je među pridjevom i imenicom odmor, a imenica je 2^d, na pr.

kad je **prvi petak** osvanuo. 1, 141;

takovi su stihovi zato rijetki, jer se može uzeti stajaći namještaj, u kojima je 2^d na kraju stiha, t. j. može da bude i sasvim je obično:

kad je **prvi** osvanuo **petak**.

Drugi su primjeri:

tada **staroj majci** govorio. 1, 146.
on je **svoju glavu** naslonio. 3, 99.
da sam **tvoje lišce** obļubio. 3, 413.
među **oči vrane** poļubiše. 3, 428.
moju **staru majku** ocvilio. 3, 540.
ja ću **svoju glavu** izgubiti. 4, 286.
ńemu **plačna ļuba** govorila. 4, 311.

Nije mi jasno, zašto se u stihovima ovoga §-a rijetko, gotovo izuzetački, nalazi pridjev iza imenice:

pa on **grlom junačkijem** viknu. 2, 10.
tako **kuli b'jeloj** dojezdiše. 2, 381.
pa je **sestri svojoj** govorio. 4, 399.

92. Stajaćega namještaja rijèčî imali smo već u §-ima 73. 77. 83. 85, otkle se vidi, koliko je on omilio našim narodnim pjevačima i kazivačima, a sada evo potvrda za stajaći namještaj pridjeva i imenica. Prvi dio onoga, što se ima da rastavi, stoji u prvoj polovini stiha, tik pred odmorom, ređe podaļe od odmora, a drugi je dio na kraju stiha. Sasma rijetko u takvom namještaju svoji 2^k na kraju stiha:

da sam **turskog** prevario **cara**. 1, 121.
te nam **dobre** prihvatiše **konje**. 2, 186.
jesenski se prigodio **danak**. 3, 17.
kad se **tavna** unoćala **noćca**. 3, 127. 177.

Još se ređe događa, da je 2^k pridjev, kako je u stihovima:

(ni jedne ti ne bih poklonio)
kamo l' **Zlatu** na ogaku **moju**. 3, 229.
gdje si **ata** dobavio **toga**? 3, 561.

Veoma su obični stihovi, u kojima je na kraju 2ᵈ:

golu nosi u rukama **ćordu.** 1, 45.
neka s **desne** caru ide **strane.** 1, 61.
je li **tvoja** izginula **vojska?** 1, 65.
crni su ga zagarili **brci.** 1, 92.
na **desnu** se podnimio **ruku.** 1, 103.
niže **moje** od kamena **kule.** 1, 108.
stara ńemu govorila **majka.** 1, 108.
volim **svoju** izgubiti **glavu.** 1, 109. i 3, 143.
ńima **stara** besjedila **majka.** 1, 170.
hoću **mnogo** obećati **blago.** 1, 174.
naša se je umorila **majka.** 1, 215.
n'jesam **tvoga** ja odnio **sina.** 1, 292.
kad se **žarko** pomolilo **sunce.** 1, 305.
on je **tvoga** pogubio **babu.** 2, 147.
jali **rusu** izgubiti **glavu.** 2, 167.
jer je **rujna** poželio **vina.** 2, 186.
kad li **žarko** otpočinu **sunce.** 2, 301.
da se **hladna** napojimo **vina.** 2, 541.
dok je **moja** na ramenu **glava.** 2, 544.
ja ću **tvoju** izbrojiti **vojsku.** 2, 592.
pa se **biloj** povratiše **kuli.** 3, 4.
stara viče Alijina **majka.** 3, 17.
Ale **mrke** obisio **brke.** 3, 23.
istom **žarko** ogrijalo **sunce.** 3, 35.
kad se **silna** ustavila **vojska.** 3, 85.
hladno piju u avliji **vino.** 3, 148.
već je **žarko** obasjalo **sunce.** 3, 152 i 4, 44.
na me ć' **mnoga** zakukati **majka.** 3, 153.
avlinska se otvoriše **vrata.** 3, 155.
zar bi **mojoj** kidisao **glavi?** 3, 156.
dok je **moja** na ramenu **glava.** 3, 306.
volim **svojoj** na ramenu **glavi.** 3, 309.
gdje si **moga** ostavio **sina?** 3, 312.
svi rekoše u mehani **Turci.** 3, 312.
sad ću **tvoju** odrizati **glavu.** 3, 343.
da mu j' **sida** do pojasa **brada.** 3, 527.
gdje se **svojim** zavadio **pobrom.** 3, 553.
ti si **moju** isprosio **Zlatu.** 4, 70.
a **ostali** udariše **Turci.** 4, 81.
desnu mu je odsikao **ruku.** 4, 123.
kad se **biloj** pomoliše **kuli.** 4, 246.
za **junačko** pitaju se **zdravlje.** 4, 259.
da je **moja** isprosita **ljuba.** 4, 302.
ko će **bilu** uhoditi **kulu?** 4, 582.

I ovdje je rijedak pridjev na kraju stiha:

devletu je poklonio **svome.** 3, 36.
pašaliji kad dopade **carskom.** 3, 61.
kad si **Seńa** ostavio **svoga.** 3, 330.
pa je **bratu** govorio **svome.** 4, 368.

93. Namještaj 2^k ili $2^d + 3^d$ (rijetko):

a kad **treća** odape **lubarda.** 2, 347.
skide **lipu** sa końa **divojku.** 3, 158.
ja ću **onog** jahati **zelenka.** 3, 218.
gdje je **lipu** vidio **divojku.** 3, 300.

Namještaj 3^k (ili 3^d) $+ 3^k$ (ili 3^d) nalazi se rijetko:

proljetna ga uhvati **groznica.** 1, 261.
beg **gotova** pojaha **goluba.** 3, 133.
kad **četvrta** nastade **godina.** 3, 144.
kad **trinajsta** nastala **godina.** 3, 355.

Namještaj 2 + 4.

a) imenica je pred pridjevom:

da je **Fate** vidi **dizdareva.** 2, 380.
al' ću **Zadru** ići **kamenome.** 2, 393.
nek ti **Bosnu** diže **plemenitu.** 3, 82.
pa mu **čašu** pruži **nalivenu.** 3, 106.
ako s' **vesla** fatim **jasenova.** 3, 340.

b) pridjev je pred imenicom:

kad to **carske** čule **pašalije.** 3, 17.
to će **naša** čuti **kraljevina.** 3, 38.
dobra jesi steko **pobratima.** 3, 53.
plaho **carev** ide **pašalija.** 3, 62.
ti s' od **svake** lipša **sultanije.** 3, 75.
pa on **svojim** kriči **tobǵijama.** 3, 86.
da su **nova** stekli **gospodina.** 3, 237.
jesi l' **begov** zdravo **bajraktaru?** 3, 428.
jesi l' **novi** zdravo **pobratime?** 3, 500.
iz ńih **modri** biju **plamenovi.** 4, 63.
zar tu **lički** ječiš **Mustajbeže?** 4, 226.
al' im **malog** nejma **Radovana.** 4, 317.

94. Plod je analogije, što se stajaći namještaj nalazi i takav, da je oboje, t. j. i pridjev i imenica, u drugoj polovini stiha, a isto je tako plod analogije i to, što su pridjev i imenica rastavljeni doduše odmorom, ali na kraju stiha ne stoji ni jedna ni druga od tih riječi.

a) car Sulejman **silnu** kupi **vojsku.** 1, 126.
tako begu **Bog** pomože **jaki.** 1, 192.
kad je Osman **svog** sjahao **đoga.** 2, 460.
kada care **te** razabra **riči.** 3, 15. 79.
ne bi li nam **Bog** pomogo **jaki.** 3, 30.
ali po ńemu **crne** pale **čavke.** 3, 55.
pod Prominom **sidu** steko **bradu.** 3, 80.
svak na miru **hladno** pijte **vino.** 3, 109.
vas dan ondi **hladno** pili **piće.** 3, 127.
u odaji **hladno** piju **vino.** 3, 138.
te on sjede **rujno** piti **vino.** 3, 237.
u avliji **jasne** gore **sviće.** 3, 303.
u odaji **jasna** gori **svića.** 3, 435.
a kad vlašić **te** razabra **riči.** 3, 489.
s ńima stade **rujno** piti **vino.** 4, 13.
ne goni me **svom** na oči **begu.** 4, 264.
kad Mehmed beg **te** razumi **riči.** 4, 448.

b) kad **te** care **riči** razabrao. 3, 16.
tri je bože **kńige** opravljao. 3, 160.
grozne begu **suze** udariše. 3, 172. 292.
divno osta **kolo** u avliji. 3, 266.
tom se bože **čudu** začudio. 3, 272.
turska meni **vjera** omrznula. 3, 385.
grozne Husi **suze** udariše. 3, 396.
kada **takog** danas **zeta** stekoh. 3, 432.
kad **te** Meho **riči** razumio. 3, 550.
obi momka **puške** premetnuše. 4, 81.
grozne momku **suze** udaraju. 4, 191.
grozne begu **suze** udariše. 4, 209.
priku Mile **stazu** ujagmio. 4, 330.

95. Stajaćeg namještaja drže se muslimanski pjevači (i kazivači) i onda, kad se u stihu sastanu glavni brojevi sa svojim genitivom; te riječi mogu biti namještene onako, kako su namješteni pridjevi i imenice u §-ima 92. 93. 94. Napomenuti treba, da broj svagda stoji pred genitivom. A sad evo primjera:

ja ću **sedam** podignuti **kralja.** 1, 28.
pa mu **trista** dava **maǵarija.** 2, 434.

Ahmed **dvanest** brani **djevojaka.** 2, 484.
sedam caru **kńiga** opravio. 3, 6.
tu sam **sedam** bio **godinica.** 3, 14.
šest šahova sa **šest** bije **strana.** 3, 32.
bega **sedam** dvori **bajraktara.** 3, 132. 172.
za ńim **trista** pođe **konanika.** 3, 133.
beg mu **dvanest** dade **maģarija.** 3, 137.
za ń'ma **sedam** ide **pobratima.** 3, 302.
za ńim **trista** jaše **konanika.** 3, 376.
gdje mu **sedam** nejma **pobratima.** 3, 498.
Mili **trijest** dade **maģarija.** 4, 90.
da ga **sedam** tira **kraljevina.** 4, 153.
pred ńim **sedam** jaše **bajraktara.** 4, 215.

Glava V.

Anafora i hijazam

(»metrika« § 93—98)

96. O anafori i hijazmu u našoj narodnoj prozi što se može ukratko reći, to sam rekao u § 93 »metrike« i mislim, da mi to nije potrebno ponavljati.

Anaforu upotrebljavaju naši narodni pjevači i kazivači veoma često, mislim zato, što ona lijepo odgovara težńi za simetrijom ili pravilnošću. Anafora se može nalaziti među riječma jednoga stiha, a i među riječma dvaju ili triju stihova. Prema tome ću razdijeliti primjere.

a) kńigu uči, suze prolijeva. 1, 6.
mrka t'jela, krvavih očiju (t. j. ģelati). 1, 36.
viju vuci, grakću gavranovi. 1, 56 i 4, 187.
broda nije, a ćuprije nema. 1, 79.
vojsku vodi, a topove vuče. 1, 206.
strk na nogam, širok u plećima. 1, 210.
prsten daje, svadbu ugovara. 1, 218.
vuci viju, gavranovi grakću. 2, 245.
il' vuk vije il' junak zavika? 2, 329.
krsti sina, a ženi sinovca. 2, 327.
sitno kuca, a jasno pop'jeva. 2, 479.
s ńega skida, na sebe oblači. 3, 111.
dan daniti, konak učiniti. 3, 127.
gusle gude, a slipac popiva. 3, 145.
vranac skače, momak podvikuje. 3, 161.
mlađi Muho, a stariji Meho. 3, 193.

razbit vrata, oteti divojku. 3, 199.
nazu čizme, a pripasa ćordu. 3, 233. 264.
sabļa sinu, a glave poliću. 3, 376.
bile svile, a crļenog zlata. 3, 446.
hitrim prahom i teškim olovom. 3, 478.
bubńi biju, a svirale svire. 3, 528.
razbij vrata, zgubi duvegiju. 4, 4 i 371.
mladi Osman, stariji Mujaga. 4, 72.
dvor pomela, vatru naložila. 4, 230.
bode (t. j. platno) iglom, a provlači zlatom. 4, 231.
digni glavu, pogledaj divojku. 4, 238.
ženi sina, a krsti sinovca. 4, 462.

*

b) iz brda se magla pomolila,
a iz magle kiša udarila. 1, 111.
tutunǵija čibuk zapalio,
kahveǵija kahvu utočio. 1. 313.
žao nam je vjeru prevrnuti,
mi volimo glavu izgubiti. 2, 169.*
a b'jeli ih danak ostavio,
a mrkla ih noćca prihvatila. 2, 245.
more l' mu se porobiti kula,
more l' mu se izvesti djevojka? 2, 427.
na Mrsińu zavijali vuci,
a na granam grakću gavranovi. 2, 443.
obdan zara meće na ǵamiju,
obnoć zara snima sa ǵamije. 3, 84.
dižu carskih trista lubarada,
a arapskih stotinu topova. 3, 85.
jedan bio od Mostara Huso,
drugi bio s Višegrada Ahmo. 3, 87.
al' si Maru u zemļu zakopo,
al' si Maru u vodu bacio? 3, 92.
Radoslija od Hlivna bijela,
Fazli paša od Kńina kamena. 3, 116.
ko bi ńenu Maru izbavio,
da bi ńemu mene poklonio. 3, 119.
al' si gladan mesa debeloga,
al' si žedan vina rumenoga? 3, 170.
Đulić ode na Vrhove crne,
ban pobiže na ćupriju kletu. 3, 239.
a u desnu ruku okļastio,
a u livu nogu ohromio. 3, 319.

* U tom primjeru, a i u nekima drugim, što dalje dolaze, anafora obuhvata samo drugu polovinu stihova.

ode Stojan na Smrčane ravne,
osta Jovan u polju zelenom. 3, 394.
po gradovih pucaju topovi,
po kulama plamte možarovi. 3, 415. 538.
ban dopade Zadru na kapiju,
za ńim Ajka gradu na ćupriju. 3, 521.
do pole ga sedlo zaklopilo,
od pole ga kapa poklopila. 4, 134.
al' si gladan hļeba bijeloga,
al' si žedan vina rumenoga? 4, 136.
ode beže do oǵaka svoga,
osta Osman u kuli kamenoj. 4, 171.
s desne strane na kulašu Tale,
a iz live na gavranu Rade. 4, 215.
duši svojoj mjesto uvatiti,
Jeli sestri voļu napuniti. 4, 322.
ko je žedan, neka vode pije,
ko je gladan, neka voće jede. 4, 453.*

*

jedni jadi: zarobi mi ļubu,
drugi jadi: salomi mi baba,
treći jadi: is'ječe mi sluge. 2, 91.
po gradovih pucaju topovi,
po kulama trgaju prangije,
po brigovih plamte mužarovi. 3, 291.
al' si koń̀a na domu ždribio,
al' si ńega za novce kupio,
al' si ńega u boju dobio? 4, 149.

97. Hijazam je u našim narodnim pjesmama dvojak: jednome je izvor u tome, što pjevačima i kazivačima nije dvosložnica s kratkim prvim vokalom (t. j. 2^k) mila na kraju stiha, kako je to do sad obilno pokazano u ovoj radńi, t. j. gdjegod bi se na tome mjestu našla riječ 2^k, pretvori se anafora u hijazam. To se nalazi i u hrišćanskim (kršćanskim) pjesmama (vidi potvrda u »metrici« 95) i u muslimanskima. Za ove druge razdijeliću građu u dvoje; ispor. diobu za anaforu u § 96:

a) Orhan pije, a toči Anica. 1, 270.
su dva hica, a zrna četiri. 1, 284.
Ajku ļubi, a suze proļeva. 1, 553.

* Ovo je jedini primjer, u kojemu anafora na kraju stiha ima dvosložnicu s kratkim prvim vokalom.

sina krsti, a **ženi** sinovca. 2, 322.
Đulić pije, a **toči** Jelica. 2, 390.
kńiga tvoja, a **moja** djevojka. 2, 416.
Nakić pije, a **gleda** Zlatija. 2, 488.
zdile stružu, a **pletu** čorape. 3, 41.
sestro moja, **moja** jedinice! 3, 116.
mlada Hanka, a **Zlàtka** starija. 3, 215.
Jelu ļubi, a **jaše** zelenka. 3, 227.
spade s końa, u **begluk** uniđe. 3, 242.
od dva grla, od **zrna** četiri (t. j. puška). 3, 257.
duga vrata, a **oka** krvava. 3, 338.
al' vuk vije, al' **čoban** pop'jeva? 3, 405.
pobru liči, a **čini** veseļe. 4, 84.
klańali akšam, večer večerali. 4, 98.

b) stid je mene i gledati u te,
a kamoli s **tobom** besjediti. 1, 113.
nije l' majka rodila junaka,
a sestrica **brata** odgojila? 1, 210.
ili ćemo Stambol isprazniti
ili ćemo **kŭpit** carevinu? 1, 247.
pa ispaneš iz zelenog luga,
pa ispaneš u **poļe** široko. 2, 166.
al' si gladan **hļeba** bijeloga,
al' si žedan rumenoga vina? 2, 236.
pa otale pokrenuše vojsku,
a svatovi **goru** pregaziše. 2, 420.
beg ih vodi sadrazemu carskom,
a sadrazem **caru** čestitome. 3, 87.
ode Jańa u svoju odaju,
krčmarica u **krčmu** kamenu. 3, 154.
drže Dedu ka i babu svoga,
a punicu ka i **svoju** majku. 3, 350.
nije l' majka rodila junaka,
a sestrica **brata** othranila? 3, 370.
al' im puče u planini grana,
a zapjeva **vlašče** u planini. 4, 163.

Pošto se ovim načinom našlo mnogo primjera s hijazmom, onda su pjevači (i kazivači) pomalo zaboravili pravi razlog hijazmu, pa su ga počeli uzimati i ondje, gdje takvoga razloga nema. Takvoga neopravdanog a n a l o g i č k o g hijazma ima dosta u pjesmama Vukovih kńiga (v. »metrika« 96), a ima ga i u muslimanskima:

a) mandal digoh te otvorih vrata. 1, 146.
sabļa sinu, poletje mu glava. 2, 47.

čizme skide, pa otpasa ćordu. 2, 459.
gdje mač siva, a poliću glave. 3, 45.
diže zara, šehislama viknu. 3, 80.
selam nazva, odjaha kobilu. 3, 102.
pomoć (t. j. Božju) nazva, odjaha kobilu. 3, 106.
to mu reče, otišće dorata. 3, 112.
štrk na nogu, u pasu potanak. 3, 338.
piće pio, zobio mrkana. 3, 352.
glavu podaj, a ne daj obraza. 3, 368.
a ja sam čuo, a vidio nisam. 3, 391.
sabļa siva, a poliću glave. 3, 406.
momke siče, odvodi divojke. 4, 454.
muńa siva, pucaju gromovi. 4, 201.
već dan svanu, a granulo sunce. 4, 485.
jesam zdravo, a veselo nisam. 4, 579.

b) ode gonit **Jajčanina Vuka;**
kad dostiže **Vuka Jajčanina.** 1, 81.
pokloni mu šarca debeloga
i Markovu okovanu ćordu. 1, 187.
il' je tebe glava zaboļela?
il' je tebe ustavila majka? 1, 295.
je li prošo Ličanine Tale? (pitańe).
jeste prošo Tale Ličanine (odgovor). 2, 95.
a obuče kotarsko odilo,
a uzjaha dora velikoga. 3, 152.
završe se larma po Kotaru,
podiže se uz Kotar poćera. 3, 155.
od kočila penǵer otvorila,
na parmake naslonila dojke. 3, 272.
ti pojaši velikog putaļa,
ja ću, bane, đoga velikoga. 3, 276.
vakat, dajo, podizati vojsku,
na čardake vojsku narediti. 3, 284.
nek je vrati za gotove novce,
ako ne će za novce gotove
(nek je meni za junaštvo vrati). 4, 448.
koji tebe vrazi donesoše,
koje tebe dovijaše vile? 4, 465.

Ovamo pristaju i primjeri, gdje je pjevač (kazivač) u drugom stihu vrlo lako mogao uzeti anaforu, a nije htio:

pa ga (t. j. bajrak) nosi u poļe zeleno,
pobijte ga u zelenu travu. 1, 53.
iziđoše u poļe zeleno

pa sjedoše u zelenu travu. 1, 518.
jal' ću svoju sestru izbaviti
jal' ću svoju izgubiti glavu. 2, 121.
al' si gladan hļeba bijeloga
al' si žedan rumenoga vina? 2, 236.

Vrlo je neobičan hijazam uzet u primjeru, premda je na kraju stiha 2^k:

(Mujo) lica b'jela, a široka **čela.** 1, 259.

U »metrici« 98 navodi se nekoliko primjera, u kojima se hijazam nalazi među riječima prve polovine dvaju stihova, što stoje jedan za drugim:

kńigu gleda generalovica,
šaļe blago od Prilipa Marku.
plače Bogdan kao dete malo,
Bogdan plače, a sestra mu peva.

U muslimanskim pjesmama našao sam dva takva primjera:

ńiha šaļe od Semendre bane,
šaļe ńiha Zadru kamenome. 2, 503.
lipa Zlatka ńojzi skute nosi,
Hanka lipa od zlata elpezu. 3, 219.

Za građu stihova nema takav hijazam nikakve važnosti, t. j. ništa se ne gleda na pravilo o namještaju riječî 2^k i 2^d, zato pišući ovu radńu slabo se obazirah na takve stihove te ih više ne zabiļežih, a možda ih ima poviše. Isto tako nema za građu stihova nikakve važnosti ni anafora među riječima prve polovine dvaju zasobičnih stihova, čemu ima u »metrici« podosta potvrda, na pr.

ode Marko uz kršno primorje,
osta Bogdan ukraj vinograda.
care svraća Juga na večeru,
Lazo svraća devet Jugovića.

Jamačno ima takvih primjera i u muslimanskim pjesmama, ali ja pišući ovu radńu držah da mi nije potrebno biļežiti ih.

Glava VI.

Slik i asonancija

(»metrika« § 99—105)

98. Osobina je naše narodne poezije, što se u ńoj nalazi podosta n e p r a v i h slikova, t. j. tako namještenih, da među ńima nema onoga sklada, što imaju p r a v i slikovi, t. j. koje čine riječi na svršetku prvoga i drugog članka (to su t. zv. leoninski slikovi) ili riječi na svršetku dvaju zasobičnih stihova. U »metrici« 99 navodi se podosta primjera nepravih slikova, kakovi su na pr.

mi siđesmo i mi **pismo** vino,
o svačemu, Leko, **besjedismo.**
dan **osvanu** i **ogranu** sunce.

Prilično ima takovih slikova i u muslimanskim pjesmama:

(al' Marijan po Morinam znade)
po Morinam **staze** i **bogaze.** 1, 112.
a kad **svanu** pa **ogranu** sunce 1, 244.
dok se **svanu** i **ogranu** sunce. 2, 143.
sad ja **znadem,** da **imadem** sina. 2, 318.
niti ima vuka ni **hajduka.** 2, 529.
odbio ih **vuku i hajduku.** 3, 114.
što t' je jutros ćanku **na** poćranku? 3, 170.
on ne pazi mraka **ni** oblaka
nit' se boji vuka **ni hajduka.** 3, 257.
Halil pade **u travu na glavu.** 4, 308.
i priskače **staze i bogaze.** 4, 338.
ti ih nosi **na Bosnu ponosnu.** 4, 419.
dušman pade **u travu na glavu.** 4, 610.

99. Razlika je u slikovima među pjesmama Vukovih zbornika i među muslimanskima u tome, što se u ovima nalazi z n a t n o v i š e potpuno čistih slikova, t. j. takovih, gdje se u riječma od dva, od tri ili od četiri sloga počevši od prvoga naglašenoga vokala sve slaže, t. j. i glasovi i akcent i kvantiteta (»metrika« 101).

a) tuđi **ljudi,** ne znamo im **ćudi.** 1, 21. 99.
kad **svanulo,** sunce **ogranulo.** 1, 33. 65.
sve **Bošńakâ** po izbor **junákâ.** 1, 50.
nek se **hrane** i oda zla **brane.** 1, 57.
neka **znade,** da sina **imade.** 1, 5[illegible].

sva se **sila** kraj Orlova **zbila.** 1, 58.
Bože **mio,** koj' bi junak **bio?** 1, 66.
malo **treno,** al' se brzo **preno.** 1, 102.
već si **mio** (t. j. meni), ko si do sad **bio.** 1, 136.
pa **podviknu,** ko da jelen **riknu.** 1, 172.
sve **momaka,** od boja **junaka.** 1, 177.
brez **testira** pade pred **vezira.** 1, 213.
kaž' se **pravo,** tako bio **zdravo!** 1, 271.
nego **Ano,** nelom|ena **grano!** 1, 272.
da si **vila,** pa da imaš **krila.** 1, 284.
nego **viknu,** ko da |e|en **riknu.** 1, 284.
oj **Anice,** na srcu **ranice!** 1, 285.
dora **jašem,** oštru ćordu **pašem.** 1, 339.
išći **blago,** kol'ko tebi **drago.** 1, 354.
uči **pravo,** tako bio **zdravo!**
nemoj **krivo,** tako bio **živo!** 1, 389.
od **lakata** taman do **nokata.** 1, 391.
Bože **mio,** ko li bi to **bio?** 1, 407.
stala **Fata** pred odajska **vrata.** 1, 432.
Mujo **jeknu,** a sva gora **zveknu.** 1, 447.
malo **trenu,** al' se brzo **prenu.** 1, 517.
sva se **sila** ispod kule **zbila.** 1, 541.
Mujo **hoda,** oba końa **voda.** 1, 544.
pa ti **hodaj** i đogata **vodaj.** 2, 9.
Bog ti **mio** na pomoći **bio!** 2, 14.
kaži **pravo,** tako bio **zdravo!** 2, 31.
zelen **luže,** moj vijerni **druže!** 2, 101.
proď' se **Muja,** ujela te **guja.** 2, 102.
kad va|ádê, tebe ne **imádê.** 2, 119. 196.
neka **banu** stane na **mejdanu.** 2, 149.
sab|e **zveče,** rańenici **ječe.** 2, 174.
dao **Zlatu** za ńegova **Matu.** 2, 299.
dok je **sv'jeta** i po zem|i **cv'jeta.** 2, 378.
kad dan **prođe,** tamna noćca **dođe.** 2, 393.
to **imamo,** da t' u zajam **damo.** 3, 34.
momak **hoda,** a dorata **voda.** 3, 44.
drž' se, **bane,** za jelove **grane.** 3, 69.
malo **trenu,** al' se brže **prenu.** 3, 99.
Simo **hoda,** a goluba **voda.** 3, 132.
kad dan **prođe,** tavna noćca **dođe.** 3, 140
ja **hodio,** Rade me **vodio.** 3, 145.
kad **rečémo,** da ga **donesémo.** 3, 168.
da je **vila,** pa da ima **krila.** 3, 259. 280.
vavik **pili,** a veselo **bili.** 3, 290.
s ńime **bila** i s ńim vino **pila.** 3, 306.
Osman **hoda,** a đogata **voda.** 3, 309.

aga **ječi,** sva odaja **zveči.** 3, 483.
on **podviknu,** konda jelen **riknu.** 3, 503.
da si **vila,** pa da imaš **krila.** 3, 540.
sad ja **znadem,** da pobra **imadem.** 3, 547.
kaž'te **pravo,** tako bili **zdravo!** 4, 60.
aga **hoda** i alata **voda.** 4, 254.
Jovan **pade,** dobar putaļ **stade.** 4, 264.
ona **prosi,** ciganinu **nosi.** 4, 304.

b) u jabuci dragi **kamenovi,**
iz ńih biju mavi **plamenovi.** 1, 12.
vojsku vodit, a topove **vući,**
redom turske sve gradove **tući.** 1, 28.
nek se bajrak na livadi **vîjâ,**
nek s' oko ńeg silna vojska **zbîjâ.** 1, 53.
sunce žarko, popusti se **niže,**
a moj brate, primakni se **bliže!** 1, 77.
to je v'oma od Boga **grjehota,**
a od ļudi velika **sramota.** 1, 164.
paša puši iz lule **duhana,**
slatku srče kahvu iz **filǵana.** 1, 177.
u čelenci dragi **kamenovi,**
iz ńih biju mavi **plamenovi.** 1, 259.
ja pobjegoh s glavom po **svijetu,**
baš ko ļeti pčela po **cvijetu.** 1, 372.
je l' ti žao ovoga **svijeta,**
po svijetu svakoga **cvijeta?** 2, 49.
a ja bježim jadan po **svijetu**
kajno pčela po mednu **cvijetu.** 2, 111.
crn mu obraz Bogu na **divanu,**
kao što je danas na **mejdanu!** 2, 112.
daj, tako ti dina i **imána**
i našega posta **ramazána.** 2, 164.
odmah smaknu Gavran **kapetana,**
uhvati mu vranca od **mejdana.** 2, 194.
a ispali do dva **vedeníka,**
koji žderu litru **tučeníka.** 2, 506.
koje robļe potļe **dovedeno,**
ono robļe danas **odvedeno.** 2, 512.
hoću, Petre, ne brini se s **ńime,**
ima glava, ko se stara s **time.** 3, 266.
ti spomińeš Kurtagića **svoga,**
evo mene kod peńǵera **tvoga.** 3, 436.
bi li meni tvrde vire **bio,**
bi l' mi kńigu na Udbinu **snio?** 3, 489.

u pločama mavi **kamenovi,**
iz ńih modri biju **plamenovi.** 4, 53. 249
pod ńim dobar kulaš **pokasuje,**
ditelinu travu **popasuje.** 4, 178.

100. Sámo se sobom razumije, da ni u muslimanskim pjesmama nijesu svi slikovi potpuno čisti, kako nijesu ni u pjesmama Vukovih kńiga (»metrika« 102. 103), t. j. ne slažu se ili u glasovima (počevši od prvoga naglašenog vokala) ili u akcentu ili u kvantiteti. Evo primjera nepotpuno čistih slikova:

a) svakog **drûga** tuj uhvati **túga,** 1, 56.
tu **izusti,** pa dušicu **pusti.** 1, 107.
dragi **Lûka,** moja desna **rúka!** 1, 153.
jal' bëz **vûka** jali bez **hajdúka.** 1, 162.
kńigu štïjê, pa se na ńu **smìjê.** 1, 178.
ište **môga** od mejdana **đóga.** 1, 180.
ko **dòbije,** neka vodi **dvije.** 1, 322.
same **tòke** od četiri **òke.** 1, 474.
sve on **pïjê,** ni mukajet **nije.** 1, 564,
sve **bàjraci** kano i **ôblâci.** 2, 52.
kńigu štïjê, na kńigu se **smìjê.** 2, 64.
ali **vûka,** al' gorskog **hajdúka.** 2, 75.
a dva **màča** od jednog **kováča.** 2, 156.
s kim se **bïjêm,** s onijem nè **pijêm.** 2, 422.
oni **viču,** a blago **obriču.** 3, 8.
ona **zîvâ,** baš kanda je **žíva.** 3, 12. 248.
Turci **pïjû,** grohotom se **smìjû.** 3, 103.
to **rekoše,** pa se **rastadoše.** 3, 123.
stade **bîlâ** dozivati **víla.** 3, 136.
vodu **lîvâ,** a lišce **ùmîvâ,** 3, 154.
pod **mùšketi** i pod **bajunéti.** 3, 216. 559.
ja brëz **vûka** ja gorskog **hajdúka.** 3, 224.
čuj, **dïzdâru,** grada **pöglavâru.** 3, 227.
kad **ću mríti,** ne ću vino **pïti.** 3, 246 i 4, 260.
dopast **mûkê** i dušmanske **rúkê.** 3, 313,
Osman **pïjê,** ni mukajet **nije.** 3, 316.
ćorda **sîvâ,** a krv se **pròlîvâ.** 3, 465.
kuda **šïbâ,** tu zavoj nè **tribâ.** 3, 537.
tamo **stàze** znade i **bògaze.** 3, 555.
što mu **lâžêš,** a pravo nè **kâžêš.** 4, 37.
rańeni **ječê,** jer ih zdravi **gńêčê.** 4, 81.
kad je **dânku** bilo na **ùrânku.** 4, 102.
tužne **mûkê** i dušmanske **rúkê.** 4, 141.
sve mi **lâžêš,** a pravo nè **kâžêš.** 4, 177.
sabļa **sîvâ,** a krv se **pròlîvâ.** 4, 262.
sad ja **znàdoh,** da brata **ìmadoh.** 4, 280.

hajte tâmo, ne bilo vas âmo! 4, 290.
što ti mîlo, suđeno ti bílo! 4, 334.

b) tad on ciknu kajno kûkavica,
a prevrće kajno lâstavica. 1, 117.
doklen dođe Duvnu širokôme,
a iz Duvna Livnu dùbokôme. 1, 151.
a trava im raste na závôjke
kano dojke u dilber djèvôjke. 1, 295.
ne pita se, ko je pòginuo,
već na kom je mejdan òstanuo. 2, 203.
neka bježi i nosi Ànicu,
da ti sade kažem za bànicu. 1, 281.
tri puta je utegnuo pâsom,
a četvrti od sablje kajásom. 1, 354. 391.
bia, ovce, poklali vas vûci,
ja vas gorski pojeli hajdúci! 3, 57. 60.
lako j', gospe, kolo òkrećati,
pod Jošanom kavgu zamèćati. 4, 180.
ta da Bog da, ujeli te vûci,
ja te gorski odveli hajdúci! 4, 457.
tu imade kolo dìvojâkâ,
oko kola još više momákâ. 4. 536.

101. Asonancija ima u muslimanskim pjesmama podosta kao i u pjesmama Vukovih kńiga (»metrika« 105) i isto su onakove građe. Primjeri:

a) kratki danci, a dugi konaci. 1, 99. 313.
što me ljubiš, kadgod se probudiš. 1, 139.
idi mudro, ne pogini ludo. 1, 175.
kratki danci, dugački konaci. 2, 212 i 3, 266.
baš ko svila oko kite smilja. 2, 303. 487.
proď se vraga i Korlata grada! 2, 523.
svak se fali, da je junak pravi. 3, 45.
pa mu vince udrilo u lišce. 3, 211. 419.
jaše đače uz ńega Jovanče. 3, 223.
izliću Turci ka i mrki vuci. 3, 268.
od Udvine niz ravne rudine. 3, 556.
ovi su Turci baš ko mrki vuci. 4, 419.

b) haj Maģare, posjekli te Turci,
a đogata zaklali ti vuci! 2, 186.
o putalu, ujeli te vuci!
nikad tebe ne jahali Turci! 2, 483.
sve izlaze na alaje Turci,
sve krvavi ka planinski vuci. 3, 378.

SADRŽAJ

(U »Radu« 253)

	Strana
GLAVA I.	
Članci i ńihovo raspadańe u pojedine riječi	182 (2)
GLAVA II.	
Odmori metrički i prirodni	209 (29)
GLAVA III.	
Broj slogova. Pokraćivańe i produļivańe stihova	218 (38)
A. Prekobrojni i ispodbrojni stihovi . .	218 (38)
B. Pokraćivańe stihova	221 (41)
Elizija	221 (41)
Afereza	230 (50)
Sinkopa	231 (51)
Siniceza	232 (52)
Drukčije pokraćivańe riječi	233 (53)
Nesklańańe imenice i pridjeva	235 (55)
Izostavljanje prijedloga i veznika	242 (62)
(U »Radu« 255)	
C. Produļivańe stihova	1 (63)
Rastezańe kratkoga ъ	1 (63)
Drukčija rastezańa riječi	2 (64)
Superlativ mjesto pozitiva	2 (64)
Genitiv mjesto akuzativa	3 (65)
Vokativ mjesto nominativa	4 (66)
Deminutivi	6 (68)
Trajni glagoli mjesto trenutnih	8 (70)
Udvajańe prijedloga	10 (72)
Uzimańe različnih nepotrebnih riječca	10 (72)
Artikul	15 (77)
Tri pleonazma	16 (78)
Ponavļańa riječi u zasobičnim stihovima	20 (82)
GLAVA IV.	
Red riječi	28 (90)
Red riječi u pjesmama prema običnom govoru . . .	28 (90)
Kraća i duļa riječ jedna do druge	32 (94)
Po dvije imenice jedna do druge	38 (100)
Namještaj »prijedložnih izraza«	42 (104)
Imena i prezimena (ili ono, što služi kao prezime) . .	47 (109)
Namještaj pridjeva združenih s imenicama . . .	53 (115)
GLAVA V.	
Anafora i hijazam	65 (127)
GLAVA VI.	
Slik i asonancija	71 (133)